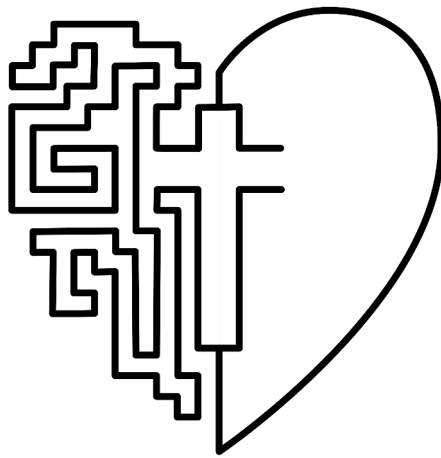

LABYRINT SVĚTA A RÁJ SRDCE

Jan Amos Komenský

Motto

*Viděl jsem všechno, co se pod sluncem děje,
a hle, to vše je pomíjivost a honba za větrem.*

Kazatel 1:14

*Jdi, kniho, na světlo, Katona¹ neboj se,
ulic labyrintem pospěš a neztrat' se.
A až jím poběžíš, řekni: „Hle, čtenáři!
Co ve mně dobrého, to at' ti zazáří.“*

M. Georg. Colsinius

¹Cato (Kató): starořímský státník a spisovatel Marcus Porcius Cato Censorius (234-149 n. 1.), zastávající přísných mravů a kritik novot.

Čtenáři

KAŽDÝ TVOR, DOKONCE I TAKOVÝ, který není obdařen rozumem, přirozeně tíhne k tomu, že si oblíbí příjemné a pohodlné věci a touží je získat. Tím spíše člověk, do něhož byla vložena moc rozumu a probouzí v něm touhu po dobrém a příjemném. A nejen že probouzí, ale také ho vede, aby nacházel ještě větší zalíbení v tom, co je lepší, příjemnější a pohodlnější, a dychtil po tom tím horlivěji. Z toho vyvstala už odedávna mezi moudrými otázka, kde a v čem by se mohlo nacházet nejvyšší blaho, s nímž by se lidská žádostivost plně spokojila, takže když by ho člověk svou myslí dosáhl, mohl a musel by v něm odpočinout a už by neměl co víc si přát.

Pokud bychom se tomu chtěli věnovat blíže, zjistíme, že pečlivé zkoumání, jak by měla být ona otázka vyřešena, probíhalo a probíhá nejen mezi filozofy, ale že i mysl každého člověka hledá, kde a jak dojít co nejplnějšiho potěšení. A přišlo se na to, že téměř všichni lidé přitom utíkají ven ze svého nitra a to, čím by uspokojili a upokojili svou mysl, hledají ve světě a v jeho věcech, jeden v majetku a zboží, druhý v rozkoších a potěšení, jiný ve slávě a vznešenosti, další zase v moudrosti a v umění, jiný ve veselé společnosti atd., zkrátka všichni touží po vnějších, viditelných věcech a v nich hledají své naplnění.

Šalomoun, nejmoudřejší z lidí, který také hledal odpočinutí pro svou mysl a přitom prošel a prohlédl si celý svět, je svědkem, že tam nalezeno nebývá, vždyť nakonec pravil: „*Pojal jsem nenávisť k životu, zošklivilo se mi, co se pod sluncem děje. To vše je pomíjivost a honba za větrem*“ (Kaz 2:17). A když pak našel skutečný pokoj mysli, prohlášoval, že je v tom, aby člověk nechal svět takový, jaký je, hleděl si samotného Pána Boha, jeho se bál a dodržoval jeho přikázání. Neboť (prý) „*na tom u člověka všechno závisí*“ (Kaz 12:13). Podobně zjistil David, že nejšťastnější člověk je ten, který pustil svět z očí i z mysli, pevně se drží Boha, má ho za svůj věčný podíl a přebývá s ním ve svém srdci (Ž 73).

Bud' pochváleno milosrdenství Boha, který otevřel i mé oči, abych spatřil mnohotvárnou marnost a bídný klam všude skrytý pod vnější září a slávou toho na první pohled tak nádherného světa, a naučil se pokoj a bezpečí mysli hledat jinde. Když jsem si to pak chtěl sám jasněji předestřít před oči a odkrýt to i jiným, napadl mne příběh o pouti či vandru do světa. V něm jsem jakoby vykreslil to vše: kde jsem zahlédl podivuhodné věci nebo se s nimi potkal a kde jsem nakonec našel to tak žádané a ve světě marně hledané potěšení. Je mi jedno, jak vtipně je to putování popsáno, ale dej Bůh, aby to bylo ku prospěchu mému i mých bližních.

Čtenáři, to, co budeš číst, není smyšlenka, ačkoli má její podobu, jsou to skutečné věci, a když jim porozumíš, sám pochopíš, že to není jen výplod fantazie, zvláště víš-li něco málo o mém životě a příbězích. Z větší části jsem tu totiž vykreslil své vlastní

příhody, jež jsem zažil v nemnohých letech svého života, některé jsem pak slyšel od jiných nebo jsem o nich dostal nějakou zprávu. Nedotkl jsem se však všech svých zážitků, zčásti proto, že jsem se styděl, a zčásti proto, že jsem nevěděl, jak by mohly být druhým ku prospěchu.

Moji průvodci, a také průvodci každého, kdo tápe ve světě, jsou dva: Všetečnost, která vše zkoumá, a v mnoha věcech zastaralý Zvyk, jenž dodává klamům světa jejich barvu. Budeš-li je následovat a nenecháš svůj rozum spát, uvidíš společně se mnou bezcílné bloudění svého pokolení, a kdyby se ti snad zdálo, že je to jinak, věz, že na tvém nose sedí brýle mámení, skrze něž vidíš vše zkresleně.

Co se týká vyprávění o radostném životě Bohu oddaných srdcí, to je popsáno spíše jako vzor, než že by tomu tak skutečně bylo u všech vyvolených. Pán Bůh však nemá nedostatek ani takto přečištěných duší a kdokoli z upřímně zbožných lidí to bude číst, bude se cítit povinen toužit po stejném stupni dokonalosti. Žij blaze, milý křesťane, a Průvodce světla, Duch svatý, ať ti ukáže lépe, než svedu já, jak marnost světa, tak i slávu, potěšení a radost vyvolených srdcí spojených s Bohem. Amen.

Kapitola I.

Proč jsem se vydal do světa

KDYŽ JSEM DOROSTL DO VĚKU, ve kterém začíná lidský rozum chápat rozdíl mezi dobrým a zlým, a když jsem spatřil všechny ty stavy, skupiny, povolání, zaměstnání a způsoby myšlení, které se mezi lidmi vyskytují, musel jsem začít vážně uvažovat, ke kterému houfu lidí se připojím a jak strávím svůj život.

Častokrát jsem o tom přemýšlel a radil se se svým rozumem, až má mysl nakonec usoudila, že nejlepší bude oblíbit si takový styl života, který by s sebou přinášel co nejméně starostí a námahy, a naopak co nejvíce pohodlí, pokoje a dobré myslí.

*Nestálost
mysli*

Jenže další potíž byla, jak mám takové povolání poznat a s kým se o tom případně poradit? Sám jsem o tom mnoho nevěděl a moc se mi nechtělo žádat o radu ostatní, protože jsem se domníval, že mi stejně každý bude chválit to své. Navíc jsem nechtěl jen tak po něčem ukvapeně sáhnout, bál jsem se, abych toho pak nelitoval.

Ačkoli – a k tomu se vám přiznám – jsem se občas tajně přidržel jedné, druhé nebo třetí věci, hned jsem je zase opustil. Zdálo se mi totiž, že jsem u každé z nich zahlédl marnost a těžkosti, které ji provázely. Mezitím jsem se ale bál, aby se mi kvůli mé nestálosti lidé nevysmáli, a tak jsem nakonec nevěděl, co mám dělat.

Takto jsem se po nějaký čas trápil v nitru a přemítal, až jsem došel k rozhodnutí, že si nejprve prohlédnu všechny lidské činnosti, které jen pod sluncem jsou, a teprve poté, co je pečlivě porovnáám jednu s druhou, si zvolím svůj stav a uspořádám své záležitosti, abych si mohl na světě užívat pokojného života. A čím víc jsem o tom uvažoval, tím víc se mi ta cesta líbila.

Kapitola II.

Poutník dostal za průvodce Všudybuda

A TAK JSEM VYŠEL ZE SVÉ SAMOTY a začal jsem se rozhlížet a přemýšlet, odkud a jak bych začal. Když tu náhle, kde se vzal, tu se vzal, objevil se u mne jakýsi člověk s pružným krokem, pronikavým pohledem a tuze hbitým jazykem, až se mi zdálo, že mu nohy, oči, jazyk, ba úplně všechno samou rychlostí jen kmitá. Hned se ke mně přidal a ptal se, odkud a kam jdu. Já na to, že jsem právě odešel z domova a chtěl bych trochu vandrovat světem a něco se přiučit.

*Svět jako
labyrint*

Neznámý mi můj úmysl schválil a hned se optal: „A kde máš průvodce?“ Já na to: „Žádného nemám, věřím Bohu a svým očím, že mi nedovolí bloudit.“ „Tak by ses daleko nedostal,“ sdělil mi. „Už jsi slyšel o krétském labyrintu?“ „Něco jsem zaslechl,“ odvětil jsem mu. On na to: „Byl to jeden z divů světa, budova s tolika pokoji, zdmi a průchody, že kdo do ní vešel bez průvodce, nakonec se jen motal bludištěm sem a tam a už nikdy nevyšel ven. Ale i to je nic proti tomu, jak je – a zvláště nyní – uspořádán labyrint tohoto světa. Neradil bych ti, aby ses tam vydal sám, to mi věř jako zkušenějšímu.“

*Popis
opovázlivce*

„Jenže kde mám vzít takového průvodce?“ ptal jsem se. On mi odvětil: „Od toho jsem tu já – abych prováděl světem takové, kteří si chtějí něco prohlédnout a vyzkoušet, a ukazoval jim, kde co je – proto jsem ti také vyšel vstříc.“ Tomu jsem se velmi podivil: „A kdo jsi, drahý příteli?“ otázal jsem se ho. Odpověděl mi: „Jmenuji se Všezvěd, příjmením Všudybud. Procházím celý svět, nahlížím do všech koutů a vypyávám se na slova a činy každého člověka. Co je zjevné, toho si hned všimnu, a co tajné, to vyslídím a prozkoumám, zkrátka, beze mne se na světě neděje nic důležitého a mou povinností je na vše dohlížet. Budeš-li mne následovat, ukážu ti mnohá tajná místa, kam by ses beze mne jaktěživ nedostal.“

Když jsem slyšel takovou řeč, náramně jsem se zaradoval, že jsem našel takového průvodce, a poprosil jsem ho, aby se nerozpakoval provést mne po světě. Na to mi řekl: „Rád ti posloužím tak jako jiným. Pojdme,“ dodal a vzal mne za ruku. Vyšli jsme tedy a já jsem poznamenal: „Skutečně se rád podívám, jaký je běh tohoto světa, a také zdalipak je v něm něco, čeho by se člověk mohl bezpečně přidržet.“ Když to můj společník uslyšel, zastavil se a řekl: „Příteli, jestli přicházíš s úmyslem vynášet o našich věcech soud podle svého uvážení, a ne je jen tiše obdivovat, pak nevím, jestli s tím bude naše královna, Její Milost, spokojena.“

*Marnost,
královna
světa*

„A kdo je vaše královna?“ ptám se. Odpověděl mi: „Ta, která řídí celý svět i jeho běh, od západu až na východ. Jmenuje se *Moudrost*, ačkoli někteří mudrlanti jí říkají *Marnost*. Zavčas ti tedy kladu na srdce, abys moc nemudroval, když se budeme procházet jejím královstvím a prohlížet si ho. Jinak bys mohl tu a tam utržit nějakou ránu a já s tebou.“

Kapitola III.

Připojilo se k nim Mámení

A JEŠTĚ SE MNOU MLUVIL, když k nám kdosi (nepoznal jsem hned, jestli je to muž či žena, protože byl zvláštním způsobem zahalený a dělala se kolem něj jakási mlha) přišel a ptá se: „Všudybude, kam pospícháš s tímhle mládencem?“ „Vedu ho do světa,“ odvětil, „chce si ho totiž prohlédnout.“

„A proč jdete beze mne?“ přihlásil se opět neznámý. „Víš, že tvoje povinnost je provádět, a moje ukazovat, co kde je. Její Milost královna jistě nechce, aby si kdokoli, kdo vejde do jejího království, sám dle libosti vykládal, co vidí a slyší, a všelijak mudroval! Naopak je třeba, aby se mu vysvětlilo, co je která věc a k čemu slouží, a on se s tím spokojil.“

Všudybud mu odpověděl: „Je snad každý tak drzý, aby se nespokojil s našimi řády jako všichni ostatní? Ale tuším, že tenhle bude možná uzdu potřebovat. Dobrá tedy, pojď!“ Tak se k nám připojil a šli jsme dál společně.

„Jen aby mne nakonec nevedli špatně,“ pomyslel jsem si, „vždyť se domlouvají, že mi dají jakousi uzdu.“ A tak jsem se optal svého nového společníka: „Příteli, neměj mi to za zlé, ale rád bych znal tvoje jméno.“ Odpověděl mi: „Já jsem mluvčí Moudrosti, královny světa, a můj úkol je vyučovat, jak se čemu má ve světě rozumět. Všem lidem, jaké jen na světě potkáš, starým i mladým, urozeným i neurozeným, ukazuji vše, co se týká pravé světské moudrosti, aby tak byli radostní a dobré mysli. Beze mne by totiž králové, knížata i páni, ba i ti nejskvělejší lidé žili v podivných úzkostech a svůj čas na světě trávili v zármutku.“

„Jestli to je pravda, milý příteli,“ opáčil jsem, „pak mi tě sám Bůh dal za průvodce. Já se totiž vydávám do světa proto, abych zjistil, co je v něm nejjistější a nejlepší, a přidržel se toho. Když v tobě mám takového rádce, budu si moci snáze vybrat.“ „O tom nepochybuj,“ řekl mi. „A třebaže zjistíš, že v našem království je všechno znamenitě a ušlechtilě uspořádané a že všem poslušným poddaným naší královny se dobře daří, je pravda, že některá povolání či zaměstnání přináší více pohodlí a výhod než jiná. Ty si budeš moci vybrat ze všeho, co uvidíš, a já ti u všeho vyložím, jak to je.“ „A jak ti říkají?“ optal jsem se ho. Odpověděl mi: „Jmenuji se *Mámení*.“

*Zvyklosti
světského
mámení*

Kapitola IV.

Poutník dostal uzdu a brýle

KDYŽ JSEM TO USLYŠEL, ZHROZIL JSEM SE, co jsem to dostal za společníky. První z nich (pokud si to dobře pamatuji) mluvil o jakési uzdě, druhý se jmenuje Mámení a svou královnu (ač nejspíš jen neopatrným přehánutím) nazval Marností. Co jsou vůbec zač?

A jak jsem tak šel mlčky a se sklopenýma očima a mým nohám se vůbec nechtělo kráčet dál, ozve se Všezvěd: „Co ty vrtošivče? Už máš chuť jít zpátky?“ A než jsem mu na to mohl něco odpovědět, hodil mi na krk jakousi uzdu a její udidlo mi vklouzlo do úst. „Nu, teď už půjdeš povolně,“ poznamenal.

*Uzda
všetečnosti*

Podívám se na uzdu a vidím, že je ušitá z řemenů *Všetečnosti* a její udidlo je ze železa *Tvrdohlavosti v předsevzetích*, a tu jsem pochopil, že si nepůjdu svět prohlížet dobrovolně jako dříve, ale že budu násilně tažen roztěkaností a neukojitelností své mysli.

Brýle mámení

Tu se ozval druhý průvodce z druhé strany: „A já ti daruji tato skla,“ říká mi, „skrže něž se budeš dívat na svět.“ A dal mi na nos brýle, skrže které jsem hned všechno viděl úplně jinak. Měly dokonce tu moc (jak jsem se mnohokrát přesvědčil), že člověku, který se skrže ně díval, se zdála daleká věc blízká a blízká daleká, malá veliká a veliká malá, ošklivá krásná a krásná ošklivá, černá bílá a bílá černá atd. Pochopil jsem, že Mámení nenosí své jméno nadarmo, když umí vyrobit takové brýle a dokáže je lidem nasadit na nos.

*Vytvořené
z domněnek a
zvyku*

Jak jsem později pochopil, čočky byly vytvořeny ze skla *Domněnky*, a obroučky, do nichž byly zasazeny, byly ze slonoviny jménem *Zvyk*.

Naštěstí mi je však nasadil nakřivo, takže mi nedoléhaly úplně na oči, a když jsem trochu zaklonil hlavu a očima se podíval níže, mohl jsem věci vidět takové, jaké skutečně jsou. Za to jsem byl vděčný a říkal jsem si: „I když jste mi zacpali ústa a zastřeli oči, přesto věřím svému Bohu, že rozum a mysl mi nesvážete. Půjdu a podívám se, co je zač ten svět, který nám chce paní Marnost ukazovat, ale nechce dopustit, abychom se na něj dívali vlastníma očima.“

Kapitola V.

Poutník se dívá na svět z výšky

ZATÍMCO JSEM PŘEMÝŠLEL, ocitli jsme se ani nevím jak na jakési náramně vysoké věži, až se mi zdálo, že jsme se dostali nad mraky. A když jsem se z té věže podíval dolů, spatřil jsem na zemi jakési město, na pohled pěkné a výstavné a také velmi rozlehlé, ale i přesto jsem na všech stranách dohlédl až k jeho hranicím. Bylo vystavěné do kruhu, obklopené zdmi a valy a místo příkopu mělo tmavou hlubinu, která, zdálo se mi, neměla ani břeh ani dno. Světlo bylo totiž jen nad městem, za zdmi panovala čiročirá tma.

Mimo svět nic není

Viděl jsem, že samotné město je rozdělené na nesčíslné ulice, náměstíčka, domy a stavení, větší i menší, a všude bylo lidí jako hmyzu. Na východní straně jsem viděl jakousi bránu, z níž vedla ulička k druhé bráně, která už hleděla k západu; a teprve tou druhou branou se vcházelo do městských uliček. Napočítal jsem celkem šest hlavních ulic, všechny vedly městem vedle sebe z východu na západ, a úplně na západě stál na skalnatém příkrém pahorku vysoký a nádherný zámek, který se těšil největší pozornosti obyvatel města.

Rozdělení světa

Tu se ozve můj průvodce Všudybud: „Nu, poutníče, tady máš ten milý svět, na který ses chtěl tolik podívat. Vzal jsem tě nejprve do výšky, aby sis ho mohl prohlédnout úplně celý a porozuměl jeho uspořádání. Východní brána je Brána života. Skrze ni prochází všichni, kdo přicházejí na svět, aby v něm přebývali. Druhá, bližší brána, je Brána rozchodu, u které se každý obrací k tomu či onomu povolání, podle toho, jak komu padne los.

Brána východu a brána rozchodu

Ulice, které vidíš, jsou rozdílné stavy, řády a povolání, ve kterých se lidé usadili. Jak vidíš, hlavních ulic je šest: v té směrem k polední straně bydlí *domovský stav*, rodiče, děti a čeledíni, ve vedlejší *řemeslníci* a všichni, kdo mají nějakou živnost, v té třetí, co je poblíž náměstí, přebývá *stav učených*, lidí, kteří pracují myslí. Na protější straně je pak *stav duchovní*, k těm všichni chodí na pobožnosti. Za nimi je *stav vrchností a správců světa* a úplně nejdál k půlnoční straně *stav rytířský*, zabývající se válkou. Ó, jak je to ušlechtilé! U těchto se všichni rodí, tihle všechny živí, tito všechny učí, další se za všechny modlí, tito všechny soudí a chrání od všemožných neřádů a tihle zase za všechny bojují. Tak si všichni slouží navzájem a vše je ve skvělé rovnováze.

Stavy světa, rozdělení na šest řádů

Hrad na západě se jmenuje *Arx Fortunae, Hrad Štěstí*. V něm bydlí výjimeční lidé a užívají si tam bohatství, rozkoše a slávy. Náměstí uprostřed pak patří úplně všem. Scházejí se tu totiž lidé ze všech stavů a vyřizují, co je potřeba. Uprostřed náměstí je jako centrum všeho rezidence královny světa, Moudrosti.“

*Hrad Fortuny
Obecní náměstí a hrad světa*

Takové pěkné uspořádání se mi velice zalíbilo, a tak jsem začal chválit Pána Boha, že na světě stavy tak dobře rozdělil. Ale nelíbilo se mi, že ty ulice byly na mnoha místech jakoby protržené a leckde vbíhala jedna do druhé, to mi přišlo jako jasná

Začátek klamání

známka zmatku a poblouznění. Navíc, když jsem se díval, jak je ten svět kulatý, jasně jsem cítil, že se hýbe a otáčí dokola, až jsem se začal bát závratě. Jak jsem po něm totiž bloudil očima sem a tam, viděl jsem, jak se všechno až do těch nejmenších věcí hemží a hýbá, a když jsem nastavil uši, slyšel jsem, jak je všude plno bouchání, tlučení, šustění, šeptání a křiku.

*A vtom
Mámení*

Tu se ke mně nakloní můj tlumočník Mámil: „Vidíš, můj milý člověče, jak je ten svět rozkošný a jak je v něm všechno nádherné? A to se na něj díváš jen zdálky! Co teprve, až ho uvidíš zblízka i se všemi jeho rozkošemi! Komu by se na něm nechtělo žít?“ Odpověděl jsem: „Zdálky se mi líbí, ale ještě nevím, jak se mi bude líbit zblízka.“ „Určitě náramně,“ říká mi, „jen nám důvěřuj; a teď už pojďme.“

*Způsoby
dětského věku*

Náhle se ozve Všudybud: „Počkej chvíli, ještě mu odsud ukážu místo, kam se už potom nepodíváme. Ohlédni se nazpět k východu: vidíš, jak z té tmavé brány něco vylézá a míří sem k nám?“ „Vidím,“ odvětil jsem. A on na to: „To jsou lidé, kteří se zrovinka dostávají na svět, sami ani nevědí odkud. Ještě se ani pořádně neznají a moc neví, co to znamená být člověkem, je kolem nich jen tma a nic jiného, kromě trochy slz a pláče. Ale jak tak prochází tou ulicí, pomalu jim svítá a tma se rozptyluje, až přijdou tam k té bráně pod námi; a co se děje tam, na to se teď pojďme podívat.“

Kapitola VI.

Osud rozděljuje povolání

SEJDEME DOLŮ PO JAKÉMSI TMAVÉM TOČITÉM SCHODIŠTI a hle, v té bráně je veliká síň plná mladých lidí a po pravé straně sedí přísný stařec a v ruce drží veliký měděný hrnec. A viděl jsem, jak k němu přistupovali všichni, kdo přišli od Brány života, každý si sáhl do toho hrnce, vytáhl si cedulku s nějakým nápisem a hned se vydal do některé z městských ulic. A zatímco jeden tam běžel s radostí a výskáním, druhý se na své určené místo šoural se zármutkem a stýskáním a neustále se ohlížel zpátky.

Osud, strážce brány

Přistoupil jsem blíž a prohlížel si některé z těch cedulek a vidím, že jeden si vytáhl: *Panuj*, druhý: *Služ*, další: *Rozkazuj*, jiný: *Poslouchej*, tady ten: *Orej*, tenhle: *Uč se*, další: *Kopej*, jiný: *Sud'*, další: *Bojuj* atd. Podívoval jsem se, co to má znamenat, a Všeživ se mi to snažil vysvětlit: „Tady se rozdělují povolání a práce, aby každý věděl, do čeho se má na světě pustit. Správce losování se jmenuje *Osud*, a každý, kdo vchází do světa, si od něj musí tímto způsobem vyzvednout své instrukce.“

Rozděljuje povolání

Vtom do mne z druhé strany strčí Mámil a pobízí mne, abych si také vytáhl svou cedulku. Poprosil jsem ho, aby mne hned, bez předchozího prohlédnutí, nenutili něco si vybrat, abych tak nemusel svůj výběr svěřit do rukou slepého štěstí, padni komu padni. Na to mi odpověděli, že bez vědomí a svolení pana vladaře Osudu to není možné, a tak jsem před něj předstoupil a pokorně jsem mu přednesl svou žádost: že jsem přišel s úmyslem nejprve si všechno prohlédnout a až potom si vybrat to, co se mi bude zamlouvat.

Poutník prosí, aby si nejdříve mohl svět prohlédnout

On mi na to řekl: „Synu, vidíš, že to tak nikdo jiný nedělá, ale všichni se drží toho, co se jim naskytne nebo přidělí. Ale protože po tom tak toužíš, tedy dobrá,“ a napsal mi cedulku *Speculare*, to jest *Dívej se* nebo *Zpytuj*, dal mi ji a propustil mne.

Dostává povolení

Kapitola VII.

Poutník si prohlíží náměstí světa

Vidí množství lidu

„PROTOŽE SI CHCEŠ PROHLÉDNOUT ÚPLNĚ VŠECHNO,“ navrhone mi můj průvodce, „pojďme nejprve na náměstí.“ A hned mne tam také zavedl. Tam jsem uviděl nespočetné zástupy, přelévaly se sem a tam jako mlha. Byli tu lidé všech jazyků a ze všech národů, různého věku, vzrůstu, pohlaví, stavu, řádu a povolání. Když jsem se na ně poprvé podíval, zpozoroval jsem, jak zvláště se motají sem a tam, jako když se rojí včely a ještě podivněji.

S různými povahami a posunky

Jedni totiž chodili, jiní běhali, další jezdili, tihle stáli, tamti seděli, jedni leželi, druzí vstávali a třetí se všelijak vrtěli. Někteří chodili sami a jiní zase ve větších či menších houfech. Měli různé oděvy a podobu, ba, někteří byli úplně nazí, a všichni dělali zvláštní posunky. Když se dva potkali, byla u toho spousta vítání, rukama, ústy, nohama i jinak, vzájemného objímání a tulení, zkrátka různé pošetilosti. Tu se ozve můj společník: „Tady máš to ušlechtilé lidské pokolení, zde poznáš toho rozkošného, rozumem a nesmrtelností obdařeného tvora, který v sobě nosí obraz dokonalého Boha, tady ho poznáš z rozmanitosti jeho činů, jako v zrcadle spatříš důstojnost svého pokolení.“

Pokrytectví u všech

Podívám se na ně tedy blíže a okamžitě si všimnu, že každý, kdo jde ve skupině s druhými, má na tváři masku, a až když od nich zase odejde někam, kde by byl mezi sobě podobnými, tak ji sundává; ale když se má zase vracet do první společnosti, opět si ji dává na tvář. Ptal jsem se tedy, co to znamená. Odpověděli mi: „To je, synu můj, jen lidská opatrnost, aby člověk hned každému neukazoval, co je zač. O samotě se může chovat podle toho, jaký skutečně je, ale před lidmi se sluší ukazovat se lidsky a přidávat svým věcem trochu zdání.“ Z takových řečí jsem ale jen dostal ještě větší chuť podívat se, jací jsou ti lidé bez svých vyzdobených škrabošek.

Podivné nestvůrnosti

Dával jsem tedy dobrý pozor a všiml jsem si, že jsou všichni nejen v obličejích, ale i na těle všelijak znetvořeni. Každý byl nejméně uhrovaný, prašivý nebo malomocný a mimo to měl jeden sviňský pysk, druhý psí zuby, třetí volské rohy, další oslí uši, jiný baziliščí oči, tamten liščí ocas a onen vlčí pazoury, některé jsem viděl, jak natahují krky vysoko jako pávi, jiné s dudkovým naježeným chocholem, další s koňskými kopyty atd., nejvíce se jich pak podobalo opicím. Tu jsem se zděsil a pravím: „Ale já vidím jakési příšery.“ „Co to říkáš, ty všetečko, jaké příšery?“ ptá se tlumočník a hrozí mi pěstí. „Dívej se jen skrze brýle a uvidíš, že to jsou lidé.“ Někteří z kolemjdoucích ale zaslechli, že jsem je nazval příšerami, a tak se zastavili, reptali a všelijak se na mne utrhovali. Když jsem pochopil, že je zbytečné se s nimi nějak hádat, umlkl jsem a pomyslel jsem si: „Když chtějí být lidmi, ať si jsou, já ale vidím, co vidím.“ Bál jsem se také, aby mi můj společník nepřitlačil brýle na obličej a nezmámil mne, a proto jsem se rozhodl mlčet a raději se dívat na ty pěkné věci, jejichž počátek jsem tady spatřil. Dívám se znovu a vidím, jak umně zacházeli někteří s těmi maskami, v mžiku

je sundávali a zase nasazovali, takže si podle potřeby dokázali hnedle opatřit jinou podobu. To jsem už začal trochu rozumět běhu tohoto světa, ale zatím jsem mlčel.

Zpozoroval jsem také, že spolu hovoří různými jazyky, takže na kdejakém větším díle jeden druhému ani nerozuměl, ani neodpovídal, nebo odpovídal na něco jiného, než o čem byla zrovna řeč. Někde jich stála velká skupina a všichni mluvili, každý mlel to své a nikdo nikoho neposlouchal, i když jeden i druhý žádali, aby je ostatní vyslechli. Toho se ale nedočkali, spíše vznikla pranice a rvačka. Tu jsem prohlásil: „Ale proboha, copak jsme v Babylóně? Vždyť si tu každý píská svoji písničku! Může snad někde panovat ještě větší zmatek?“

Málokdy se tu našel někdo zahálčivý, všichni se obírali nějakou prací, ale tou (a toho bych se nikdy nenadál) nebylo nic než dětinské hříčky nebo spousta pachtění. Někteří sbírali odpadky a dělili si je mezi sebou, někteří se tahali sem a tam s kládami a kamením, nebo je vytahovali kladkami kamsi vzhůru a zase je spouštěli dolů, někteří kopali zeminu a převáželi ji či přenášeli z místa na místo, zbytek lidu se obíral zvonci, zrcadly, měšci, řehtačkami a jinými tretkami a někteří si hráli se svým stínem, měřili ho, honili a chytali. To vše vykonávali tak usilovně, až mnozí sténali a potili se, ba někteří se mohli málem přetrhnout. Téměř všude také byli jacísi úředníci, kteří jim takové věci nařizovali a vše horlivě rozměřovali, jiní je zase s nemenší horlivostí poslouchali. Nad tím jsem se podívil: „Ach, copak je člověk k tomu, aby britkost svého nebeského vtipu vynakládal na tak marné a špatné věci?“ „Jak marné?“ namítá tlumočnick. „Copak tu není jako v zrcadle vidět, jak lidé všechno přemáhají svým důvtipem? Jeden dělá to a druhý ono.“ „Ale všichni,“ odpovídám mu, „dělají věci neúčinné a nevhodící se k jejich slavné vznešenosti.“ „Moc nemudruj,“ opáčil, „vždyť ještě nejsou v nebi a na zemi musí zacházet s pozemskými věcmi. Mezitím si můžeš všimnout, jak se vše děje podle řádu.“

Podívám se tedy znovu a tu vidím, že snad nelze vymyslet nic méně uspořádaného. Vždyť když se jeden s něčím pachtěl a namáhal, tu přišel druhý a pletl se mu do toho, odtud pak povstávaly roztržky, rvačky a pranice. Pak se smířili, ale za chvíli už byli zase v sobě. Někdy se jich víc chytilo jedné věci a pak ji všichni nechali a každý si šel svou cestou. Ti, kdo byli poddanými oněch úředníků a dohlížitelů, se sice jakžtakž drželi toho, co měli nařízeno dělat, protože museli, ale i tady jsem viděl spoustu zmatků. Někteří vystoupili z řady a uprchli pryč, jiní odsekávali svým představeným a nechťeli dělat to, co jim poručili, další se chopili kyjů a obírali ostatní a všechno se dělalo jaksi ledabyle. Ale protože se tomu mělo říkat řád, nesměl jsem namítat nic dalšího.

Všiml jsem si také dalšího neřádu, slepoty a bláznovství. Celé náměstí (a i všechny ulice) byly plné jakýchsi jam, děr a výmolů, a také kamení a klád, které ležely porůznu napříč ulicemi, i jiných překážek. Nikdo však nic z toho neodstranil, nenapravit ani neuspořádal, a nikdo se také ničemu z toho nevyhýbal a žádnou z překážek neobcházel. Chodili jen tak nazdařbůh, až se ten či onen uhodil, upadl nebo zabil či potloukl, až mi srdce ustrnulo, když jsem se na to díval. Nikdo ale nikoho nevaroval, až když padl, to se mu potom smáli. Když jsem tedy viděl nějaký pařez, kládu nebo jámu, do níž někdo slepě lezl, začal jsem lidi varovat, ale nikdo mne neposlouchal; někteří se mi smáli, jiní mi spílali a další mne chtěli zbít. A tak někdo padl a už nevstal, jiný se zvedl a zase šel, zase dělal kotrmelce jeden za druhým, mozolů a modřin měl každý dost a dost a nikdo na nic nedbal, takže jsem se nemohl vynadivit té hlouposti, že si tak málo hleděli

*Všude
vzájemná
nedorozumění*

*Zabývání se
neužitečnými
věcmi*

*Hrozné
neřády*

*Plno
pohoršení a
špatných
příkladů*

vlastních pádů a úrazů, zatímco když se jich dotkl někdo jiný (to jsem viděl zase jinde), hned povstali do zbraně a hotovili se k boji.

*Lidská
nestálost a
vrtkavost ve
všem*

Spatřil jsem také, jak se shánějí po novinkách a vyhledávají změny, ať už v oblečení, stavbách, řeči, cestách nebo jiných věcech. Některé jsem viděl, jak nedělali nic jiného, než že se převlékali a brali na sebe každou chvíli jiné šaty, jiní vymýšleli nové způsoby stavby a po chvíli to zase bořili, přidávali se k dílu toho i onoho a pak všeho nechávali, a to všechno dělali s podivuhodnou neúnávností. Když totiž někdo opustil své břemeno, se kterým se pachtil, nebo zemřel, hned se našlo několik jiných, kteří se o ně hádali, přetahovali a rvali, až jsem se tomu divil. Mezitím se nenašel nikdo, kdo by něco řekl, udělal nebo postavil, aniž by se mu za to jiní nevysmáli, nepomluvili ho a dílo mu nepobořili. Někdo se značným úsilím něco vystavěl a měl ve svém díle veliké zalíbení, jenže vtom přišel jiný a všechno mu zbořil, zkazil a skácel, takže jsem nespátřil, že by někdo v širém světě udělal něco, co by mu pak jiný nepokazil. Někteří ani nečekali na jiné a bořili své dílo sami, až jsem se podívoval nad takovou bláznivou vrtkavostí a marným lopocením.

*Pýcha a
vypínání se
jeden nad
druhého*

Také jsem viděl, že mnozí chodili na vysokých podpatcích, někteří si dokonce udělali chůdý, aby byli nade všechny vyvýšeni a mohli se na ně dívat z výšky, a tak se procházeli. Ale čím je měl kdo vyšší, tím snáze se skácel, nebo mu někdo jiný podrazil nohy (mám za to, že ze závidi) – s tím se potkal ne jeden z nich a udělal tak ze sebe předmět posměšků; takových příkladů jsem kolem viděl dost a dost.

*Nadýmání se
a zalíbení
v sobě*

Rovněž jsem si všiml mnohých, jak s sebou všude nosí zrcadla a v nich se prohlíží, ať už zrovna mluví s někým jiným, hádají se nebo perou, ba dokonce i když chodí na svých chůdách, dívají se na sebe zepředu i zezadu a povzdychávají nad svou krásou, vzrůstem, cestami a činy, a jiným podávají svá zrcadla, aby se na ně také podívali.

*Smrt všechny
bídne hubí*

Nakonec jsem spatřil Smrt, jak se mezi všemi prochází s ostrou kosou, lukem a střelami a všechny napomíná, aby pamatovali na svou smrtelnost. Ale nikdo nevěnoval jejímu volání sluchu, každý si hleděl svého bláznovství a neřádu. A tak vytáhla své střely a střílela je po nich na všechny strany, a když jimi zasáhla někoho z davu, tak ať už byl mladý, starý, chudý, bohatý, učený či neučený, všichni se bez rozdílu skáceli k zemi. Ten, kdo byl zasažen, křičel, sténal a řval, a když si toho všimli lidé, kteří šli okolo, prchali chvíli pryč, ale hned zase na nic nedbali. Někteří se přišli podívat na zraněného, a když vydechl naposledy, svolali další, společně si zazpívali, jedli, pili a výskali, a někteří z nich se pak u toho trochu pošklebovali. Potom ho vzali, vyvlekli ven a vyhodili přes zeď do oné temné jámy, která je kolem světa. A když se odtamtud vrátili, začali znovu hýřit. Nikdo z nich se Smrti nevyhýbal, jen si dávali pozor, aby se na ni nedívali, ačkoli se o ně otírala.

*Rozličné
nemoci*

Také jsem viděl, že ne všichni, které postřelila, hned zahynuli. Některé jen poranila, ochromila, oslepila, ohlušila nebo omráčila. Někteří se po její ráně nafoukli jako puchýř, jiní uschli jako tříška, další se třásli jako osika atd., takže po světě chodilo víc lidí poraněných a s krvácejícími a hnisajícími údy než zdravých.

*Marné
hledání
pomoci proti
tomu*

A zahlédl jsem nemálo takových, kteří přibíhali a na ony rány prodávali náplasti, masti a lektvary. Kupovali to od nich úplně všichni, radovali se z toho a vzdorně se vzpírali Smrti. Ona na to ale nedbala a dál střílela a porážela, dokonce i samotné prodavače. To mi přišlo jako žalostné divadlo, dívat se na to, jak k nesmrtelnosti uzpůsobený tvor hyne tak bídně, tak nenadále a tak rozličnou smrtí. Zvláště když

jsem si všiml, že téměř vždy, když se někdo cítí nejvíce živ, nachází si přátele, hledá zaměstnání, staví dům, shání peníze a všelijak jinak se zařizuje a vystrojuje, přiletí náhle šíp Smrti a všemu učiní konec, a kdo si na světě zařizoval příbytek, bývá z něho odvečen a jeho přípravy jsou k ničemu. Když po něm přijde jiný, stává se mu totéž, stejně tak třetímu, desátému i stému. Neboť jsem viděl, že si té nejistoty života nikdo nechce všimnout a připustit si ji k srdci, ale chovají se, jako by si byli jisti nesmrtností, ač stojí v chřtánu smrti (a srdce mi nad tím lítostí div nepukalo). Chtěl jsem zvýšit hlas, napomínat a prosit, aby otevřeli oči, sledovali Smrt, jak si bere šípy, a nějak se jim snažili vyhnout. Pochopil jsem ale, že když s nimi nic nepořídí Smrt se svým neustálým voláním, ustavičným chozením na oči a strašlivým vzezřením, má neumělá řeč nebude také k ničemu. Tiše jsem si ale povzdechl: „Ach, věčná škoda, že my bídní smrtelní lidé jsme tak slepí ke svému neštěstí!“ Tlumočník mne ale lehce pokáral: „Můj milý, copak by to bylo moudré trápit se pomyšlením na smrt? Zvláště když každý ví, že jí neunikne, je lepší se na ni nedívat, ale hledět si vlastního života a být dobré mysli. Když smrt přijde, tak přijde, odbude se to za hodinu a někdy dokonce i za okamžik. Měli by se snad ostatní přestat veselit, protože někdo umře? Však se jich místo něho zase dost narodí.“ Na to jsem mu odvětil: „Jestli je tohle moudrost, tak já tomu špatně rozumím,“ a dál jsem už mlčel.

A nesmím zatajit, že když jsem viděl, jak nesčíslné množství střel vysílá Smrt do vzduchu, přišla mi na mysl otázka: „Kde ta Smrt bere tolik šípů, že jí nikdy nedojdou?“ A tak jsem se díval a jasně jsem viděl, že neměla žádné vlastní šípy, jen luk. Šípy si brala od lidí, každý od toho, kterého s ním měla trefit. A viděl jsem, že sami lidé takové šípy vyráběli a připravovali, někteří jí je dokonce drže a opovážlivě sami nosili, takže jí stačilo jen je brát, jakmile byly dokončené, a střílet jim je do srdce. Vykřikl jsem: „Již vidím, že je pravda, že ‚i své smrti je každý strůjcem‘. Teď chápu, že neumírá nikdo, kdo by si předtím nestřídmostí, nezdrženlivostí, opovážlivostí nebo zbrklostí sám nepřivodil boláky, vředy, vnější i vnitřní zranění (protože právě to jsou šípy Smrti).“ Když jsem tak pečlivě pozoroval Smrt a její hon na lidi, zatřásl mnou náhle Mámil a říká mi: „Copak, ty nemoudrý člověče, hledíš si víc mrtvých než živých? Kdo umře, je ten tam, ty se měj k životu.“

*Lidé jsou
sami strůjci
svých nemocí
a smrti*

Kapitola VIII.

Poutník si prohlíží stav a řád manželský

*Pracné a
teskné
vcházení do
toho stavu*

VEDOU MNE TEDY DÁLE A PŘIVEDOU AŽ DO ULICE, o níž mi řekli, že v ní přebývají manželé. A že mi tu ukáží všechny radosti tohoto rozkošného života. A hned tu byla brána, kterou nazývali *Zasnoubení*. Před ní bylo veliké náměstí a na něm se procházely davy lidí obojího pohlaví, a jak se tak procházeli, jeden se díval druhému do očí, a nejen to, ale zkoumali si navzájem uši, nosy, zuby, krky, jazyky, ruce, nohy i jiné údy. Také si jeden druhého měřil: jak je dlouhý, široký, tlustý nebo tenký. Takže jeden k druhému přistupoval a zase odstupoval, prohlížel si ho zezadu i zepředu, zprava i zleva a všímal si všeho, co na něm viděl. Zvláště pak, a to jsem viděl nejčastěji, každý zkoumal měšce, váčky a peněženky toho druhého, díval se, jak je který měšec dlouhý, jak široký, jak naditý nebo jak prázdný, měřil ho a vážil. Někdy si jich několik ukazovalo na jednu, a když se tak stalo, odháněl jeden druhého, hádali se, bili a prali a spatřil jsem tu i vraždy. Někdo odstrčil jiného a hned byl zase sám odstrčen někým dalším, někdo odehnal jiné a sám pak také utekl pryč. Někdo zase příliš neotálel se zkoumáním, chopil se toho, co bylo po ruce, a už se vedli za ruce kamsi do té brány.

Takových věcí jsem tu viděl dost a dost, a tak jsem se zajímal, co že to ti lidé dělají. Tlumočník mi odpověděl: „To jsou ti, kdo by se rádi dostali do Manželské ulice, jenže skrze bránu tam nepouštějí nikoho samotného, vpouští totiž jen dvojice, a tak si každý musí vybrat společníka. Právě to vybírání probíhá tady a každý tu hledá, co by se pro něj našlo příhodného. Kdo někoho najde, jde, jak vidíš, se svým druhem k bráně.“ „A copak to vybírání nemůže být jednodušší?“ řekl jsem. „Zdá se mi to tuze pracné.“ Odpověděl mi: „To není práce, to je rozkoš! Copak nevidíš, jak se při tom veselí, smějí se, zpívají si a jásají? Věř mi, nikdo nemá veselejší život než tito lidé.“ Podívám se tedy znovu a vidím sice, jak se někteří smějí a jásají, ale vidím také jiné klopit hlavu a chodit se zármutkem, pochybovat, přecházet sem a tam, zoufat si, trápit se, nespát, nejíst, ba i bláznit. Říkám tedy: „A co tito?“ „I to je rozkoš,“ odvětil mi. „Ať si tedy je,“ řekl jsem, „pojdme se podívat, co se to děje támhle o kus dál.“

*Velká
nejistota, jak
sedne*

Když jsme se protlačili skrze davy lidí, přišli jsme až k samotné bráně a tam, před jejím vchodem, vidím jakési zavěšené váhy udělané ze dvou košů a okolo nich zástup přihlížejících. Každý pár tu posadili na váhu do košů naproti sobě a sledovali, jestli váží stejně. Při tom vždy došlo na několik schůzek a loučení, potřásání vahami a jejich ustalování. Do brány je pouštěli až ve chvíli, kdy je už zvážili dostatečně. Jenže ne každému se vedlo stejně dobře. Někteří propadli dnem koše, sklidili posměch a museli se s hanbou klidit pryč. K tomu jim ještě nasadili na uši jakousi kuklu či pytel a tropili si z nich šprýmy. Když jsem to viděl, ptal jsem se: „Co to tu dělají?“ Odpověděl mi: „To je zasnoubení, když už to má být nastálo. Ukáže-li váha, že se k sobě hodí, pouštějí je do stavu manželského. Jinak se ti dva rozchází.“ „A co se tu považuje za rovnost?“ řekl

jsem. „Vždyť vidím, jak u některých váha ukazuje, že jsou si podobní věkem, stavem i jinak, a přesto jednoho vyhodí z koše ven. Jiní si zase vůbec nejsou rovni, jako kmet s mladým děvčetem, jinoch se stařenou, jeden je nahoře a druhý dole, a přesto říkají, že to může být. Jak to?“ Odvětil mi: „Nevidíš totiž úplně všechno. Je pravda, že někdo by si takového kmeta nebo stařeny nevážil ani jako zlámané grešle, jenže někteří takoví u sebe mají naditý váček nebo nějaké postavení, před kterým se ostatní sklání, či něco podobného (protože na váhu jdou i takové věci), a kvůli tomu to někdy nedopadá podle tvého úsudku.“

Vešli jsme tedy dovnitř za těmi, které pouštěli branou, a za branami vidím jakési kováře, jak k sobě každý pár připoutávají hroznými pouty a dál je pouštějí až svázané dohromady. Při jejich zakovávání se vždy sešlo mnoho lidu, říkali mi, že je k tomu schválně sezvali, aby u toho byli svědkové. Ti jim hráli a zpívali a nabádali je, aby byli dobré mysli. Když jsem se podíval blíže, spatřil jsem, že ta pouta nezamykali na zámek jako u jiných vězňů, ale rovnou je ukovali, svařili a zaletovali tak, aby se ti dva za svého života na světě nemohli ani rozepnout, ani roztrhnout. Toho jsem se ulekl a prohlásil jsem: „To je to nejkrutější vězení! Vždyť když se do něj někdo jednou dostane, nemá na věky naději na vysvobození.“ Tlumočník mi odpověděl: „Jistěže je to ten nejpevnější ze všech lidských svazků, ale není proč se ho bát. Vždyť sladkost toho stavu ráda to jeho přijímá, sám uvidíš, jak je to příjemný život.“ „Pojďme tedy mezi ně, ať se na to podívám,“ řekl jsem.

Vejdeme tedy do ulice a tu spatříme množství těch lidí, všechny v páru, ale zdálo se mi, že mnoho z nich je spřaženo velmi nerovně, velcí s malými, pěkní s ošklivými, mladí se starými atd. A když jsem se díval blíže, co dělají a v čem tkví sladkost onoho stavu, vidím, jak se na sebe dívají, povídají si, občas jeden druhého pohladí a někdy i políbí. „Tady vidíš,“ říká mi tlumočník, „jak pěkná věc je, když se manželství zdaří!“ „Takže když se to podaří nejlépe,“ pravím, „tohle je všechno, co je na tom dobré?“ „Jistě,“ odpověděl. Já na to: „To mi přijde jako dost málo rozkoše, ani nevím, jestli to stojí za ta pouta.“

Mezitím se na ně dívám dále a vidím, jak mnoho okusili ti ubožáci práce a lopocení. Měli kolem sebe množství potomků, kteří k nim byli připnuti uzdami, a ti křičeli, vrískali, zapáchali, hádali se, stonali a umírali. A to ani nemluvím o tom, s jakými bolestmi a pláčem a za jakého ohrožení života je přiváděli na svět. Když některé z dětí vyrostlo, byla s ním dvojí práce: jednak ho u sebe uzdou držet, a za druhé, ostruhami ho hnát tam, kam bylo třeba. Jenže ony často nestrpěly ani uzdu, ani ostruhy a natropily spoustu neplechů, až své rodiče dočista unavily a dohnaly k pláči. Ať už to bylo tak, že rodiče byli dětem příliš po vůli, nebo se jim děti utrhyly z řetězu, leckdy jim to přineslo hanbu i smrt. Když jsem si toho tu a tam všiml, začal jsem některé napomínat, jak rodiče, tak děti. Jedny jsem káral za oslovskou lásku k dětem a bezmeznou povolováním jim, druhé jsem se snažil vést ke všelijakým ctnostem. Měl jsem ale pramalý úspěch, jen se na mě škaredě dívali, posmívali se mi a někteří mi vyhrožovali zabitím. Blahoslavlil jsem tedy neplodné, když jsem některé z nich viděl, ale oni se rmoutili a stýskali si, že jim v životě schází potěšení, a tak jsem pochopil, že ať už v manželství děti jsou, nebo nejsou, je to bída. K tomu měl každý pár při sobě a okolo sebe další cizí lidi, o které se často musel starat více než o sebe a o své vlastní, a přitom s nimi zakusil mnoho nepohodlí. Nadto tu stejně jako na onom náměstí bylo mnoho překážek a nástrah, dříví,

*Nezměnitelnost,
ať už sedne
jakkoli*

*Málo rozkoše,
i když se
zdaří nejlépe*

*Bída a
lopocení
všech včetně
manželů*

kamení a jam. Když o ně jeden zavadil, klopýtl, spadl a zranil se, druhý, který se od něho nemohl odpoutat, křičel společně s ním bolestí, plakal a naříkal a musel mu pomáhat nést jeho trápení. Pochopil jsem tedy, že v tomto stavu má každý místo jedněch starostí, pečování a nebezpečí, tolikanásobně víc starostí, pečování a nebezpečí, s kolika lidmi chodí spjatý. A ten stav se mi velice znelíbil.

*Hrozné
trápení v ne-
podařeném
manželství*

Když jsem se pak podíval na další lidi v onom davu, uviděl jsem spoustu trápení. Nejednou se stalo, že spolu byli spjati dva lidé s rozdílnou vůlí, jeden chtěl to a druhý ono, jeden sem a druhý tam, a tu se přeli, hádali a trápili navzájem. Ten žaloval kolemjdoucím to a druhý ono, a když nebyl, kdo by je rozsoudil, pustili se do sebe sami, bili se pěstmi a ošklivě si ubližovali, a když už je někdo na čas smířil, po chvíli v sobě byli zase. Někteří se předlouho dohadovali, jestli hot nebo čehý, a když chtěl i přesto jít každý za svým nosem, vrhl se jeden vši silou na svou stranu a druhý udělal totéž. Pak nastala tahanice a souboj o to, kdo koho přetáhne. Někdy vítězil muž, a ačkoli se žena chytala země, trávy a čeho mohla, přesto ji táhl za sebou. Jindy byl tažen muž za ženou, čemuž se ostatní smáli, ale mně to přišlo spíš k pláči než k smíchu. Zvlášť když jsem viděl, jak někteří v tom trápení plakali, vzdychali, spínali ruce k nebi a prohlašovali, že by se z toho svazku rádi i stříbrem a zlatem vykoupili. „Copak jim není pomoci?“ ptal jsem se svého tlumočnicka. „Není snad možné rozvázat a propustit ty, kdo se s tím stavem nedokáží vyrovnat?“ „To nejde,“ řekl mi. „Dokud jsou naživu, musí tak zůstat.“ „To je ta nejukrutnější vazba a poroba,“ namítal jsem, „vždyť je to horší než smrt!“ A on na to: „A proč se takoví lidé předem nerozmysleli? Jen ať se teď snaží.“

*Dobrovolné
otroctví*

Vtom se podívám a hle, Smrt některé srazila a porazila svými šípy a pouta se hned každému rozevřela. Přál jsem jim to, myslel jsem si totiž, že i oni si to přejí a budou se srdečně radovat ze svého vysvobození. Namísto toho se téměř každý z nich dal do pláče a kvílení, jaké jsem jinde ve světě neslyšel, lomili rukama a naříkali nad svým neštěstím. U těch, které jsem spolu předtím viděl pokojně žít, jsem chápal, že se jim skutečně stýská po jejich druhovi, o těch druhých jsem si ale říkal: „Oni to jen tak dělají před lidmi; ale určitě si to vezmou k srdci a ručil bych za to, že druhým poradí, jak se takovým poutům vyhnout.“ Ale oni si za chvíli otřeli oči, běželi zase před bránu a vraceli se znovu v poutech. Když jsem to viděl, s hněvem jsem prohlásil: „Ó, vy podivní lidé, nejste ani hodni politování!“ a svému průvodci jsem řekl: „Pojďme odsud, já v tom stavu vidím více marnosti než čeho jiného.“

*Poutník se
také dostal do
pout*

Mezitím (abych nezatajoval své příhody), když jsme se vraceli k Bráně rozchodu a já jsem měl přece jen v úmyslu prozkoumat svět, mne moji průvodci, jak Všudybud, tak Mámil, začali tuze přemlouvát, abych si ten stav vyzkoušel také sám, že lépe pochopím, co je zač, že jsem mladý, že mne jen vystrašily špatné příklady, že jsem ještě všechno neviděl atd. Až mne nakonec přemluvili a já jsem se kvůli jejich nabádání dostal na váhu a odtud do pout, a tak jsem chodil spjatý se třemi jinými. K nim mi přidali (říkali, že prý aby nám posloužili a kvůli počestnosti) ještě další, že jsem je za sebou sotva vlácel, supěl jsem přitom a chroptěl. Vtom znenadání udeřil jakýsi víchř s blýskáním, hřměním a strašlivým krupobitím a všichni se mi rozprchli, kromě těch, kdo ke mně byli připoutáni. Navíc, když jsem s nimi utíkal do úkrytu, šípy Smrti zasáhly i ty mé tři a já jsem náhle žalostně osaměl a hrůzou jsem nevěděl, co dělat. Moji průvodci mi radili, abych si toho v onen čas vážil, že se mi bude snáze utíkat. Já

na to: „Proč jste mi tedy předtím tak radili?“ A oni, že není čas se hádat a abych sebou pohnul. A tak jsem si pospíšil.

Ale i když jsem z oněch pout unikl, stále nevím, co mám o tom stavu říci, jestli je v něm více potěšení, když se zadaří (a domnívám se, že u mne tomu tak bylo), nebo jestli přináší více žalosti z různých příčin. Pamatuji si jen, že teskno bývá bez nich i v nich, a i když se daří nejlépe, mísí se sladké s hořkým.

*Jeho úsudek
o tom stavu*

Kapitola IX.

Poutník si prohlíží stav řemeslníků

*Co tu viděl
všeobecně*

JDEME TEDY DÁL A DOJDEME AŽ DO ULICE, kde se provozují živnosti. Ta se dělila na spoustu menších uliček a pláček a nacházelo se v ní mnoho různých síní, dílen, výhní, kováren, krámů a stánků s množstvím kdejakého náradí. Okolo nich se míhali lidé a vše se tu dělo s velikým rachotem, boucháním, vrzáním, skřípáním, hvízdáním, pískáním, foukáním, houkáním, chřestěním a šustotem. Zahlédl jsem, jak se někteří hrabali v zemi a kutali v ní – někteří ji jen rozryli na povrchu a jiní se jako krtci prokopali až do jejích útrob. Další se máchali ve vodě, na řekách i na moři, jiní se pálili v ohni, další se starali o počasí, další bojovali se zvířaty, jiní zase s dřívím a kamením a další převáželi anebo přenášeli nějaké věci sem a tam. Tu se ke mně nakloní tlumočnick: „Podívej se, kolik je tu pěkné a radostné práce! Pověz, co se ti tu nejvíc zamlouvá?“ „Může být, že je tu i nějaká radost,“ opáčil jsem, „já u toho ale vidím i spoustu dřiny a slyším nemálo sténání.“ „Všechno není tak těžké, jak se ti na první pohled zdá,“ odpověděl, „podívejme se na něco z toho blíže.“ A tak mne popořadě vodili od jednoho místa k druhému a všechno jsem si prohlédl. Také jsem se tu a tam na zkušenou přidržel toho či onoho, ale na tomto místě se o všem nechci a ani nemohu rozepisovat. Nezatajím vám však, čeho všeho jsem si tu všiml.

*Všechna
zaměstnání
jsou
nebezpečná
lopota*

Za prvé jsem viděl, že všechna ta lidská zaměstnání jsou jen námaha a lopocení a každé má nějaké své nepohodlí a nebezpečí. Všiml jsem si, že ti, kdo zacházeli s ohněm, byli osmahlí a očazení jako černoši, v uších jim stále zněl břinkot kladiv a připravil je o polovinu sluchu, v očích se jim vždy blyštěla zář ohně a dokonce občas mívali tím stejným ohněm popálenou kůži. Ti, kdo měli své zaměstnání pod zemí, se potýkali s temnotou a děsem a nejednou se stalo, že je to zasypalo. Ti, kdo pracovali u vody, promokali až na kůži, třásli se zimou jako osika, zesyrovatěly jim vnitřnosti a nemalý díl jich padl za obět hlubinám. Ti, kdo se zabývali dřívím, kamením a jinými surovinami, měli spoustu mozolů a nadbytek sténání a únavy. Také jsem si všiml, jak těžkou měli někteří lidé práci: Namáhali se v potu a bez ustání, až do úpadu či zranění, dřeli se a lopotili až do utahání, a svým bídným trápením si vydělali sotva na chleba. Viděl jsem také u jiných lidí, že se živili snáze a výnosněji, ale čím méně měli dřiny, tím více bylo v jejich řemesle nepravosti a lstí.

*Ustavičná
námaha*

Za druhé, pochopil jsem, že všechno lidské pachtění je jen pro ústa. Kdo co vydřel, všechno to nacpal sobě a svým blízkým do úst, s občasnou výjimkou takových, kteří si něco odtrhli od úst a uložili si to do váček. Jenže ty, jak jsem také viděl, bývaly často dřevé, a co se do nich nasypalo, zase z nich vypadávalo a sbírali to jiní, nebo někdo přišel a váček mu sebral, nebo ho člověk sám ztratil či se protrhl, když někde zavadil, nebo své bohatství promrhal při nějaké jiné příležitosti. Pochopil jsem tedy, že se těmi lidskými zaměstnáními jen přelívá voda – peníze se získávají a zase utrácejí, jen s tím

rozdílem, že snáze mizí, než přicházejí, ať už se prohánějí ústy nebo truhlami. Proto jsem také všude viděl více nuzných než zámožných.

Za třetí, všiml jsem si, že každá taková práce vyžaduje celého člověka. Když se někdo ohlížel a počínal si i jen trošku váhavě, hned zůstával pozadu, všechno mu padalo z rukou a než si to stihl uvědomit, ocítl se na mizině.

Těžká práce

Za čtvrté, všude jsem viděl spoustu těžkostí. Než se kdo zaučil do řemesla, odplynul pořádný kus jeho života, a popravdě, pokud si na sebe nedával dobrý pozor, všechno se mu zase hned pokazilo. Nadto jsem viděl, že i ti nejopatrnější utrpěli škodu téměř tak často, jako se domohli zisku.

Nesnadná práce

Za páté, všude, a zvláště mezi obchodníky, jsem viděl plno závisti a nepřízně. Když měl někdo víc práce, nebo se od něho více nakupovalo, sousedé se na něj hned dívali zle, skřípali zuby a jak mohli, dílo mu kazili. Tak vznikaly spory a hádky a páchaly se mnohé nepravosti. Jiní v netrpělivosti zahazovali své náradí a navzdory radám ostatních se oddávali zahálce a dobrovolné žebrotě.

Práce přinášející závist

Za šesté, viděl jsem všude spoustu podvodů a klamu. Cokoli kdo dělal pro někoho jiného, ledabyle to odbýval, a mezitím jak mohl zveleboval a vylepšoval své vlastní dílo.

Hříšná práce

Za sedmé, našel jsem tu spoustu nadbytečných starostí, dokonce mám za to, že většina těch zaměstnání není nic než marnost a neúčinné bláznovství. Protože lidské tělo lze zachovat skrovným a prostým jídlem a pitím, odít skrovným a prostým rouchem, ochránit skrovným a prostým stavením, je zřejmé, že pro péči o ně je třeba jen malé a nepatrné péče a práce, jak tomu bylo v dávných dobách. Zjistil jsem ale, že svět si to nechce nebo nedokáže uvědomit, protože si k vycpávání svého břicha zvykl používat tak mnoho a tak neobyčejných věcí, že kvůli jejich přípravě se musí velká část lidí lopotit na zemi i na moři a dávat v sázku svou sílu i život; k vystrojování pokrmu pak má svět dokonce zvláštní mistry. Podobně je tomu se sháněním šatů a budov. Nemalá část lidí se zabývá tím, aby jim dali kdejaké tvary a podoby, což je vše zbytečné a marné a často i hříšné. Též jsem viděl řemeslníky, jejichž veškerým uměním a prací je vyrábět dětinské tretky a hračky pro zábavu a marnění času. Navíc jsem viděl jiné lidi, jejichž prací bylo vytvářet a rozmnožovat nástroje ukrutnosti, meče, dýky, palčáky, pušky atd., a to všechno se používalo na lidi. Nevím, jak si lidé mohou takových živností vážit a jak je mohou vykonávat s dobrým svědomím a potěšenou myslí. Ale vím, že kdyby se z jejich díla vyňalo to, co je v něm nepotřebné, zbytečné a hříšné, musel by rázem poklesnout objem všech lidských obchodů. I z tohoto důvodu, stejně jako díky těm zmíněným výše, zde má mysl nenašla v ničem zalíbení.

Práce marná i zbytečná

Zvláště se mi to všechno znechutilo, když jsem nakonec viděl, že se tu pracuje jen tělem a pro tělo, zatímco by člověk, který má v nitru něco přednějšího, totiž svou duši, měl zapojit do práce především jí a snažit se předně o její prospěch.

Práce se zdá být spíš pro zvířata než pro lidi

Chtěl bych ještě zmínit jednu věc, a to jak se mi vedlo mezi formany a mezi mořeplavci. Když jsem si tak prohlížel řemeslnické dílny a byl jsem z toho všeho velmi zarmoucen, řekl Všudybud Mámilovi: „Všiml jsem si, že je něm cosi neposedného, co se chce pořád hýbat sem a tam. Proto mu taky nevoni žádné místo a nechce se nechat nikde uvázat. Ukažme mu svobodnější život kupecký, kde se bude moci potulovat světem a létat volně jako pták.“ „Nejsem proti,“ řekl jsem jim, „vyzkoušel bych i tohle.“ A tak jsme šli.

*Práce
formanů*

A hned spatřím houf lidí, jak se pohybuje různými směry a shromažďuje, sbírá, zdvihá a svazuje do nákladů všelijaké věci, ba dokonce i třísky, zeminu a hnůj. Ptám se: „Co je to?“ A oni na to, že „se chystají do světa“. „A proč ne bez těch břemen?“ otážu se a oni mi tvrdí: „Ty jsi ale blázen. Jak by pak jeli? Vždyť to jsou jejich křídla?“ „Křídla?“ divím se. „Jistěže křídla. Vždyť to dává jejich putování smysl a pomáhá jim to zůstat dobré mysli, právě tak jako to všude slouží za pas a glejt. Ty si snad myslíš, že se můžeš jen tak nadarmo toulat po světě? Oni z toho přece mají obživu!“ Dívám se tedy a sleduji, jak si každý nabral tolik těch břemen, kolik mohl, navalil je a zvedl na jakési podstavce s přidělanými koly, pak k tomu přivázal dobytek a s tím vším se táhli a namáhali přes vrchy, hory, doly i výmoly, a libovali si u toho, jaký to vedou znamenitý život. Zpočátku se mi to také zdálo skvělé. Jenže pak jsem je tu a tam zahlédl uváznout v blátě, zašpinit se a vymáchat, namáhat se a lopotit a také snášet všelijaké trampoty kvůli deštům, sněhu, plískanicím, metelicím, zimám a horku. Navíc na ně všude možné číhali, aby vybírali mýtné, všechno jim prohrabali a vyprázdnili váčky (a proti tomu nebyl nic platný ani hněv, ani vztekání se, ani rány). Také jsem viděl, jak na ně na všech cestách útočí tlupy loupežníků a jejich duše tak musí vždy stát na stráž; a znechutilo se mi to.

*Nepohodlí
námořníků*

Řekli mi tedy, že existuje ještě jiný a pohodlnější způsob létání po světě – při tom prý člověk ani neuváže, ani se nezašpiní, ale může putovat z jednoho kraje světa na druhý a všude objevovat něco nového, nevidaného a neslýchaného. A tak mne zavedli až ke krajům země, kde jsme před sebou neviděli nic než nebe a vodu.

Popis lodi

Tam mi přikázali vstoupit do jakési chaloupky sbité z prken. Ta nestála na zemi, ani nebyla podezděná nebo podepřená nějakými trámy, sloupy nebo podpěrami, ale stála na vodě a kymácela se sem a tam, takže si člověk musel dvakrát rozmyslet, než do ní vůbec vstoupil. Ale když tam šli jiní, šel jsem také, abych u nich nebyl za zbabělce, protože mi říkali, že tohle je ten náš vůz. Myslel jsem si, že už hned pojedeme, nebo jak říkali, poletíme, jenže my jsme den, dva, i tři, ba i deset dní pořád stáli na místě. „Co se to děje?“ ptám se, „vždyť jste mi říkali, že poletíme z jednoho kraje světa na druhý, a my se nemůžeme hnout z místa.“ Tvrдили mi, že pojedeme, až se dostaví tahouni, a vyprávěli mi, že mají takové, kteří nepotřebují žádnou hospodu, maštal, ani obrok, ostruhu nebo bič, a že je třeba je jen zapřáhnout a jet, prý abych počkal, že uvidím. A mezitím mi ukazují své opratě, provazy, chomouty, postraňky a uzdy, oje, nápravy a sochory; všechno bylo úplně jinak než u formanského řemesla. Jejich vůz byl také postavený naležato, ale vzhůru nohama, a oj (udělaný ze dvou nejdelších jedlí) mu trčel vzhůru do povětří. Od jeho špice se rozbíhaly provazy k ráhnům a tvořily kolem jakési mřížování. Nápravu měl ten vůz vzadu a jediný člověk, který u ní seděl, se chlubil, že celou tu obludu povede, kam chce.

Popis plavby

Náhle zavane vítr a naše chasa začne okamžitě vstávat, pobíhat, skákat, křičet a výskat, jeden se přidrží toho a druhý onoho, někteří sebou kmitají nahoru a dolů po provazech jako veverka, spouštějí bidla, rozpouštějí jakési svinuté plachty a ještě mnoho dalšího. „Co je tohle?“ ptám se. Řekli mi, že zapřahají. A tak se dívám dále a tu se náhle ty plachty vydují jako stodoly (tvrdili mi, že to jsou naše křídla), nad námi začne všechno hučet a pod námi voda stříká a vlní se a než jsem se vzpamatoval, ztratil se nám z dohledu břeh i země. „Kam to jedeme?“ ptám se. „Co se teď bude dít?“ A oni na to, že letíme. „Tak tedy letíme ve jménu Božím,“ řekl jsem a dívám se, jak rychle

se pohybujeme, ne bez zalíbení, ale také ne beze strachu. Když jsem totiž vyšel ven, abych se podíval, jíkala mne závrať, a když jsem se uchýlil na dno lodi, obklopil mne strach ze stěn vody, které kolem pořád hučely. Tu mi začalo přicházet na mysl: „Není to příliš velká opovázlivost, svěřit svůj život tak vzteklým živlům jako vodě a větru a úmyslně lézt smrti do chřtánu, smrti, od které tu nejsme dále než na dva palce, vždyť právě tak je tlusté prkno mezi mnou a strašlivou propastí?“ Umínil jsem si však, že na sobě nedám své obavy znát, a tak jsem mlčel.

Vtom mne začne obtěžovat jakýsi odporný puch, pronikne mi všemi vnitřnostmi a povalí mne na zem. A tak se (stejně jako i další, kteří si na to ještě nezvykli) válím po zemi, křičím a nevím si rady, všechno se ve mně roztéká a pot se ze mne jen leje, až se mi zdálo, že se tu na vodě rozplyneme jako hlemýžď na slunci. Začnu si tedy stěžovat na sebe i na své průvodce, protože jsem nevěřil, že bych mohl zůstat naživu, ale místo politování jsem od nich sklídl jen posměch. Ze zkušenosti totiž věděli (což jsem nevěděl já), že ten stav nebude trvat déle než pár dní. Tak tomu také bylo a síla se mi zase pomalu vracela, až jsem pochopil, že mne tak jen přivítalo vzteklé moře.

Jenže po chvíli přišly i těžší zkoušky. Opustil nás vítr, splaskla nám křídla a my jsme stáli na místě a nemohli jsme se pohnout ani o píd'. To mi opět nadělalo vrásky na čele a přemýšlel jsem, co teď s námi bude: „Zaneslo nás to sem do mořských pustin, ach, vyjdeme z nich ještě? Uvidíme ještě země živých? Ó matko milá, země, země, matko milá, kdepak jsi? Voda přece patří rybám, nám dal Stvořitel Bůh tebe! Ryby se rozumně drží svého bydliště, my jako blázni to své opouštíme. Jestli nám nebe nepřijde na pomoc, jistě v té smutné propasti zahyneme.“ Takovými myšlenkami jsem se v duchu trápil, až náhle začnou námořníci křičet. Vyběhnu a ptám se: „Co se děje?“ Oni na to, že se zvedá vítr. A tak napínám oči, ale nic nevidím, oni však přesto zvedají plachty. Až vítr nakonec přikvačí a znovu nás nese, což všem způsobilo velikou radost, radost, která nám ale hned zhořkla v ústech.

Vítr totiž tak sílil, že zmítal nejen námi, ale i hlubinami pod námi, až z toho srdce jíkala hrůza. Moře se na nás odevšad valilo s takovými vlnami, že to vypadalo, jako bychom chodili hned po vysokých horách a hned zase hlubokými údolími. Někdy nás to vystřelilo nahoru, že to vypadalo, jako bychom mohli dosáhnout až na měsíc, a pak jsme zase sestupovali dolů jako do propasti. Tu se zdálo, že nás vlna valící se zepředu nebo z boku zalije a na místě potopí, ale vždy nás jen vyzdvihla, takže se náš prkenný koráb odrážel sem a tam, vlny si ho podávaly jedna k druhé, nakláněl se na jeden i druhý bok, občas směřoval dokonce přídíl kolmo vzhůru nebo přímo dolů. Nejenže na nás a i přes nás do povětří pořád stříkala voda, ale navíc jsme nemohli ani stát, ani ležet, zmítalo to s námi ze strany na stranu, stavělo nás to na nohy a pak zase na hlavu. Z toho nás jíkala závrať a někteří začali zvracet. Když to trvalo den i noc, každému může být, jakou hrůzu a strach jsme museli zažít. Myslel jsem si: „Ach, mezi všemi lidmi, co jich jen na světě je, právě tito mají především příčinu být zbožní, vždyť si nemohou být ani na hodinu jisti svým životem.“ Ale když se po nich dívám, jak jsou zbožní, vidím, že všichni žerou a pijí jako v krčmě, hrají, chechtají se, vedou nemravné řeči, klejí a provozují kdejakou prostopášnost. Rmoutil jsem se nad tím a začal jsem je napomínat i prosit, aby pamatovali na to, kde jsme, přestali s takovými věcmi a volali k Bohu o pomoc a smilování. Ale k ničemu to nebylo: jedni se mi vysmáli, druzí se na mne osopovali, třetí mi chtěli dát pěstí a čtvrtí mne hodlali vyhodit z lodi. Mámil

*Nechutenství
na moři*

*Bezvětrí na
moři*

Mořská bouře

mi radil, abych už jim nic neříkal a snažil se být dobrým hostem v cizím domě, kde je nejlepší tvářit se jako hluchý a slepý. „Ale vždyť je nemožné,“ říkám mu, „aby to dopadlo dobře, když se tak chovají.“ Na to se mi znovu začali smát. Když jsem viděl takovou nehoráznost, musel jsem mlčet, protože jsem se bál výprasku.

Vtom bouře ještě zesílí a zvedne se proti nám strašlivý víchr. Moře se vzedne až k nebi, vlny si nás podávají jako míč, hlubiny se otvírají, vyhrožují nám, že nás pohltní, a opět nás vyhadují vzhůru, vítr nás bere do kola a hází s námi sem i tam, až všechno praštělo, jako by se loď měla roztříštit na sto tisíc kousků. Úplně jsem strnul a před očima mi nezůstalo nic než záhuba. Lodníci už také nemohli odolat té síle, a protože se báli, že by je bouře mohla vehnat na mělčinu nebo na skály, stahovali křídla a vyhazovali jakési velké železné háky na tlustých provazcích a doufali, že by mohly loď udržet na místě, než bouře pomine. Ale všechno bylo marné. Někteří z těch, kdo lezli po provazech, byli prudkým větrem shozeni a smeteni do moře, dalším se utrhalo kotvy a utonuly v hlubinách. Tu se naše loď, teď už bez vší ochrany, začala teprve zmítat jako tříška v peřejích. V té chvíli selhalo srdce i těm železným svéhlavým obrům, zbledli a trnuli a nevěděli, co si mají počít, teprve teď si vzpomněli na Boha, vybízeli k modlitbám a sami spínali své ruce. Náhle si naše loď sedla na mořské dno a zachytila se o skaliska skrytá pod vodou, a kvůli tomu se začala naklánět a praskat. Trhlinami se k nám valí voda, kterou nám, ať jsme byli mladí nebo staří, přikázali vylévat čímkoli, co bylo po ruce, ale nebylo to nic platné, tlačila se k nám a obklopovala nás. Nastal pláč, křik a nesmírný nářek a nikdo z nás před sebou neviděl nic než ukrutnou smrt. Ale protože nám byl život milý, každý se chystal, čeho mohl, tabulí, desek i holí, aby se uchránil od utonutí a snad nakonec přece někam doplul. Až jsem se nakonec, když se loď naposledy vzepjala a všechno se potopilo, něčeho chytil i já a s nemnoha dalšími jsem se dostal na nějaký břeh; jiné pohltila ta strašlivá propast. Sotva jsem se probral z té hrůzy a zděšení, začal jsem vytýkat svým průvodcům, že mne sem přivedli. Oni na to, že mi to neuškodilo a abych byl dobré mysli, když jsme vyvázli. Věru, dobré mysli, ale do nejdlejší smrti se už nenechám navést k něčemu podobnému.

Dívám se pak a vidím, že ti, kdo byli zachráněni spolu se mnou, už zase běží zpátky a znovu si sedají do korábů. „Jděte si tedy do neštěstí, opovážlivci,“ řekl jsem, „už se na to nechci ani dívat.“ Na to se ozve můj tlumočník: „Ne každý je tak rozmazlený jako ty,“ říká, „statek a zboží je, milý brachu, tuze pěkná věc! A pro jeho získání musí člověk nasadit i život.“ Já na to: „Copak jsem zvíře, abych jen pro tělo a pro potěšení těla vydával svůj život všanc? Vždyť tak nejednají ani zvířata, natož člověk, který v sobě má cennější věc, svou duši, a měl by spíše hledat její prospěch a blaho.“

Kapitola X.

Poutník si prohlíží stav učených, nejprve všeobecně

TU SE OZVAL MŮJ PRŮVODCE: „Už chápu, kam tě táhne ta tvá mysl. K učeným s tebou, mezi učené, to pro tebe bude ta správná návnada, tam je lehčí, pokojnější a pro mysl užitečnější život.“ „Jistěže je tomu tak,“ dodává tlumočník. „Vždyť co může být rozkošnějšího, než když člověk zanechá a zbaví se vší tělesné námahy a věnuje se zkoumání všelijakých ušlechtilých věcí? Skutečně, taková činnost činí i smrtelné lidi podobnými a téměř i rovnými nesmrtelnému Bohu, aby byli jako Vševědoucí, poznali a pochopili všechno, co je na nebi, na zemi nebo v propastech, co bylo i co bude, ačkoli je pravda, že ne všem se to podaří.“ „Tak mne tam zaveďte, proč ještě otálíte?“ vybídl jsem je.

A tak přijdeme k bráně, kterou nazývali Učení. Brána byla dlouhá, úzká a tmavá, postávalo v ní spousta ozbrojených strážných, kterým se každý, kdo chtěl do ulice Učených, musel zodpovídat a vyžádat si od nich doprovod. Také jsem viděl, jak tam přicházely davy lidu, zvláště mladých, a hned byli různými nepříjemnými způsoby prozkoušeni. První zkouškou, kterou musel každý podstoupit, bylo jaký s sebou přináší měšec, jaký zadek, jakou hlavu, jaký mozek a jakou kůži. Když měl zkoušený ocelovou hlavu, mozek ze rtuti, olovený zadek, železnou kůži a zlatý měšec, pochválili ho a hned ho ochotně uvedli dále. Když někomu něco z toho scházelo, posílali ho zpět, nebo ho jen tak nazdařbůh přijali, ale dávali mu špatné vyhlídky. Tomu jsem se podívoval: „Copak jim tu tak záleží na těch pěti kovech, že se na to všechno tak pečlivě vyptávají?“ „Ano, mnoho,“ říká mi tlumočník. „Když někdo nemá ocelovou hlavu, pukne mu, nemá-li v ní tekutý mozek, nevytvoří se mu z něho zrcadlo, pokud nemá plechovou kůži, nevydrží vzdělávání, jestliže nemá olovený zadek, nic nevysedí a všechno roztrousí a kde by bez zlatého měšce asi vzal čas a mistry, ať už živé nebo mrtvé? Nebo si snad myslíš, že tak veliké věci může člověk získat zadarmo?“ Pochopil jsem tedy, kam to vede, že se tomu stavu musí přinášet za oběť zdraví, důvtip, vytrvalost a trpělivost, a řekl jsem: „Zde tedy opravdu můžeme prohlásit: Ne každému se podaří vejít do Korintu, města bohatého a nádherného. Ne z každého dřeva bude ozdobná deska.“

Vejdeme tedy do brány a tu vidím, jak si každý z oněch strážných bere s sebou na práci jednoho nebo i více nováčků a jak s ním tak jde, fouká mu něco do uší, protírá mu oči, čistí nos a chřípí, vytahuje mu jazyk, skládá a rozkládá prsty a nevím, co dalšího s nimi ještě dělá. Někteří zkoušeli i provrtávat hlavy a něco do nich nalévat. Když tlumočník viděl, jak mne to vyděsilo, řekl mi: „Nediv se, učení lidé musí mít ruce, jazyk, oči, uši, mozek i všechny vnější a vnitřní smysly jiné než prostý lid, proto se tu takto formují, a to nejde bez práce a nepříjemností.“ Dívám se dál a vidím, jak mnoho museli ti nebožáci při onom formování vytrpět. Netýkalo se to měšce, ale jejich

Nejprve těžká zkouška

Nesnadný a bolestivý vstup. Umělá paměť

kůže, kterou museli nastavovat. Často se jim na tváři, na hřbetě či na pozadí octla pěst, rákoska nebo metla, až někteří cedili krev a téměř neustále měli plno šrámů, pruhů od ran, modřin a mozolů. Když to někteří zpozorovali, couvali, jakmile nahlédli do brány, a nechtěli se k nim dát. Jiní se vytrhli svým vychovatelům z rukou a také utekli. Menšina jich však vytrvala, až je nakonec pustili až na prostranství. I já jsem měl chuť dostat se do toho stavu, a tak jsem též prošel onou formací, třebaže ne bez těžkostí a obtíží.

*Každému
učenému se
dává cejch*

Když vycházíme z brány, vidím, že každému už přebroušenému mládenci dávají cejch, podle kterého se pozná, že patří mezi učence, za pas mu vkládají kalamář, za ucho pero a do ruky mu vloží prázdnou knihu na záznamy jeho umění – to vše jsem dostal také. Tu mi říká Všežvěd: „Nuže, teď jsme na rozcestí a jsou tu čtyři cesty – k filozofii, medicíně, právu a teologii – kam půjdeme nejdříve?“ „Jak myslíš,“ odpověděl jsem. „Pojďme tedy nejprve na náměstí, kde se všichni scházejí, aby ses na všechny čtyři podíval naráz,“ navrhl mi, „potom je projdeme jednu po druhé.“

*Nedostatky
mezi učenými*

Dovede mne tedy na nějaké náměstí, kde stojí zástupy studentů, mistrů, doktorů, kněží, mladíků i starců. Někteří z nich se drželi pohromadě, rozmlouvali spolu a diskutovali, jiní se stahovali do koutů a ostatním z dohledu. Někteří (toho jsem si dobře všiml, ale nemohl jsem jim do toho mluvit) měli oči a neměli jazyk, jiní měli jazyk a neměli oči a někteří měli jen uši, ale byli bez očí a bez jazyka atd., takže jsem pochopil, že i tady se najdou nedostatky. Když jsem pak viděl, že všichni, podobně jako včely v úlu, odkudsi vycházejí a zase se tam vracejí, pobídl jsem své průvodce, abychom tam také vešli.

*Popis
knihovny*

Vejdeme tedy a za dveřmi byla tak veliká síň, že jsem jí ani nedohlédl na konec, a v ní bylo všude tolik polic, příhrádek, škatulí a krabic, že by je ani sto tisíc vozů nedokázalo odvézt, a každá měla svůj nápis a titul. „Do jaké jsme to vešli apatyky?“ zeptal jsem se. „Do apatyky,“ odpověděl mi tlumočnick, „kde se přechovávají léky proti neduhům myslí, vlastním jménem se nazývá bibliotéka, nebo také knihovna. Jen se podívej, jak nesmírné skladiště moudrosti to je!“ Dívám se tedy a vidím řady přicházejících učenců, jak se kolem toho všeho různě točí. Někteří si vybírali ty nejhezčí a nejdůvtipnější kousky, vytahovali je jeden za druhým a pak je postupně žvýkali a zažívali. Přišel jsem k jednomu z nich a otázal se ho, co to dělá. Odpověděl mi: „Učím se.“ „A jakou to má chuť?“ ptám se. Řekl mi: „Dokud se to žvýká v ústech, je cítit nahořklost nebo kyselost, ale potom se to změní ve sladkost.“ „A k čemu to je?“ vyzvídám dále. „Je jednodušší nosit si ty věci uvnitř a jsem si tím pak jistější,“ odvětil. „Ty v tom snad nevidíš žádný užitek?“ Podívám se na něj pozorněji a všimnu si, jak je tlustý a tučný, má krásnou barvu, oči se mu skví jako svíce a jeho řeč je jasná a všechno jeho jednání bystré. Vtom se znovu ohlásí můj tlumočnick a ukazuje mi: „Ještě jsou tu tihle.“

*Neřády při
studiu*

Podívám se tedy na ně a vidím, jak se někteří chovají velice chamtivě a cpou do sebe cokoli, co jim přijde pod ruku. Když jsem se na ně podíval blíže, nevšiml jsem si, že by jim snad přibývalo tělo, tuk nebo barva, jen břicho jim odulo a nafouklo se, a také jsem viděl, že co do sebe nacpali, zase z nich vrchem i spodem lezlo nezažité ven. Někteří z nich z toho měli dokonce závratě a občas se i pominuli, někteří z toho pobledli, seschli a umírali. Když to viděli jiní, ukazovali si na ně a vyprávěli o tom, jak je nebezpečné zacházet s knihami (tak totiž říkali těm krabicím); někteří utíkali pryč a

jiní napomínali ostatní, aby s nimi zacházeli opatrně. Kvůli tomu ty věci ani nepřijímali do útroh, ale navěsili si na sebe zepředu i zezadu pytlíky a mošny a do nich si cpali ty škatule (na kterých bylo nejčastěji napsáno něco jako Slovník, Lexikon, Sbíрка úsloví či citátů, Výklady, Konkordance, Herbář atd., každý si vzal to, co si myslel, že se týká jeho oboru). Pak je s sebou nosili, a když měli něco napsat nebo říct, vytahovali je z brašen a brali z nich látku pro pero a pro ústa. Když jsem si toho všiml, ptal jsem se: „Tihle nosí své umění po kapsách?“ Tlumočník mi odpověděl: „To jsou pomůcky pro paměť, ještě jsi o tom neslyšel?“ Slyšel jsem pak, jak někteří takové počínání velmi chválili, protože se tak prý vynášejí ven jen všeobecně uznané pravdy. A může tomu tak i být, ale já jsem si všiml ještě jiného problému. V mé přítomnosti se přihodilo, že někteří své škatule poztráceli a jiným se stalo, že když je na chvíli odložili, náhle se vzňal oheň a spálil jim je. Ach, jaké tam v té chvíli nastalo pobíhání, lomení rukama, naříkání a volání o pomoc! Takoví náhle vůbec neměli chuť diskutovat, psát a kázat, ale jen chodili kolem se svěšenou hlavou, choulili se do sebe, červenali se a jak mohli, snažili se prosbami i koupí zase sehnat své nářadí; zatímco ti, kdo měli svou zásobu uvnitř, se takové příhody tolik nebáli.

Mezitím spatřím jiné, kteří si ty škatule nedávali ani do kapes, ale nosili je kamsi do svých pokojků. A když jsem šel za nimi, vidím, jak si na ně dělají pěkná pouzdra, pomalovávají je různými barvami, někteří je i vykládají zlatem a stříbrem, srovnávají do polic a zase je vytahují a dívají se na ně. Pak je rozevírají a zavírají, přichází a odchází, sobě i druhým ukazují, jak to všechno pěkně vypadá, ba někteří z nich se časem podívali i na tituly děl, aby je uměli vyjmenovat. „Na co si tihle hrají?“ ptám se. Tlumočník mi odpovídá: „Milý brachu, mít hezkou knihovnu je tuze pěkná věc.“ „A to i když se nepoužívá?“ říkám. On na to: „I ti, kdo milují knihovny, se počítají mezi učené.“ „Asi tak, jako se ti, kdo mají hromady kladiv a kleští a neví, jak je používat, počítají mezi kováře,“ myslel jsem si. Nesměl jsem to ale říct nahlas, abych neutřžil nějakou ránu.

Vešli jsme ale zase zpátky do síně a tu vidím, že těch nádob všude a na všech stranách přibývá, a tak se dívám, odkud je nosí. A zpozoruji, že je přináší z nějakého místa za oponou, a když jsme tam také vešli, vidím tu spoustu řemeslníků, jak ty krabice vyrábí ze dřeva, kostí, kamení a různého materiálu, jednu krásnější a ozdobnější než druhou, a když je pak naplní masťou či lékem, dávají je k obecnému užívání. A tlumočník mi k tomu říká: „Tito lidé jsou hodni chvály a dobrořečení, protože svému pokolení slouží těmi nejužitečnějšími věcmi, pro rozmnožení moudrosti a umění nelitují žádné práce ani úsilí a dělají se s ostatními o své vybrané dary.“

Dostal jsem chuť podívat se z čeho a jak se to, co nazval dary a moudrostí, dělá a připravuje. A uviděl jsem jednoho nebo možná dva, kteří vyhledávali vonná koření a byliny, řezali je, drtili, vařili, destilovali a připravovali různé léky, lektvary, sirupy a jiné k životu užitečné věci. Naproti tomu jsem viděl takové, kteří jen vybírali z jiných nádob a dávali to do svých, a těch bylo na sta. „Tihle jen přelévají vodu,“ ukazoval jsem na ně. Tlumočník mi odpověděl: „I tak se rozmnožuje umění. Copak se nemůže jedno a totéž podávat pokaždé trochu jinak? A také lze k původním věcem vždy něco přidat a poopravit je.“ „Nebo pokazit,“ opáčil jsem hněvivě, protože jsem jasně viděl, že se tu děje podvod. Některý totiž popadl cizí nádobky, a aby naplnil několik svých, rozředil je, jak mohl, a to tím, že do nich přiléval splašky. Jiný zase přidával kdejakou

Studenti bez studování

Neřády při sepisování knih

špínu, třeba prach a smetí, a všechno to zahustil, jen aby to vypadalo, že zadělal na něco nového. Navíc na to pověsili krásnější nápisy než původní autoři, a každý podobně jako nějací mastičkáři nestydatě chválil to své. Také mi přišlo divné a k vzteku, že (jak už jsem podotkl dříve) málokdo zkoumal vnitřní podstatu věcí, ale všechno brali jako by nebyly žádné rozdíly, a když už si někteří vybírali, dívali se jen na vnější obal a na nadpisy. Náhle jsem pochopil, čím to je, že tak málo z nich mívá svěží mysl, vždyť čím víc do sebe někdo naládoval takových léků, tím víc se dávil, bledl, vadl a chřádl.

Také jsem spatřil, že velká část těch léků se nikdy nedostala až k lidem, aby je mohli užívat, ale padla za oběť molům a červům, pavoukům a mouchám, prachu a plesnivině, ukládaly se v zapadlých skříňkách a koutech. Toho se někteří báli, a tak hned jak dodělali svůj lék (ba někteří i dříve, než ho vůbec začali připravovat), obíhali své sousedy a prosili, aby jim napsali předmluvu nebo doporučení, hledali si patrony, kteří by jejich výtvarům propůjčili svá jména a měšce, vymýšleli si co nejzodbnější titulky a nadpisy, zkrášlovali své knihy co nejvybranějšími obrázky a rytinami a sami je nosili lidem vstříc, dávali jim je a nutili téměř i proti jejich vůli. Ale viděl jsem, že nakonec nepomáhalo ani to, protože všeho bylo příliš mnoho. A tak jsem nejedny litoval, že ačkoli si mohli dopřávat klidu a pokoje a neměli z takového jednání ani nejmenší užitek, stejně dávají své jméno v sázku a ke škodě svých bližních se pouští do tohohle šarlatánství. Když jsem však na to poukazoval ostatním, začali mě nenávidět, jako bych bránil obecnému dobru. A to ani nemluvím o tom, jak někteří ty své lektvary připravovali z věcí, které byly prudce jedovaté, takže se prodávalo tolik jedů jako léků; tenhle neřád jsem nesl zvlášť těžce, ale nebyl nikdo, kdo by to napravil.

Spory a hádky

A když zase vyjdeme na náměstí Učených, strhly se mezi nimi rvačky, hádky, boje a války. Jen málokdy se tu našel někdo, kdo by neměl s druhým nějaké spory, hádali se nejen mladí (což by se dalo přičíst zbrklosti a nezkušenosti nedospělého věku), ale uráželi se navzájem i starci. Čím se kdo považoval za učenějšího, nebo čím více jiných si to o něm myslelo, tím více začínal svárů, vrhal se na ostatní, šermoval s nimi, sekal, házel a střílel na ně – hrůza šla už jen z toho pohledu – a tak si budoval svou pověst. „Ale co to má pro milého Boha znamenat?“ zděsil jsem se. „Já jsem si myslel a i vy jste mi to tak slibovali, že toto je nejpokojnější stav ze všech! Já tu ale vidím tolik sváru a sporů!“ Tlumočník mi odpověděl: „Synu, ty tomu vůbec nerozumíš, oni se tu jen ostří.“ „Cože si ostří?“ řekl jsem. „Vždyť já tu vidím rány a krev, i hněv a vražednou nenávist jedněch k druhým. Nic podobného jsem neviděl ani ve stavu řemeslníků.“ „Nepochybně,“ odvětil mi, „vždyť zaměstnání tamtěch jsou řemeslná a otrocká, tito jsou však svobodní. A proto co se nedovoluje tamtěm a netrpí se to u nich, tito mají plnou svobodu dělat.“ „Ale jak se něco takového může nazývat řádem?“ divil jsem se, „to mi opravdu nejde na rozum.“

Jejich výzbroj se mi na první pohled nezdála vůbec strašlivá. Kopí, kordy a meče, kterými se sekali a bodali, byly z kůže a nedrželi je v rukách, ale v ústech. Jejich střelné zbraně pak byly z per, nabíjeli je prachem rozpuštěným ve vodě a házeli po sobě papírovými koulemi. Na povrchu se nezdálo, že by se dělo něco hrozného, ale já jsem viděl, že když někoho zasáhli, tak sebou škubal, křičel, svíjel se a prchal, a tak jsem jasně pochopil, že to není žádný žert, ale skutečný boj. Na někoho jich mnoho dotíralo, až všechno řinčelo, jak meče hvízdaly kolem uší a papírové koule na něj padaly jako krupobití. Jiný se statečně bránil a ubránil se a všechny své odpůrce rozehnal, další byl

ranami přemožen a padl. A viděl jsem tu i jinde nevídanou ukrutnost, že neodpouštěli ani poraženým a mrtvým, ale místo toho do nich tím víc sekali a bili je, a svou udatnost nejraději ukazovali na tom, kdo se jim už nemohl postavit na odpor. Někteří sice jednali mírněji, ale ani u nich nebyla nouze o hádky a nedorozumění. Sotva kdy totiž někdo něco řekl, aby se mu hned jiný nepostavil na odpor, hádky byly dokonce i o to, jestli je sníh bílý nebo černý, či zda je oheň horký nebo studený.

Vtom se někteří začali vkládat do jejich hádek a usilovali o pokoj, a když jsem to viděl, zaradoval jsem se. Dokonce se objevila i fáma, že se všechny rozepře mají urovnat, a vyvstala otázka, kde se bude takové jednání konat? Na to se odpovídalo, že se svolením královny Moudrosti se mají z každého stavu vybrat ti nejschopnější a jim bude dána moc, aby si vyslechli soupeřící strany a u každé věci rozhodli, co je lepší, a vyhlásili to. Shromáždilo se nemálo těch, kdo se chtěli stát oněmi soudci, a především se shromáždilo veliké množství takových, kteří mezi sebou měli spory a hádky. Viděl jsem mezi nimi také Aristotela² s Platonem, Cicera se Sallustiem, Scota s Aquinským, Bartola s Baldem, Erasma se sorbonnisty, Rama a Campanellu s peripatetiky, Koperníka s Ptolemaiem, Theoprasta s Galenem, Husa, Lutera a jiné s papežem a jezuitu, Brentia s Bézou, Bodina s Wierem, Sleidana se Suriem, Šmidlína s kalvinisty, Gomara s Arminiem, rosenkruciány s lžimudrci a bezpočtu jiných. Když jim pak smířící soudcové nařídili, aby podali své žaloby a stížnosti, důkazy i protidůkazy v co nejkratší možné formě, přinesli takové hromady knih, že by k jejich přečtení nestačilo ani šest tisíc let, a žádali, aby to přijali jako souhrnné vyličení jejich názorů, dále pak chtěli, aby každému zůstala svoboda svou věc vysvětlovat a dokazovat podrobněji podle toho, jak bude potřeba. Začali tedy pročítat ty knihy a kam se kdo podíval, odtud se napil a hned to začal zastávat. Tak vznikly mezi pány rozhodčími veliké hádky, kdy jeden bránil toho a druhý onoho. A tak nakonec nevyřešili nic, rozprchli se a učení se vrátili ke svým sporům. Když jsem to viděl, bylo mi až do pláče.

Jejich velká pomatenost

²Předvádějí se zde dvojice známé svými rozpory: Aristoteles a Platon, také boj jejich škol v středověku, nominalistů a realistů; republikán Cicero a přítel Caesarův Sallustius; Tomáš Aquinský, typický scholastik, a Duns Scotus, skeptik (XIII. st.); Bartolo de Sassoferrato a Baldus de Ubaldis, odborníci v římském právu (XIV. st.), lišící se mírou, v níž dovolovali další vývoj. Další jsou ze století XVI.: Desiderius Erasmus Rotterdamský (1465 až 1536) byl trnem v očích zkostnatělým scholastikům na Sorbonně; Petrus Ramus (umřel 1572) a Tomáš Campanella (1568 až 1639) se obraceli proti „peripatetickému“ omezování se na Aristotela a žádali přímé studium přírody; Mikuláš Koperník – Nicolaus Copernicus (1473 – 1543) proti Ptolemaiově (70 – 147) soustavě geocentrické vybudoval soustavu heliocentrickou; Theophrastus Paracelsus (umřel 1541) se pokoušel o nové způsoby léčení proti dosavad platnému léčení podle Galena (131 – 201). V ostatních případech jde o spory náboženské: Johann Brenz (1498 – 1570), švábský reformátor, luterán, proti Theodorovi de Bèze (1519 – 1605, nástupci Kalvínovu); Jean Bodin (1530 – 1596), obhájce středověkých názorů, proti Johannesovi Wierovi (1515 – 1588), potírajícímu čarodějnické procesy; Johannes Sleidan (1506 – 1556), významný dějepisec reformace, proti konvertitovi Vavřinci Suriovi (1522 – 1578); Jakub Andreae, zvaný Schmiedlein (1528 – 1590) ve snaze o sjednocení evangeliků držel s pravověrnými luterány; Frant. Gomar (1563 - 1641), holandský profesor teologie, nenávislně potíral svého kolegu Jak. Arminia (1560 - 1609) pro učení o potřebnosti milosti Boží; o Fratres Rosaei viz kap. XIII.

Kapitola XI.

Poutník zavítal mezi filozofy

Všeobecně

TU MI TLUMOČNÍK NAVRHNE: „Nuže, teď tě zavedu mezi samotné filozofy, kteří mají za práci vyhledávat, v čem tkví pravá moudrost, a napravovat lidské nedostatky.“ „Tady se snad konečně naučím něčemu spolehlivému,“ odušil jsem. On mi řekl: „Jistěže ano, vždyť jsou to lidé, kteří znají pravdu o každé věci, a bez jejichž vědomí nedělá nic ani samo nebe, ani propast jim nic neskryje, muži, kteří ušlechtilé formují lidský život ke ctnostem, osvěcují obce i celé kraje, mají Boha za přátele a svou moudrostí dosahují až k jeho tajemstvím.“ „Pojďme tedy,“ řekl jsem, „prosím, pojďme mezi ně co nejrychleji.“

Ale když mne tam dovedl a já jsem uviděl to množství starců a jejich podivné způsoby, strnul jsem. Bion³ tu tiše seděl, Anacharsis se procházel, Thales létal, Hesiodos oral, Platon honil v povětrí ideje, Homér zpíval, Aristoteles diskutoval, Pythagoras mlčel, Epimenides spal, Archimedes odstrkoval zemi, Solon spisoval práva a Galenus recepty, Eukleides měřil síň, Kleobulos zkoumal budoucí věci, Periandros rozměřoval povinnosti, Pittakos válčil, Bias žebrel, Epiktetos sloužil, Seneka seděl mezi hromadami zlata a vychvaloval chudobu, Sokrates o sobě každému tvrdil, že nic neumí, Xenofon naproti tomu každému sliboval, že ho naučí úplně všechno, Diogenes vykukoval ze sudu a haněl všechny kolemjdoucí, Timon všem zlořečil, Demokritos se tomu všemu smál, Herakleitos naproti tomu plakal, Zeno se postil, Epikuros hodoval a Anaxarchos pravil, že to všechno není nic, že se to jen tak zdá.

Mnoho bylo také jiných, drobnějších filozůfků, a každý dělal něco zvláštního, ale všechno jsem si nezapamatoval a ani se mi na to nechce vzpomínat. Když jsem se na to všechno díval, posteskl jsem si: „Tohle jsou ti mudrci, světlo světa? Ach, já jsem čekal jiné věci. Vždyť jsou jako sedláci v krčmě, každý vyje a každý jinak.“ Tlumočník mi vytýkal: „Sám jsi hlupák, nerozumíš těm tajemstvím.“ Když jsem uslyšel, že tu jsou nějaká tajemství, začal jsem o nich pozorně přemýšlet a tlumočník mi je začal vykládat. Vtom ke mně přistoupil kdosi ve filozofském hábitu (jmenoval se Pavel

³Bion, kynický filosof učil, že klid je základem štěstí, Anacharsis, rovněž jeden ze sedmi mudrců, mnoho cestoval, Thales je prvním z miletské školy, Hesiodos básník, autor díla „Práce a dnové“, kde básní také o orbě, adeptům pythagorského učení bylo prý nařízeno cvičit se v mlčení, Epimenides byl básník a filozof, kněz Diův a Apollonův, který prožil více než 50 let ve spánku v jeskyni diktajské. Archimedes, slavný matematik a fyzik III. stol. př. n. l., když našel zákon o páce, prý prohlásil: „Dejte mi pevný bod, kde bych stnul a já pohnu zemí.“ Solon (VII. st. př. n. l.) byl athenským zákonodárcem, tvůrcem Solonovy ústavy. Galenus byl slavný starověký lékař, zakladatel lékařské školy, Eukleides (306 - 283) slavný matematik, zakladatel geometrie. Kleobulos, Periandros, Pittakos, Bias patřili k sedmi mudrcům. Epiktetos, stoik, byl otrokem, Seneca, rovněž římský stoik, patřil k největším římským boháčům, Timon byl známý misantrop v Athénách. Demokritos býval označován jako filozof „usměvavý“, Herakleitos jako „plačtivý“. Zeno byl filozof stoický, zakladatel tohoto směru, Anaxarchos byl filozofem demokritovské školy.

z Tarsu) a pošeptal mi do ucha: „Domnívá-li se někdo z vás, že je v tomto světě moudrý, ať se stane bláznem, aby se stal opravdu moudrým. Moudrost tohoto věku je bláznovstvím před Bohem, vždyť je psáno: Hospodin zná úmysly moudrých a ví, že jsou marné (1 Kor 3:18-20).“ Protože jsem viděl, že ta řeč souhlasí s tím, co vidí a slyší mé oči a uši, nechal jsem toho a řekl jsem: „Pojďme někam jinam.“ Můj tlumočník mi vynadal do bláznů, že utíkám od moudrých, když jsem se od nich měl něco naučit, ale i přesto jsem mlčky odešel.

Vešli jsme do jakéhosi auditoria, kde bylo plno mladých i starých lidí s pisátky a malovali písmena, čárky a háčky, a když někdo z nich napsal něco jinak než druhý, tak se mu jednak smáli a jednak se s ním hádali. Mezitím rozvěšovali po stěnách slova a přeli se o ně, jak se které k čemu hodí atd., a skládali je, rozkládali a různě představovali. Když jsem se na to dost vynadával a neviděl jsem kromě toho nic zajímavého, řekl jsem: „Tohle jsou dětinské věci. Pojďme jinam.“

Navštívil gramatiky

Vešli jsme tedy do jiné síně, kde stálo mnoho lidí se štětci, a domlouvali se, jak by se měla slova psát nebo vypouštět z úst do povětří, jestli se mají barvit na zeleno, na červeno, na černo, na bílo, nebo jak kdo chce. „A k čemu by to bylo?“ ptal jsem se. Odpověděli mi: „Aby se posluchačům mohl tak i onak zabarvit mozek.“ A já zase: „A užívají se ta líčidla k líčení pravdy, nebo lži?“ On na to: „Co je právě třeba.“ „Potom je tu ale právě tolik falše a marnosti jako pravdy a užitku,“ odtuším a jdu odtud.

Mezi řečníky

Vstoupíme jinam a tam spatříme houf jakýchsi veselých mladíků, jak na vážkách odvažují a odměřují slabiky a kolem toho jásají a poskakují. Divím se, co to je, a tlumočník mi říká: „Ze všech umění, která se sestávají z písmen, není žádné umělečtější a veselejší než toto.“ „A co to je zač?“ ptám se. Odpověděl mi: „To, co se nedá vyspravit prostým nazdobením slov, dá se vylepšit právě takovým skládáním.“ Když jsem pak zahlédl, že ti, kdo se učí tomu skládání, nahlízejí do jakýchsi knih, podíval jsem se tam i já a vidím v nich: de Culice, de Passere, de Lesbia, de Priapo, de Arte Amandi, Metamorphoses, Encomia, Satirae, zkrátka, frašky, smyšlenky, milostné pletky a všelijakou rozpustilost. Což mi celou tu věc jaksi zošklivilo. Zvláště když jsem viděl, že když někdo těm slabikoměřičům pochleboval, vynakládali všechno své umění na jeho oslavování, ale jak jim někdo nepřišel vhod, metali na něho odevšad posměšky, takže se to umění nakonec používalo jen k pochlebování nebo k urážení. Když jsem pochopil, jak vášniví ti lidé jsou, ochotně jsem jejich počínání opustil.

Mezi básníky

Jdeme tedy a vkročíme do jiného stavení, kde vyráběli a prodávali kukátka. Ptám se: „Co je to?“ a oni mi řekli, že to jsou *Notiones secundae*, a kdo je má, prohlíží si věci nejen na povrchu, ale dívá se i dovnitř, a zvláště že pak může jeden druhému nahlížet do mozku a prohlížet si jeho rozum. Mnozí přicházeli a ty brýle si kupovali a prodavači je učili, jak si je mají nasazovat, a je-li to třeba, jak je mají správně pootočit. Na jejich tvorbu tu byli zvláštní mistři, kteří měli své dílny po koutech, ale všichni je nedělali úplně stejně. Někdo je dělal velké a jiný malé, někdo kulaté a jiný hranaté, a každý chválil ty své a lákal kupující, a nesmiřitelně se u toho hádali i po sobě házeli věcmi. Někdo si koupil nějaké od každého a všechny si je posadil na nos, někdo si vybral jen jedny a ty si pak nasadil. Tu někteří říkali, že stejně nedokáží dohlédnout tak hluboko, jiní tvrdili, že vidí, a ukazovali si až za mozek a za všechen rozum. Ale když pak měli postoupit dále, viděl jsem, že nejeden z nich padal přes kameny a špalky a do jam (o kterých jsem vám říkal už dříve, že jich bylo všude plno). Ptal jsem se

Mezi dialektiky

tedy: „Jak to, že když skrze ty brýle všechno vidí, nevyhýbají se těm nástrahám?“ Bylo mi odpovězeno, že tím nejsou vinny brýle, ale ti, kdo je neumějí používat. Mistři pak tvrdili, že nestačí jen mít brýle dialektiky, ale že se zrak musí ještě pročistit oční masť z fyziky a matematiky. A tak aby šli také do jiných sálů a vyčistili si zrak. Lidé tedy šli, jeden tam a druhý onam. I já jsem pobídl své průvodce: „Pojďme také.“ Neposlechli mne však dříve, než jsem si na Všežvədovo vybízení také opatřil několikery brýle a nasadil si je, a popravdě, zdálo se mi, že vidím o něco více a že některou věc lze vidět i několika různými způsoby. Ale stále jsem naléhal, abychom šli dále, že chci vyzkoušet tu masť, o které mluvili.

Mezi fyziky

Šli jsme tedy a dovedli mne na nějaké náměstíčko, uprostřed něhož jsem spatřil veliký rozložitý strom, na kterém rostlo všelijaké listí a ovoce (všechno ve skořápkách) – ten strom nazývali *Příroda*. Stál kolem něho zástup filozofů, vzhlíželi k němu a ukazovali si navzájem, jak kdo říká které ratolesti, listu a ovoci. „Slyším, že tihle se učí věci pojmenovávat,“ poznamenal jsem, „ale nevšiml jsem si, že by určovali jejich druh.“ Tlumočník mi odpověděl: „To přece nemůže dělat jen tak někdo, ale podívej se na tyto.“ Tu vidím některé, jak ulamují větve a rozbalují listí i ovoce a kde našli nějaký ořech, kousali do něj zuby, až jim cvakaly o sebe, ale oni tvrdili, že to praskají skořápky, a jak se tím vším pak probírali, chlubil se, že našli jádro toho všeho a některým ho občas tajně ukazovali. Poté, co jsem jim chvíli pečlivě nahlížel pod ruce, jasně jsem viděl, že sice rozmačkali a rozbili vnější šupiny a kůru, ale ta nejtvrďší skořápka, ve které bylo jádro, zůstala zatím celá. Když jsem viděl tu prázdnou honosnost i zbytečnou námahu (zahlédl jsem totiž, že si někteří i vykukali oči a vylámali zuby), vybídl jsem své průvodce, abychom šli jinam.

Mezi metafyziky

Tak vstoupíme do nějaké síně a tam před sebou páni filozofové mají krávy, osly, vlky, hady a všelijakou zvěř, ptáky a plazy, a také stromy, kamení, vodu, oheň, oblaka, hvězdy a planety, ba i anděly, a diskutovali, jak by šlo každému tvorů odejmout to, čím se liší od jiných, aby se nakonec všichni podobali sobě navzájem. Svlékali z nich tedy nejprve formu, pak hmotu a nakonec i všechny nepodstatné znaky, až zůstalo holé *Ens*⁴. Pak se hádali, jestli jsou všechny ty věci jedno a totéž, jestli jsou všechny dobré a jestli jsou všechny skutečně tím, čím jsou, a pokládali si i více podobných otázek. Když je někteří pozorovali, jímá je úžas a pak vypravovali o tom, jak vysoko dospěl lidský důvtip, že dokáže a umí přesáhnout veškeré bytí a oddělit tělesnost od všech hmotných věcí, až jsem sám začal mít v těch jejich řečech zalíbení. Ale v tom vystoupil jeden člověk a volal, že jen fantazírují, a aby toho nechali. Některé přitáhl k sobě a jiní se proti němu postavili a považovali ho za kacíře, protože prý chce filozofii sebrat její nejvyšší umění a hlavu. Když jsem se těch hádek dost naposlouchal, šel jsem odtud.

*Unum, verum, bonum*⁵

*P. Ramus*⁶

Mezi aritmetiky

Jak tak jdeme, natrefili jsme na nějaké lidi, kteří měli plnou místnost čísel a hrabali se v nich. Někteří je brali z hromady a rozdělovali, jiní je dlaněmi shrnovali a dávali na hromádky, další z těch hromádek ubírali a sypali jinam, další zase ty díly dávali

⁴Ens je nejzákladnější znak věcí, totiž, že jsou; dalšími znaky jsou hmota, z níž věc je, a forma, v níž se hmota projevuje.

⁵jedno, pravda, dobro

⁶Petrus Ramus, Pierre de la Ramée, 1515 až 1572, byl ve svém mládí prudkým odpůrcem aristotelovské logiky; proti její umělkovanosti tvořil v „*Dialecticae partitiones*“ (1543) novou, „přirozenou logiku“; o Rama byly dlouhé boje mezi učenci.

dohromady a jiní to opět dělali a roznášeli, až jsem se tomu jejich dílu podívoval. Oni mi mezitím vyprávěli, že v celé filozofii není spolehlivější umění než toto, tady že nemůže nic chybět, nic se ztratit ani přebývat. „A k čemu se to umění hodí?“ zeptal jsem se. Oni se podivili mé hlouposti a hned mi jeden přes druhého začnou vyprávět o těch divech. První že mi poví, kolik hus letí v hejnu, aniž by je počítal, druhý že mi řekne, za kolik hodin nateče kašna pěti rourkami. Třetí že zjistí, kolik mám v měsíci grošů, aniž by do něho nahlédl atd., až se našel i takový, který hodlal spočítat mořský písek a hned o tom napsal knihu.⁷ Jiný se podle jeho příkladu (ale chtěl dokázat ještě větší věc) dal do počítání prachu létajícího na slunci.⁸ Když jsem to viděl, užasl jsem, a protože mi všichni chtěli dopomoci k pochopení, ukazovali mi své předpisy, trojčlenku, součty, odhady a zkusmá řešení, kterým jsem ještě jakžtakž rozuměl. Ale pak mne chtěli uvést do zadní místnosti, která se jmenovala *Algebra*, kde jsem spatřil tolik jakýchsi divokých klikyháků, že mne z toho až jímalá závrať, a tak jsem zavřel oči a prosil jsem je, aby mne odvedli pryč.

Přijdeme do jiného sálu, na jehož průčelí bylo napsáno: *Nikdo nevcházej, kdo nezná geometrii*.⁹ Zastavil jsem se a ptal se: „Budeme tam smět vejít? Vždyť tam pouštějí jen geometry.“ „Jen pojď“, řekl mi Všudybud. A tak jsme vešli a uviděl jsem tam množství lidu, jak kreslí čáry, úhly, kříže, kruhy, čtverce a body, každý potichu a sám. Pak chodili jeden za druhým a ukazovali si své výtvary a tu jeden říkal, že to má být jinak, a ten zase, že je to tak dobře, a tak se hádali. Když někdo vynalezl nějakou novou čáru nebo úhel, jásal radostí, svolal druhé a ukazoval jim to. Oni obdivně pomlaskávali, točili hlavami a prsty a pak každý běžel do svého kouta a udělal si také takovou věc – jednomu se to podařilo a druhému ne – takže nakonec byla síň plná čar, byly na zemi, po stěnách i na stropě, a nikoho nenechali, aby po nich šlapal, nebo se jich dotýkal.

*Mezi
geometry*

Ti, kdo mezi nimi byli nejučenější, se shromažďovali uprostřed a o něco se tam velmi usilovně pokoušeli, přičemž jsem viděl, že všichni ostatní na něco s otevřenými ústy čekají. A bylo kolem toho všude spousta řečí, že kdyby se to vynalezlo, nebyl by na světě nad to žádný větší div a nic už by nebylo nemožné. Chtěl jsem tedy zjistit, co to je, a tak jsem k nim přistoupil a uviděl jsem, že uprostřed mají kruh a kladou si otázku, jak by se z něho dal udělat čtverec. A když se na to po nějaký čas snažili s nezměrným úsilím přijít, zase se rozešli a nakázali si, aby o tom každý přemýšlel sám. Po malé chvíli pak náhle jeden z nich vyskočí a volá: „Mám to, mám to, tajemství je odkryté, mám to!“ Všichni se u něho shromáždili a utkali, aby to viděli, a podívovali se. On vytáhl tlustou knihu velkého formátu a ukazoval jim to. A bylo kolem toho spousta křiku a jáсотu jako po vítězství. Jenže tomu jásání hned učinil přítrž kdosi, kdo na ně hlasitě křičel, aby se nenechali obalamutit, že to není kvadratura, sepsal ještě větší knihu a všechny ty domnělé kvadratury zase proměnil v kruhy a přesvědčivě

*Kvadratura
kruhu*

Saliger¹⁰

Clavius

⁷ Archimedes (287 - 212 př. Kr.) ve zvláštním spise, Psammités, vyvrátil názor, že není možné spočítat počet mořských zrn.

⁸ Eukleides (kol 300 př. Kr.) svými *Elementa* tvůrce geometrie.

⁹ „Oudeis ageómetrétos eisitó“, „nikdo nevcházej, kdo nezná geometrii“; nápis nad vchodem do filosofické školy Platonovy v Athénách.

¹⁰ Jos. Just. Scaliger, filolog, pokusil se r. 1594 v „*Cyclometriae elementa duo*“ o řešení kvadratury kruhu; jeho názory vyvrátil jesuita Christophorus Clavius.

dokazoval, že i když se o to tamten pokoušel, není ta věc pro člověka možná. A tak všichni sklopili hlavy a vrátili se ke svým čarám a úhlům.

Mezi geodety

Odsud jsme šli do další síně, kde prodávali palce, pídě, lokty, sáhy, váhy, míry, sochory, hevery, skřípce a jiné podobné náradí a byla tu spousta lidí, kteří měřili a vážili. Někteří měřili samotnou síň a téměř každý naměřil něco jiného. Pak se o to hádali a měřili znovu. Někteří měřili stíny: na délku, na šířku a na tloušťku, jiní je zase vážili. Nakonec pravili, že v tomto světě není nic, dokonce ani s výjimkou samotného světa, co by nedokázali změřit. Ale když jsem se na to jejich řemeslo podíval trochu blíž, poznal jsem, že to bylo spíš chlubení než skutečnost. Proto jsem pokynul hlavou a šel jsem pryč.

Mezi hudebníky

Přijdeme do jiného pokoje, kde bylo plno hudby a zpěvu, a také zvuku a rámusu od rozličných nástrojů. Kolem nich stáli lidé a seshora, zdola nebo ze strany se na ně dívali a nastavovali uši a chtěli zjistit, co, kde, kudy a kam zní, a jak a proč co s čím zní nebo nezní. Někteří říkali, že už vědí, a jásal, protože tvrdili, že tu je cosi božského, tajemství nad tajemství, a tak to s velikou chutí a poskakováním rozebírali, skládali a rozkládali. Ale to se podařilo snad jednomu z tisíce, ostatní na to jen tiše hleděli. Když chtěl někdo přiložit svou ruku k dílu, skřípalo mu to a vrzalo, stejně jako mně. A když jsem také viděl, že někteří, jak se zdálo slavní lidé, to mají za hříčku a marnění času, šel jsem odsud.

Mezi astronomy

Všudybud mne pak odvedl po schodech na jakési pavlače, kde jsem spatřil davy lidí, jak si dělají žebříky a opírají je o oblohu. Pak lezli nahoru, chytali hvězdy a roztahovali přes ně své provazy, pravítka, závaží a kružítká a měřili jejich cesty po obloze. Když se pak někteří posadili, sepisovali pravidla a vyměřovali, kdy, kde a jak se mají scházet nebo rozcházet. Podivil jsem se té lidské opovázlivosti, že se chtějí vypínat až do nebe a dávat hvězdám příkazy, a protože mi to slavné umění také zachutnalo, sám jsem se ho nadšeně chopil. Ale když jsem se tím chvíli zaobíral, jasně jsem viděl, že hvězdy tancovaly jinak, než jim tíhle lidé hráli. Když si toho všimli i oni sami, naříkali nad nebeskou nepravdělností a snažili se vždy tak i onak znovu uvést hvězdy do řádu, až jim i měnili jejich místa, některé strhávali dolů na zem a Zemi vsazovali vzhůru mezi ně. Zkrátka, vymýšleli takové i onaké teorie, ale nepodařilo se jim nic dokonale trefit.

Mezi astrology

Někteří tedy už nelezli nahoru na žebříky, ale dívali se na hvězdy zezdola a zkoumali, k čemu se která připravuje. A když uspořádali trigony, kvadráty, sextilie, konjunkce, opozice a jiné aspekty, ohlašovali buď veřejně světu nebo soukromě některým osobám štěstí i neštěstí, psali horoskopy a věštby a pouštěli je mezi lidmi. Na některé z toho padla bázeň a strach, jiní se z toho zase radovali, zvláště někteří. Další na to vůbec nedbali, házeli jejich spisy do kouta, nadávali jim do zhvězdhlářů a tvrdili, že oni se mohou dosyta najíst, napít i vyspat bez horoskopu. Zdálo se mi ale, že na takový soud by se neměl brát zřetel, pokud je to umění samo o sobě spolehlivé, jenže čím více jsem ho zkoumal, tím méně jistoty jsem v něm viděl. Když se předpovídání jednou trefilo, zase pak pětikrát úplně selhalo. Pochopil jsem tedy, že i bez hvězd není tak těžké uhodnout, kdo získá čest a kdo sklídí hanbu, a začal jsem považovat za marnění času zabývat se tím dále.

Mezi historiky

Vyjdeme zase na jiné náměstíčko, kde jsem uviděl novou věc. Nemálo lidí tu totiž stálo s jakýmsi křivými a zahnutými rourami, jejichž jeden konec si dávali k očím a druhý si posadili přes rameno na hřbet. Když jsem se ptal, co to je, řekl mi tlumočník,

že to jsou kukátka, kterými se hledí za záda. Kdo chce být opravdu člověkem, musí prý vidět nejen to, co mu leží před nohama, ale má se ohlížet i na to, co má za zády, aby se z minulého i přítomného poučil pro budoucnost. Protože jsem měl tu věc za něco nového (nikdy předtím jsem podobná zakřivená kukátka neviděl), prosil jsem jednoho z nich, aby mi je na chvíli půjčil, že se chci podívat. Podali mi jich hned několik a tu se přihodila zvláštní věc: skrze každé bylo vidět úplně jinak. Skrze jedno se zdála nějaká věc vzdálená a skrze druhé byla ta stejná mnohem blíž, skrze jedno vypadala, jako že má tuhle barvu a skrze druhé zase jinou, skrze třetí to dokonce vypadalo, že ta věc vůbec není, takže jsem zjistil, že se nelze spolehnout na to, že věci jsou skutečně takové, jak se jeví, ale že každé kukátko zabarví onu věc očím podle toho, jak je sestrojeno. U nich jsem ale viděl, že každý věří tomu svému pohledu, a proto se o leccos dost trpce hádali, což se mi nelíbilo.

Když mne pak chtěli vést jinam, ptám se: „Už bude těm učeným brzy konec? Je mi až smutno, když se mezi nimi musím trmácet.“ „To nejlepší nám ještě zbývá,“ těšil mne Všudybud. Vzkročíme tedy do nějaké síně, která byla plná obrazů; na jedné straně byly ty pěkné a líbezné na pohled, na druhé straně škaredé a znetvořené. Kolem nich chodili filozofové, a nejen že se na ně dívali, ale jak mohli, přidávali barvami jedněm na krásu a druhým na ošklivost. „Co je to?“ ptal jsem se. A tlumočník mi říká: „Copak nevidíš ty nápisy vepředu?“ A jak mne tak vodil, ty nápisy mi ukazoval: Statečnost, Střídmost, Spravedlnost, Svornost, Řádná vláda atd. a z druhé strany Pýcha, Obžerství, Zvůle, Nesvornost, Tyranie atd. Filozofové pak všechny příchozí prosili a napomínali, aby ty pěkné milovali a škaredé měli v nenávisti, tamty chválili, a ty druhé co nejvíce haněli a zošklivili si je. To se mi velice líbilo a pravil jsem: „Nu, tady aspoň nacházím lidi, kteří dělají věc hodnou svého pokolení.“ Mezitím jsem si ale všiml, že ti milí napomínající sami nelnuli k těm pěkným obrazům o nic víc než k těm druhým, a ani se nestyděli hledět si těch škaredých, ale často se kolem nich ochomýтали. Když to viděli ostatní, také se tam obraceli a připravovali si s těmi potvorami různé kratochvíle a zábavu. Na to jsem s hněvem prohlásil: „Já tady vidím, že lidé (jak to říkal Ezopův vlk) jinak mluví a jinak činí. Od toho, co chválí ústy, se jejich mysl odvrací, a co si svým jazykem oškliví, k tomu jim lne srdce.“ „Ty mezi nimi snad hledáš anděly?“ osopil se na mne tlumočník. „Bude se ti snad kdy vůbec něco líbit? Však ty na to dojedeš.“ A tak jsem zmlkl a sklopil hlavu, zvláště když jsem si všiml, že i všichni ostatní, kteří mi, jak jsem viděl, rozuměli, se na mne dívají s nelibostí. Nechal jsem je tedy tam a šel jsem ven.

Mezi etiky a politiky

Kapitola XII.

Poutník si prohlíží alchymii

A VŠUDBYBUD MNE POBÍZÍ: „Aspoň teď' pojď s námi, zavedu tě někam, kde uvidíš vrchol lidského důvtipu a tak rozkošnou práci, že kdo se do ní jednou dá, nemůže ji až do konce života opustit, protože v ní jeho mysl získá nesmírné zalíbení.“ Prosil jsem ho tedy, aby neotálel a ukázal mi to. A tak mne uvedl do jakýchsi klenutých místností, kde stály řady ohnišť, pecí, kotlů a skleněných nádobek, až se všechno blyštělo. Kolem chodili lidé, přikládali pod ně a pak zase hasili a cosi všemožně přelévali a nalévali. „Co to je za lidi a co dělají?“ optal jsem se. Odpověděl mi: „To jsou ti nejbystřejší z filozofů, kteří dělají to, co ani samo slunce svým žářem nedokáže v hlubinách země stvořit, aniž by uběhlo mnoho let, povyšují totiž všelijaké kovy na nejvyšší stupeň, totiž na zlato.“ „A k čemu to je?“ řekl jsem, „vždyť se stejně používá víc železa a jiných kovů než zlata.“ „Ty jsi ale hlupák!“ vyplísnil mne. „Vždyť zlato je ze všech nejvzácnější a kdo je má, nebojí se chudoby.“

*Kámen
mudrců*

„Navíc ta věc, která mění kovy ve zlato, má ještě další zvláštní schopnosti, jako například to, že zachovává člověku úplné zdraví a nedopustí, aby zemřel dříve než po dvou či třech stech letech. A kdyby ji někdo uměl skutečně používat, mohl by se stát nesmrtelným. Ten kámen totiž není nic jiného než semínko života, jádro a prapodstata tohoto světa, z něhož získávají své bytí zvířata, rostliny, kovy i samy živly.“ Když jsem slyšel o tak podivuhodných věcech, ulekl jsem se a ptám se: „Tito lidé jsou tedy nesmrtelní?“ Odpověděl: „Ne každému se to podaří vynalézt. A i ti, kterým se to povede, s tím ne vždy umí zacházet.“ „Kdybych ten kámen měl,“ řekl jsem, „tak bych se s ním snažil zacházet tak, aby ke mně nemohla Smrt a abych měl dost zlata pro sebe i pro jiné. A kde se ten kámen bere?“ Odvětil mi: „Tady se připravuje.“ „V těchto kotlích?“ ptal jsem se. „Ano.“

*Přihody
alchymistů*

A tak jsem toužebně chodil okolo a sledoval, co a jak se tu dělá, a vidím, že se jim nedaří každému stejně. Jeden udělal příliš studený oheň a nedovařilo se mu to. Druhý ho měl příliš prudký, popukaly mu nádoby a cosi se vylilo ven; on tvrdil, že mu uletěl azoth¹¹, a plakal. Třetí přelil a rozlil, nebo si směs špatně namíchal. Jiný si tak vyčadil oči, že na své kalcinování¹² ani neviděl, nebo než si protřel oči napuštěné kouřem, azoth mu v tu ránu upláchl. Někteří se také nadýchali dýmu a umřeli. Nejvíce pak bylo takových, kterým se nedostávalo zásob v měšci, a tak si museli odbíhat vypůjčovat. Jenže v tu ránu jim všechno vystydlo a zmařilo se. To se tu dělo často, ba téměř pořád. I když mezi sebe nepouštěli nikoho bez plného měšce, každému velmi rychle tak splaskl, že v něm nakonec nezůstalo vůbec nic, a on musel nechat svých pokusů a běžet si někam něco vypůjčit.

¹¹azoth, původně rtuť, u Paracelsa universální léčivo a prostředek k výrobě drahých kovů

¹²kalcinování, převádění nerostů (kovů) na calx, tj. jejich essenci

Když jsem se na ně dosyta vynadával, řekl jsem: „Vidím tu dost takových, co pracují nadarmo, ale nevidím ani jednoho, který by získal onen kámen. A také vidím, jak ti lidé vaří zlato a škvaří život, až oboje promarní a spálí. Kde jsou ti s hromadami zlata a nesmrtelností?“ Odpověděl mi: „Ti se tobě určitě neukážou a ani bych jim to neradil. Taková vzácná věc se přece musí chovat v tajnosti. Vždyť kdyby se o tom dozvěděl někdo vysoce postavený, hned by chtěl všechno pro sebe a nebohý vynálezce by skončil jako věčný vězeň, proto musí zůstat v utajení.“

Vtom vidím, že se někteří z těch uškvařených scházejí dohromady, a když jsem nastražil uši, slyším, že se snaží zjistit příčinu svého nezdaru. První přičítal vinu filozofům, protože prý to umění popisují příliš nesrozumitelně, druhý naříkal na křehkost skleněných nádob, třetí poukazoval na nevhodné postavení planet, čtvrtý se hněval na špinavé příměsky rtuti a pátý vinil nedostatek prostředků. Dohromady bylo těch příčin tolik, že jsem viděl, že už neví, jak by tomu svému umění pomohli. A tak když jeden za druhým vycházeli ven, šel jsem i já.

Kapitola XIII.

Poutník se dívá na rosenkruciány

*Fama
Fraternatis,
Pověst
Bratrstva
růžového
kříže.*

HLED NA NÁMĚSTÍ VŠAK USLYŠÍM ZVUK TRUBKY, a když se po něm ohlédnu, vidím jezdce na koni, jak svolávají všechny filozofy. Jakmile se filozofové vyvalili v davu snad odevšad, začali jim pěti jazyky vyprávět o nedokonalosti svobodných umění a celé filozofie, a také jak někteří, Bohem vyvolení muži již všechny ty nedostatky odhalili a doplnili a dovedli lidskou moudrost na tu úroveň, kterou měla v ráji před pádem. Dělat zlato je u nich prý tím nejmenším ze sta kousků, celá příroda je před nimi totiž odkrytá a nahá, a tak mohou každému tvoru dle libosti vzít i dát jeho podobu. Také že znají jazyky všech národů, ví všechno, co se děje na zemském povrchu, ba i v Novém světě, a i když jsou od sebe vzdáleni třeba na tisíc mil, mohou spolu rozmlouvat. Kámen mudrců že prý také mají a s ním dokonale uzdravují všelijaké nemoci i dosahují dlouhověkosti. Vždyť Hugo Alverda, jejich představený, má již 562 let, a jeho kolegové nejsou o mnoho mladší. A i když po tolik staletí tajili svou existenci a na nápravě filozofie pracovali sami (je jich celkem sedm), nyní, když je již vše přivedeno k dokonalosti a nadto dobře ví, že světu nadchází čas proměny, nechtějí už déle zůstat v utajení, ale hodlají se ohlásit zjevně a jsou hotovi sdílet se o svých tajemstvích s každým, koho k tomu uznají za vhodného. Jestliže se jim přihlásí kdokoli z jakéhokoli národu a jazyka, přijmou ho, a žádného nenechají bez laskavé odpovědi. Když bude někdo nehodný, takový, který by je chtěl hledat jen z lakomství nebo ze zvědavosti, ten se nedozví nic.

*Různé úsudky
o Famě*

Jakmile posel všechno dovyprávěl, zmizel, a když jsem se pak díval po všech těch učencích, vidím je všechny vyděšené tou novinou. Začínají dávat hlavy dohromady a jedni šeptem a druzí nahlas o tom vynášejí své soudy. I já tu a tam k někomu přistoupím a poslouchám, a tu jedni velmi jásali a nevěděli, co by samou radostí dělali. Litovali své předky, za jejichž věku se nic podobného neudálo, a blahoslavili sebe, neboť jim se bude podávat dokonalá filozofie. Těšili se, že každý bude vědět všechno bez omylu, bude mít dost všeho a žádný nedostatek, bude moci žít tolik set let, kolik bude chtít, a to vše bez šedin i nemocí. A pořád opakovali: „Šťastný, přešťastný je náš věk.“ Když jsem slyšel takové řeči, začal jsem se z toho sám veselit a dělat si naděje, že i já dostanu to, na co se všichni těší. Ale viděl jsem také jiné lidi v hlubokém zamyšlení, kteří byli na velkých rozpacích, když se jich ptali, co si o tom myslí. Říkali, že kdyby byla pravda to, co slyšeli, radovali by se, ale ty věci se jim zdají být příliš zatemněné a převyšující rozum. Jiní se zjevně stavěli na odpor a tvrdili, že je to jen podvod a klam: Když tu jsou už tolik set let, proč se neukázali dřív? A když si jsou tak jisti svými věcmi, proč nevystoupí směle na světlo místo toho, aby hvízdali jen odkudsi ze tmy jako netopýři? Filozofie že je prý dobře založená a reformaci nepotřebuje, a když si ji nechají vzít z rukou, nebudou mít nakonec žádnou. Další na ně hrozně nadávali a prohlašovali je za věštce, čaroděje a vtělené ďábly.

Zkrátka, na celém náměstí byl velký rámus a téměř každý hořel touhou ty lidi nalézt. Nemálo z nich tedy spisovalo žádosti (jedni tajně a druzí veřejně), posílali jim je a jásali radostí, že budou také brzy přijati do spolku. Ale viděl jsem, že každému se jeho žádost poté, co prošla snad všemi kouty země, nakonec bez odpovědi vrátila, jeho veselá naděje se obracela v zármutek a navíc sklídlil výsměch od oněch nevěřících. Někteří psali znovu, podruhé, potřetí i víckrát, prosili a zaklínali se při všech bohyních vědy a umění, jak nejvíce uměli a mohli, aby právě oni, lidé tak žádostiví vědění, nebyli odmítnuti. Ti, kdo nechtěli déle čekat, osobně běhali z jednoho kraje světa na druhý a naříkali na své neštěstí, že ty šťastné lidi nemohou najít. Vinu za to připisoval jeden své nehodnosti a druhý nevládnosti oněch lidí, a tak si jeden zoufal a druhý se znovu trápil, když se snažil přijít na nové způsoby, jak je nalézt, až mi z toho, když jsem se nemohl dočkat žádného rozuzlení, bylo velmi smutno.

*Uchazeči
o přijetí do
bratrstva*

Vtom znovu začne troubení a mnozí, a spolu s nimi i já, hned běží za tím zvukem, a tu uvidím kohosi, jak si rozkládá krám a zve lidi k prohlédnutí a koupí předivných tajemství, která jsou prý vzata z pokladů nové filozofie a všem, kdo jsou žádostiví tajné moudrosti, učiní zadost. Nastala veliká radost, že svaté Růžové bratrstvo se už zjevně a štědře rozděluje o své poklady, a tak mnozí přicházeli a nakupovali. Všechno, co se prodávalo, bylo zabalené v pěkných krabicích, které byly pomalované a s všelijakými krásnými nápisy: Brána moudrosti, Tvrz vědy, Učiliště veškerenstva, Dobro makrokosmu i mikrokosmu (velkého i malého světa), Souzvuk obojího světa, O křesťanské tajné nauce, Jeskyně přírody, Hrad prvotní hmoty, O božské magii, Trojnásobná trojice obecná, Vítězná pyramida, Aleluja atd. Každému, kdo si něco koupil, pak zakazovali, aby to otvíral. Moc té tajné moudrosti je prý taková, že působí pronikáním, ale kdyby se krabice otevřela, že by zmizela. Někteří zvědavější se ale neudrželi a otevřeli, a když zjistili, že jejich krabice jsou naprosto prázdné, ukazovali to ostatním. A když i oni pootevírali ty své, nikdo v nich nic nenašel. A tak křičeli: „Podvod, podvod,“ a hněvivě mluvili proti tomu člověku, ale on je upokojoval slovy, že to jsou skutečně ta nejtajnější tajemství a že ty věci nejsou viditelné pro nikoho kromě synů vědy, což je ale tak jeden z tisíce, on že na tom nemá žádnou vinu.

*Pokračování
Famy rosen-
kruciánů*

Z větší části se tím dali všichni upokojit, on si mezitím sbalil své věci a diváci se s různou náladou rozcházel jeden sem a druhý tam. Jestli se kdo z nich dozvěděl či nedozvěděl něco o těch nových tajemstvích, to doposud netuším. Ale vím, že se potom všechno jaksi utišilo, a ty, které jsem dříve viděl nejvíce běhat a pobíhat, jsem často zahlédl sedět někde v koutě s ústy jako na zámeček – ať už je nakonec pustili k oněm tajemstvím (jak se někteří domnívali) a museli složit slib mlčenlivosti, nebo že se (jak se zdálo i mně, když jsem se nedíval skrze brýle) styděli za svou marnou naději a vynaloženou námahu. Všechno se tedy rozcházel a utišovalo, jako když se po bouři trhají mračna bez deště. Já jsem se obrátil na své průvodce: „Nakonec z toho všeho nebude nic? Co bude s mými nadějemi? Vždyť když jsem tu viděl tak slibné věci, těšil jsem se, že najdu příhodnou pastvu pro svou mysl!“ Tlumočník mi odvětil: „Kdo ví, možná ještě můžeš to vše získat, snad ti lidé znají hodinu, kdy se mají komu zjevit.“ „A na to mám čekat?“ řekl jsem. „Když jsem neviděl, že by se to podařilo jedinému z tisíců lidí učenějších, než jsem sám? Nechci už u toho déle otálet, pojďme odsud.“

*Výsledek
Famy*

Kapitola XIV.

Poutník si prohlíží medicínu

Anatomie A TAK MNE PROVEDLI ULIČKAMI MEZI FYZIKÁLNÍM A CHEMICKÝCH SÁLEM a přivedli na další náměstí, kde jsem spatřil hrozné divadlo. Vzali tu člověka, řezali mu jeden úd za druhým, vrtali se mu ve vnitřnostech a s chutí si navzájem ukazovali, co kde našli. „Co je to za ukrutnost, zacházet s člověkem jako se zvířetem?“ zhrozil jsem se. „To tak musí být,“ říká mi tlumočnick, „oni se tak učí.“

Rostlinopis Mezitím toho ti lidé nechali, rozutekli se po zahradách, lukách, polích a horách, a když tam našli jakoukoli rostoucí věc, utrhli ji a přinesli toho zpět takové hromady, že k jejich přebrání a prohlédnutí by nestačily ani stovky let. Z té hromady si každý vzal, co se mu líbilo nebo hodilo, běžel k tomu rozpáranému tělu, rozložil si vše nad jeho údy a poměřoval jedno s druhým na délku, na šířku nebo na tloušťku. Ten tvrdil, že tohle se hodí k tomu, druhý, že se to nehodí, a pak se o to s velkým křikem hádali, ba i se samotnými jmény těch travin byly veliké nesnáze. Tomu, kdo jich znal nejvíc a uměl je nejlépe měřit a vážit, z nich upletli věnec, korunovali ho a nazývali ho doktorem toho umění.

Lékařská praxe Pak jsem viděl, jak k nim vodí a nosí lidi různě poraněné zevnitř i zvenčí, hnisající a hnijící, a oni k těm lidem přistupovali, dívali se jim na jejich rány, čichali k puchu, který od nich šel, vrtali se shora i zespodu v nečistotě, až se mi z toho dělalo nevolno; a tomu říkali diagnóza. Teprve potom vařili, pražili, škvařili, pálili, studili, sekali, řezali, bodali a zase šili, obvazovali, mazali, ztužovali, změkčovali, zakrývali, zalévali a dělali nevím co všechno. Mezitím jim ale pacienti stejně hynuli pod rukama a nemálo z nich si stěžovalo, že umírají kvůli jejich neschopnosti nebo zanedbávání. Abych to shrnul, viděl jsem, že ačkoli těm milým uzdravovatelům přinášelo jejich umění nějaký zisk, přinášelo však také (pokud chtěl takový člověk vykonávat své povolání poctivě) mnoho usilovné i odpudivé práce a v neposlední řadě také tolik nepřízně jako přízně. A tak se mi to příliš nelíbilo.

Kapitola XV.

Poutník si prohlíží právní vědu

NAKONEC MNE JEŠTĚ ZAVEDLI DO JEDNOHO ROZLEHLÉHO SÁLU, ve kterém jsem zahlédl více slovných lidí než kde jinde. Ti měli všude kolem po stěnách namalované zdi, roubení, ploty, prkenné ohrady, mříže a závory a v nich byly takové a onaké mezery a díry, dveře a vrata, závory a zámky a k nim různé klíče, klíčky a šperháky. Na to si všichni navzájem ukazovali a rozměřovali, kudy a jak se může nebo nemůže chodit. „Co ti lidé dělají?“ zeptal jsem se. Odpověděli mi, že se snaží zjistit, jak by si každý člověk mohl ve světě udržet své věci nebo na sebe pokojně převést něco od někoho jiného, a při tom všem aby byl zachován řád a svornost. „To je pěkná věc,“ řekl jsem, ale když jsem se podíval blíže, zošklivila se mi.

Účel práva

A to především proto, že jak jsem si všiml, nezavírá se do těch ohrad ani duše, ani mysl, ani tělo člověka, ale jen majetek, u člověka jen okrajová věc, a nezdálo se mi, že by stálo za to na ni vynakládat tolik obtížné námahy, jakou jsem tu viděl.

Čím se zabývá právo

K tomu jsem si navíc všiml, že všechno to umění stálo na momentální chuti některých lidí, a když se tomu nebo onomu zalíbilo to či ono ustanovit jako právo, ostatní to hned zachovávali, nebo jsem také zahlédl, že když se někomu něco zdálo dobré, hned vystavěl hradbu nebo vytvořil trhlinu. Proto si tu často odporovalo jedno s druhým, a když to jiní lidé chtěli napravit a srovnat, museli si s tím mnohdy zdlouhavě lámat hlavu, až jsem se divil, jak se rozvášňovali a potili nad nepatrnými věcmi, které se přihodí snad jednou za tisíc let a nejsou nijak závažné, a navíc to vše činili s nemalou hrdostí. Čím lépe totiž kdo uměl probořit hradbu, vytvořit leckde trhlinu a zase ji zahradit, tím více se sám sobě líbil a jiní se mu obdivovali. Někteří se jim však stavěli na odpor a volali, že tak se nemá zahrazovat či bořit, ale že je to třeba dělat jinak. Z toho povstávaly roztržky a hádky, a když se po chvíli rozešli, maloval jeden tak a druhý onak a každý se snažil přitáhnout diváky. Když jsem se na ty věci dosyta vynadával, potřásl jsem hlavou a řekl jsem: „Pospěšme si odsud, je mi z toho smutno.“ Tlumočník se na mne obrátil s hněvem: „Jestlípak se ti na světě bude vůbec něco líbit, když i na těch nejušlechtilejších věcech najdeš nějakou chybu, ty jeden nestálý člověče!“ Všudebud mu odpověděl: „Zdá se mi, že mu mysl zapáchá nábožností, zaveďme ho tam, snad aspoň v ní najde nějaký půvab.“

Základ práva

Spletitost práva

Kapitola XVI.

Poutník se dívá na promoci mistrů a doktorů

ALE VTOM ZAZNÍ ZVUK TRUBKY, JAKO KDYŽ SVOLÁVAJÍ LIDI NA SLAVNOST, a protože Všežvěd věděl, co se bude dít, říká mi: „Vraťme se ještě na chvíli zpátky, bude se tu nač podívat.“ „A co to bude?“ ptám se. On: „Vysoká škola bude korunovat ty, kdo byli pilnější než jiní a dosáhli mistrovství v umění. Jak říkám, takoví budou korunováni jako příklad pro ostatní.“ Protože jsem toužil spatřit tak zvláštní věc a navíc jsem viděl davy sbíhajících se lidí, vešel jsem za nimi také dovnitř a tam, u rektorského stolce, stál kdosi s papírovým žezlem a k němu zprostředka davu přistupovali lidé a chtěli pro sebe potvrzení od univerzity. Když schválil jejich žádost, poručil jim, aby mu napsali na cedulku, co umí a na co žádají potvrzení. A tak jeden hlásil, že zná filozofii, jiný medicínu, další právo a přitom podmazával měšcem, aby to šlo hladčeji.

On bral jednoho po druhém a každému přilepil na čelo titul: *Toto je mistr svobodných umění, toto je doktor medicíny, toto je licenciát obojího práva* atd., stvrdil to pečeti a ve jménu bohyně Pallas Athény všem přítomným i nepřítomným nařizoval, aby jim na setkání nikdo neříkal jinak. A s tím je i celý zástup propustil. „Bude se dít ještě něco dalšího?“ zeptal jsem se. „Tobě to snad nestačí?“ říká mi tlumočnick. „Copak nevidíš, jak se před nimi teď všichni rozestupují?“ A skutečně tomu tak bylo!

Ale protože jsem vždy chtěl vědět, co se s nimi bude dít potom, dívám se, jak jednomu takovému novopčenému mistru umění uložili něco spočítat a on to neuměl, poručili mu něco změřit, také neuměl, nakázali vyjmenovat hvězdy, nevěděl ani to, přikazovali udělat si úsudek, ale ani to nedokázal, chtěli po něm, aby mluvil cizím jazykem, ale on ho neovládal, když mu přikázali, aby řečnil ve svém jazyce, nesvedl to, a když mu nakonec nakázali číst a psát, nezvládl ani to. „To snad není neřád, říkat si mistr sedmera umění a přitom žádné neumět?“ rozhořčil jsem se. Tlumočnick mi odpověděl: „Když to neumí jeden, umí to druhý, třetí nebo čtvrtý, každý nemůže umět všechno.“ „Rozumím tomu tedy správně,“ řekl jsem, „že i po letech strávených ve škole, vynaložení majetku a po navěšení titulů a pečeti je ještě nakonec třeba se zeptat, jestli se takový člověk něčemu naučil? Bůh pomáhej takovému pořádku!“ „Ty s tím mudrováním nepřestaneš, dokud za to něco neschytáš,“ říká mi. „Jen žvaň dál a přísahám, že se ti něco zlého přihodí.“ „Dobrá tedy,“ opáčil jsem, „ať jsou to pro mne za mne třeba mistři a doktoři sedmdesatera sedmera umění a ať si umí všechno nebo nic, nechci k tomu už nic víc dodávat, jen pojďme rychle odsud.“

Kapitola XVII.

Poutník si prohlíží náboženství

PROVEDOU MNE TEDY JAKÝMISI PRŮCHODY, až vyjdeme na náměstí, kde stálo množství různých postavených chrámů a kapliček, a z nich a do nich vcházely a vycházely zástupy. Vejdeme do nejbližšího a tam vidím na všech stranách rytiny a sochy mužů a žen, všelijakých zvířat, ptactva, plazů, stromů a rostlin, také slunce, měsíce i hvězd, ba bylo tam i plno ošklivých ďáblů. Z těch, kdo přicházeli dovnitř, si každý vybral, co se mu líbilo, a před tím klekal, líbal to, páčil tomu kadidlo a přinášel oběti. Ačkoli mi bylo divné, jak tu jsou všichni svorní – že i když téměř každý dělal svou věc úplně jinak, snášeli se navzájem a každý ponechával druhému pokojně jeho názor (což jsem jinde neviděl) – pospíšil jsem si přesto ven, protože mne tu zarazil jakýsi smrdutý puch a jámala hrůza.

Pohané

Vejdeme tedy do jiného chrámu, čistého a bílého, ve kterém nebyly žádné obrazy kromě těch živých. Ti ale jednak pokyvovali hlavami a tiše si cosi drmolili a jednak se čas od času vztyčili, zacpali si uši, otevřeli hubu dokořán a vydávali jakýsi zvuk ne nepodobný vlčímu vytí. Pak se scházeli dohromady a nahlíželi do jakýchsi knih, ve kterých jsem, když jsem také přistoupil blíže, zahlédl jakési podivné obrazy. Například pernatou a okřídlenou zvěř, ptactvo bez křídel a bez opeření, zvířata s lidskými a lidi se zvířecími údy, jedno tělo s mnoha hlavami a jinde zase jednu hlavu s mnoha těly. Jedna příšera měla místo ocasu hlavu a místo hlavy ocas, druhá měla oči pod břichem a nohy na hřbetě. Třetí měla bezpočet očí, uší, úst i noh a čtvrtá zase nic z toho a všechno to bylo nějak divně přeskládané, pootočené, zohýbané, pokřivené a všelijak odlišné – jeden úd byl dlouhý píd' a druhý celý sáh, jeden byl tlustý jako prst, druhý jako sud, zkrátka, všechno bylo znetvořené víc, než by se dalo uvěřit. Oni ale říkali, že to jsou dějiny, pochvalovali si, jak je to vše ušlechtilé, a starší to mladším ukazovali jako veliké tajemství. Já jsem na to řekl: „Kdo by se toho nadál, že jsou i lidé, kteří dokážou obdivovat tak nechutné věci. Nechme je a pojďme jinam.“ A když jsme vyšli ven, viděl jsem je také procházet se mezi ostatními, ale všem byli na obtíž a lidé si z nich tropili žerty a smáli se jim. Což mne ponouklo k tomu, abych jimi také pohrdal.

Židé

Talmudi figmenta¹³

Vešli jsme tedy do jiného chrámu, který byl kulatý a o nic méně krásný než ten předchozí. Uvnitř neměl žádné ozdoby kromě nějakých písmen na stěnách a koberců na podlaze. Lidé se tu chovali tiše a počínali si nábožně, byli bíle přioděni a velmi milovali čistotu, neboť se vždy umývali a dávali almužny, až jsem k nim začal pro jejich myšlenky chovat náklonnost. „Jaký základ mají pro takové věci?“ ptal jsem se. Všežvěd mi odpověděl: „Oni ho nosí schovaný pod sukni.“ Přistoupím tedy blíže a chci to vidět. Ale oni mi řekli, že se nesluší, aby to viděl někdo jiný než vykladači. Ale protože jsem to chtěl vidět i přesto, předstírám povolení od samotného Osudu.

Mohamedáni

¹³Talmudi figmenta, výmysly Talmudu, jde o mystické partie Talmudu.

*Souhrn
Koránu*

A tak vytáhli a ukázali mi jakousi desku, na které stál strom, jehož kořeny se vypínaly do vzduchu a ratolesti se zarývaly do země. Okolo něj ryla v zemi spousta krtků a jeden veliký krtek chodil okolo, svolával je a přidržoval je při práci. Tvrдили mi, že pod zemí, na ratolestech toho stromu roste všelijaké chutné ovoce, které ti tiší a pracovití živočiši dobývají. „A to je souhrn toho náboženství,“ říká mi Všežvěd. Pochopil jsem tedy, že se zakládá na větru domněnek, jeho cíl a ovoce je rýpat se v zemi, utěšovat se neviditelnými rozkošemi, které neexistují, a slepě hledat, nevěda co.

*Mohamedánství
stojí na násilí*

Když jsme odtamtud odešli, ptám se svého průvodce: „A jak si mohou být jisti, že právě toto je spolehlivý a pravý základ náboženství?“ „Pojď se podívat,“ řekl mi. Vyšli jsme tedy za kostel na náměstí a tam si ti bílí a umytí lidé vyhrnovali rukávy, jiskřili očima, hryzali si rty, strašlivě řvali, běhali sem a tam a koho potkali, do toho sekali šavlí a máchali se v lidské krvi. Toho jsem se polekal, utekl jsem pryč a tázal jsem se: „Co to ti lidé dělají?“ Odpověděli mi: „Diskutují o náboženství a dokazují, že Korán je ta pravá kniha.“

*Rozepře
o Korán mezi
Turky a
Peršany*

Vejdeme znovu do kostela a tam se mezi těmi, kdo nosili onu desku, také strhla hádka týkající se, jak jsem pochopil, toho hlavního krtka. Jedni totiž tvrdili, že se o ty drobnější krtky stará sám, druzí zase, že má dva pomocníky.¹⁴ O tu věc se hádali tak nesmiřitelně, že spolu nakonec diskutovali podobně jako s ostatními ohněm a železem, až z toho šla na mě hrůza.

¹⁴Pravověrní sunnité, Turci a Arabové, uznávají jen Mohameda jako proroka. Sektáři šiité, Peršané, uznávají vedle Mohameda také čtvrtého kalifa Alího a jeho syna Husaina.

Kapitola XVIII.

Prohlíží si křesťanské náboženství

KDYŽ MŮJ PRŮVODCE UVIDĚL, JAK JSEM SE ZDĚSIL, vybídl mne: „Nuže pojďme dále, ukážu ti křesťanské náboženství. To je založené na spolehlivých Božích zjeveních, vyhovuje jak těm nejprostším, tak nejrozumnějším, nebeskou pravdu staví jasně na světlo a poráží všechny odporné bludy. Jeho ozdobou je svornost a láska a přes nespočetná pronásledování stále zůstává neporažené a pevně stojí. Z toho můžeš jasně vidět, že určitě musí pocházet od Boha a že tu jistě dojdeš pravého potěšení.“ Nad těmi slovy jsem se velmi zaradoval, a tak jsme šli.

Když jsme k nim přicházeli, vidím, že tam mají jakousi bránu, skrze niž musí projít každý, kdo se k nim chce dostat. Ta brána stála u vody, kterou musel každý přebrodit a umýt se v ní a přijmout jejich znamení, bílou a červenou barvu, s přísahou, že chce zachovávat jejich práva a řády a věřit, modlit se a držet se týchž nařízení jako oni. To se mi velmi líbilo. Vypadalo to totiž jako počátek nějakého ušlechtilého uspořádání.

Křest

Když jsem prošel skrze bránu, uviděl jsem veliké zástupy lidu a mezi nimi některé, kdo se od druhých lišili svým oděvem, jak stojí na vyvýšených místech a ukazují ostatním jakýsi obraz namalovaný tak umně, že čím víc se na něj člověk díval, tím víc se měl nač dívat. Ale že ten obraz nebyl ozdobený zlatem ani zářivými barvami, nebyl zdálky příliš patrný. Všiml jsem si, že právě proto byli ti, kdo stáli daleko, jen zřídka uchvázeni jeho krásou, zatímco ti, kdo byli blíže, se pohledů na něj nemohli nasytit.

Kázání Slova

Ti, kdo nosili ten obraz, ho velice chválili, nazývali ho Synem Božím a tvrdili, že v něm jsou zobrazeny všelijaké ušlechtilosti a že byl poslán z nebe na zem, aby si z něho lidé vzali příklad, jak mají žít ctnostný život. A byla mezi nimi veliká radost a jásání, padali na kolena, pozvedali ruce k nebi a chválili Boha. Když jsem to viděl, také jsem pozvedl svůj hlas a chválil Pána Boha za to, že mi dal přijít na toto místo.

Kristův obraz

Mezitím slyším různá a mnohá napomínání, aby se každý přizpůsobil tomu obrazu, a vidím, jak se lidé scházejí dohromady a ti, kterým byl svěřen obraz, z něho dělají maličké obrázky, v jakémsi obalu ho rozdávají lidem a oni ho s nábožnou úctou berou do úst. Ptám se tedy, co se to tu děje? Odpověděli mi, že se nestačí na ten obraz dívat jen zvenčí, ale že aby se člověk mohl proměnit do jeho krásy, musí se mu dostat do útroby. Pak totiž tomu nebeskému lékařství musí ustoupit i hříchy. Po této odpovědi jsem se upokojil a chválil jsem křesťany, jací jsou to blažení lidé, že mají k zahánění zlého takové prostředky a pomoc.

Duchovní hody křesťanů

Mezitím se ale dívám po některých, kteří jen chvíli předtím (jak tvrdili) přijali Boha, a vidím, jak se jeden za druhým pouští do pitek, svárů, nepravostí, krádeží a loupeží. Nevěřím svým očím, a tak se dívám pozorněji a skutečně vidím, že pijí a zvracejí, hádají se a bijí, lstí a mocí jedni druhé odírají a obírají, nevázaností řehtají

Nevázanost křesťanů

a poskakují, výskají a zpívají, smilní a cizoloží víc, než jsem viděl kde jinde, zkrátka, že všechno dělají přesně opačně, než jak byli napomínáni a jak slibovali. Zarmoutil jsem se nad tím a s lítostí jsem si posteskl: „Ale pro Pána Boha, co se to tu děje? Já jsem tu hledal něco jiného!“ „Nediv se tolik,“ odpověděl mi tlumočník. „To, co se lidem předkládá k následování, je stupeň dokonalosti, na který lidská slabost nenechá každého vystoupit. Ti, kdo vedou jiné, jsou dokonalejší, ale těm nemůže obyčejný člověk žijící v těžkých poměrech stačit.“ „Pojďme tedy mezi ty vůdce,“ řekl jsem, „ať se na ně podívám.“

*Jalovost
kazatelů*

Přivede mne tedy k těm, kdo stáli na vyvýšených místech a napomínali lidi k milování krásy toho obrazu; zdálo se mi však, že to dělali jaksi slabě. Když je totiž někdo poslechl a následoval, bylo to dobře, a pokud ne, pak také. Někteří chřestili jakými klíči a tvrdili, že mají moc a že kdo je neposlechne, tomu zavřou bránu, kudy se chodí k Bohu, ale žádnému ji nezavřeli. A když už to dělali, tak jakoby z legrace. Jinde jsem viděl, že většinou ani nemohli směle mluvit. Když chtěl totiž někdo kázat trochu ostřeji, spílali mu, že útočí na jednotlivce. Někteří tedy kárali hříchy písemně, když to nemohli dělat svými ústy, ale i na ty křičeli, že roztrušují pomluvy, odvraceli se od nich a neposlouchali je, nebo je shazovali ze stupňů a ustanovili si někoho mírnějšího. Když jsem to viděl, řekl jsem: „To je ale bláznovství, že tito lidé chtějí mít ze svých vůdců a rádců jen pochlebníky.“ „Takový je běh světa,“ řekl mi tlumočník, „a není to ke škodě. Kdyby se těm vyvolávačům trpělo cokoli, kdo ví, co všechno by si nedovolovali. Musí se jim přece vyměřit nějaká hranice.“

*Tělesnost
křesťanských
duchovních*

„Pojďme tedy,“ řekl jsem, „ať se podívám i na ně samotné, jestli mají kromě své katedry uspořádané věci i u sebe doma, kde jim aspoň nikdo jiný nepřekáží a nic jim nevyměřuje.“ Vstoupíme tedy tam, kde bydleli kněží. Myslel jsem si, že je naleznu, jak se modlí a zkoumají tajemství, ale pohříchu jsem je našel, jak se jedni rozvalují na postelích a chrápou, druzí sedí na hostině, hodují, nácívají se a nalévají až do němoty, třetí provozují tance a zábavy, další si vycpávají měšce, truhly a komory, jiní chodí na zálety a chovají se chlípně, další si připínají ostruhy a učí se zacházet s dýkami, kordy a ručnicemi a někteří se honí se psy a zajíci. Nejméně času pak trávili s biblí a byli i takoví, kteří ji sotva kdy vzali do ruky, ale i přesto si říkali učitelé Písma. Když jsem to viděl, zvolal jsem: „Ach, běda nám, toto mají být ti vůdcové na cestě do nebe a příklady ctnosti? Najdu na světě vůbec něco, v čem by nebyl klam a podvod?“ Někteří z nich to zaslechli, a když pochopili, že si stěžuji na jejich nepořádný život, šilhavě se na mne zadívali a začali reptat, že jestli hledám nějaké pokrytce a povrchní svatoušky, abych je hledal jinde. Oni že vědí, jak mají v kostele konat svou povinnost i jak se doma mezi lidmi chovat lidsky. A tak jsem musel zmlknout, i když jsem jasně viděl, že je špatné mít na rouchu pancíř a na klobouku přílbu, v jedné ruce Zákon a v druhé meč, nosit vepředu Petrovy klíče a vzadu Jidášův měšec, mysl mít vybroušenou v Písmu a srdce v nepravostech, mít jazyk plný zbožnosti a oči naplněné smyslností.

*Slouží
nebeskými
dary jiným,
ale ne sobě*

Zvlášť když jsem pak viděl některé, kteří při kázání skvěle a nábožně řečnili, připadali sami sobě i jiným téměř jako andělé, jež sestoupili z nebe, ale jejich život byl stejně nevázaný jako životy ostatních lidí, to jsem se už nemohl udržet, abych nepoznamenal: „Hle, potrubí, skrze které plynou dobré věci, ale v něm samotném se neuchytí!“ Tlumočník opáčil: „I to je dar Boží, když někdo umí pěkně mluvit o Božích věcech.“ „Je to dar Boží,“ říkám mu, „ale máme snad zůstat jen u slov?“

Mezitím jsem si všiml, že všichni ti lidé nad sebou mají nějaké starší (říkali jim biskupové, arcibiskupové, opati, probošti, děkani, superintendanti, církevní dozorcí atd.), muže vzácné a vážené, jimž všichni prokazovali čest, a tak jsem si pomyslel: „Proč aspoň ti neudržují pořádek mezi těmi nižšími?“ A protože jsem chtěl pochopit, čím to je, vešel jsem za jedním do jeho pokojíku, pak za druhým, za třetím, za čtvrtým atd., a vidím, že jsou tak zaměstnaní, že nemají kdy dohlížet tam na ty. Kromě některých věcí, které měli společné s těmi prvními, se jejich zaměstnání týkalo – alespoň jak tvrdili – knih církevních důchodů a pokladů. K tomu jsem poznamenal: „To je omyl, když jim říkají *duchovní* otcové, měli by se spíš nazývat *důchodní* otcové.“ Tlumočník mi odpověděl: „Je přeci třeba pečovat o to, aby církev nepřišla o věci, které jí pán Bůh nadělil a jež získala od svých zbožných předků.“ Vtom vystoupil jeden z nich, člověk, který měl u pasu zavěšené dva klíče a říkali mu Petr, a prohlásil: „Bohu se nebude líbit, jestliže my přestaneme kázat Boží slovo a budeme sloužit při stolech. Bratří, vyberte si proto mezi sebou sedm mužů, o nichž se ví, že jsou plni Ducha a moudrosti, a pověříme je touto službou. My pak budeme i nadále věnovat všechn svůj čas modlitbě a kázání slova (Sk 6:2-4).“ Když jsem to slyšel, zaradoval jsem se, protože podle mého mínění to byla dobrá rada. Ale z nich tomu nechtěl nikdo rozumět a dál sami přijímali a vydávali peníze, zatímco modlitbu a službu Slovem světili jiným nebo ji jen zběžně odbývali.

Když někdo z nich umřel a péče o úřad měla přejít na jiného, zahlédl jsem u toho nemálo obcházení, prohlížení a shánění přímluv a každý se na to místo tlačil, ještě než stačilo vychladnout. Ten, kdo chtěl obsadit uprázdněné místo, pak získával hlasy mnoha rozličnými způsoby. Jeden o sobě tvrdil, že je pokrevním příbuzným zemřelého, druhý, že je příbuzným jeho ženy, třetí, že už dlouho slouží jako starší, čtvrtý se dušoval, že mu to už předem slíbili, pátý očekával, že ho dosadí na poctivé místo, protože ho zplodili poctiví rodiče, šestý předstíral, že má schválení, které si vyžádal odjinud, sedmý podstrkoval dárečky, osmý požadoval místo, kde by mohl rozprostřít své vysoké, hluboké a široké smysly a nevím co ještě. Když jsem to viděl, zvolal jsem: „V tom snad není žádný řád, když se tu lidé tlačí na taková místa! Vždyť by se tu mělo čekat na povolání!“ Tlumočník mi odpověděl: „Co by povolávali takové, kteří se nesnaží? Kdo má o to zájem, musí se přihlásit.“ „Ale já jsem si skutečně myslel,“ říkám mu, „že se tu musí čekat na Boží povolání.“ On na to: „Ty si snad myslíš, že Bůh na někoho zavolá z nebe? Boží povolání je přízeň starších a každý, kdo se připravuje na povolání, si ji může získávat.“ „Teď chápu,“ dodal jsem, „že pro církevní službu není třeba nikoho hledat a shánět, spíš je nutné je odhánět. Ale pokud si má člověk získávat přízeň, měl by se ji snažit získat tak, že bude církvi milý pro svou pokoru, tichost a pracovitost, ne tak, jak vidím a slyším tady. Ať je to však, jak chce, tohle jsou neřády.“

Když můj tlumočník viděl, že na tom trvám, řekl mi: „Je pravda, že v životě křesťanů i samotných teologů je o něco více nesrovnalostí než jinde. Ale je zase pravda, že i když jsou křesťané zle živi, dobře umírají. Lidské spasení totiž nezáleží na skutcích, ale na víře, a když ta je pravá, nemůže minout spasení. Nepohoršuj se tedy nad tím, že křesťanský život není vždy příkladný, když je v něm víra, stačí to.“

*Spoléhání
křesťanů na
víru bez
skutků*

„Shodují se všichni aspoň na té víře?“ zeptal jsem se. Odpověděl mi: „Je tu pár neshod, ale co na tom? Základ mají všichni stejný.“ Zavedou mne tedy za nějaké mříže uprostřed toho velikého kostela a tam jsem uviděl jakýsi veliký kámen visící na řetěze; říkali mu prubířský kámen. K němu přistupovali lidé a každý z nich něco nesl v ruce,

*I o víru jsou
spory*

*Písmo Svaté,
prubířský
kámen*

například kus zlata, stříbra, železa, olova, písku, plev atd. Pak každý to, co přinesl, otíral o ten kámen a pochvaloval si, že to obstálo ve zkoušce. Jenže jiní, kteří tomu přihlíželi, tvrdili, že neobstálo. A tak na sebe křičeli, nikdo z nich nechtěl nechat pohanět svou věc ani potvrdit druhému tu jeho, pak na sebe nadávali, proklínali se, chytali a tahali se za kápě, za uši a kde jen mohli. Jiní se přeli o samotný kámen a o jeho barvu. Někteří tvrdili, že je modrý, jiní, že je zelený, další, že je bílý, a zase jiní, že je černý, až se našli i takoví, kteří říkali, že jeho barva je proměnlivá a že záleží na tom, jaká věc se k němu přiloží, podle toho že mění svou barvu. Někteří radili, aby ho rozbili a rozdrtili na prach a pak se podívali, jaký bude, jiní to ale nechtěli dopustit. Někteří navíc říkali, že ten kámen působí jen sváry, aby ho sundali a dali pryč, že se pak snáze shodnou. S tím jich souhlasil velký počet, a dokonce i těch nejváženějších, ale jiní jim odporovali a říkali, že raději položí svůj život, než aby to dopustili, a když se pak strhla hádka a rvačka, skutečně byli někteří zbiti, kámen však nakonec stejně zůstal na svém místě. Byl totiž kulatý a velmi hladký a kdo na něj sáhl, nemohl ho uchopit, hned mu vyklouzl a točil se zase uprostřed mříží.

*Roztrhání
křesťanů na
sekty*

Když jsem odešel od oněch mříží, spatřil jsem, že ten kostel má kolem sebe spoustu kapliček, do kterých se rozešli ti, kdo se nemohli shodnout u prubířského kamene, a každého z nich následuje určitá část lidu, kterým pak dával příkazy, jak a čím se mají lišit od ostatních. Jedni aby se označili vodou i ohněm, druzí aby měli vždy v kapse nebo v dlani znamení kříže, třetí aby u sebe kromě toho hlavního obrazu, ke kterému mají všichni vzhlízet, nosili pro větší dokonalost co nejvíc dalších drobnějších obrázků, čtvrtí aby neklekali při modlitbě, že to tak dělají farizeové, pátí aby mezi sebou netrpěli žádnou hudbu, protože to je rozpustilost, a další aby se nenechali od nikoho učit a řídili se jen podle vnitřního zjevování Ducha. Zkrátka, když jsem si prohlédl všechny ty kaple, všude jsem viděl nějaká zvláštní nařízení.

*Nejkrásnější
kaplička ze
všech*

Jedna z nich byla nejvyšší a nejvyzdobenější, třpytila se zlatem a drahým kamením a byl z ní slyšet veselý zvuk nástrojů. Do té jsem byl uveden nejdříve a pobízeli mne, abych se tu pořádně rozhlédl, že tu mají krásnější bohoslužby než kde jinde. Uvnitř stálo u stěn spousta nejrůznějších soch a obrazů, které ukazovaly, jak se dostat do nebe. U nich postávali někteří lidé, vyráběli si žebříky, přistavovali je k nebi a lezli po nich nahoru. Jiní snaželi věci na hromadu a dělali z nich vršky a kopce, aby po nich vylezli vzhůru, další si dělali křídla a připínali si je, jiní si nachytali okřídlené tvory, sepjali jich několik dohromady, přivázali se k nim a chtěli spolu s nimi vyletět do oblak atd. Bylo tu také mnoho kněží v různých oděvech, kteří lidem ty obrazy ukazovali a schvalovali a vyučovali je přitom různým obřadům, kterými se mají lišit od ostatních. Jeden z nich byl oděný zlatem a šarlatem, seděl na vysokém stolci a těm, kdo byli poslušní a věrně zachovávali ona nařízení, rozděloval znamenité dary. Zdálo se mi, že je tu celkem pěkný řád a že se tu žije radostněji než jinde. Ale když jsem pak viděl, jak přibíhají lidé z jiných sekt, strašlivě na ně dotírají a všechny jejich věci haní a odsuzují, pojal jsem je v podezření. Zvlášť když jsem viděl, jak nesměle odpovídají a hájí se, a místo toho k sobě vábí lidi na jedné straně kamením, vodou, ohněm a mečem, a na druhé straně je lákají podvodně zlatem. I mezi nimi samotnými jsem viděl mnohé roztržky, hádky, závist, přetahování o místa i jiné neřády, a tak jsem se šel podívat mezi ty druhé, kteří si říkali obnovení.

Tam vidím, že některé ty kaple (dvě nebo tři, které stály blízko u sebe) se snaží domluvit a sjednotit se. Jenže nemohli přijít na to, jak se spolu srovnat, a každý stál na tom, co si ve své hlavě předsevzal, a snažil se to vtlouci do druhých. Někteří hloupější se chytli toho prvního, co jim přišlo pod ruku, jiní chytřejší přistupovali a odstupovali podle toho, jak jim kde kynul zisk, až jsem se nad tím mizerným motáním a blouděním milých křesťanů velice rozzlobil.

*Jiní se
neúspěšně
domlouvají
na sjednocení*

Mezi nimi ale byli lidé, kteří se do těch hádek nechtěli zapojovat, chodili mlčky a tiše, jako by hluboce přemýšleli, vzhlíželi k nebi a chovali se mile ke všem. Nebyli vážení, ale bývali chudí, vyschlí postem a žízní. Jiným byli jen pro smích, volali na ně a prozpěvovali si o nich, haněli je a bili, ukazovali si na ně, podráželi jim nohy a zlořečili jim. Oni to všechno strpěli a chodili mezi nimi, jako by byli slepí, hluchí a němí. Když jsem je viděl vcházet za jakousi oponu a zase odtud vycházet, chtěl jsem tam jít také a podívat se, co tam mají. Ale tlumočník mnou zacloumal. „Co bys tam chtěl dělat? Copak chceš být také všem pro smích? Proč bys tam chtěl chodit?“ a tak jsem toho nechal. Ale ach, tu jsem něco přehlédl, když mne zmámil můj nešťastný Mámil, minul jsem tu střed nebe i země a cestu k plnosti potěšení a opět jsem vkročil do spletitých zákoutí labyrintu světa, dokud mne můj Bůh nezachránil a neuvedl zpět na správnou cestu, kterou jsem na tomto místě nenásledoval. Kdy a jak se to stalo, vám povím dále. Ale tehdy jsem o tom tak nepřemýšlel, ale hledal jsem jen vnější pokoj a pohodlí, a tak jsem pospíchal podívat se jinam.

*Skuteční
křesťané*

*Které poutník
nepoznal*

Nepřejdu mlčením, co mne ještě potkalo v oné ulici. Všudybud mne totiž přemlouval, abych se dal mezi duchovní, že je jistě mým osudem, abych náležel do toho stavu. Přiznám se, že mi to bylo po vůli, jakkoli jsem neměl zalíbení ve všech jejich obyčejích. Dal jsem si tedy říct, vzal jsem si kápi a kuklu a vystoupil jsem vedle jiných na jejich vyvýšené místo, až mi nakonec dali i mé vlastní. Ale když jsem se po nich díval, viděl jsem, že se ke mně jedni obrací zády, druzí kroutí hlavami, třetí na mne mrkají okem, čtvrtí mi hrozí prstem a pátí si na mne posměšně ukazují. Nakonec se na mne někteří obořili, vyhnali mne, ustanovili si jiného a hrozili, že mi udělají ještě něco horšího. Lekl jsem se toho, utekl jsem pryč a stěžoval jsem si svým průvodcům: „Ach, ten bídný svět! Vždyť se tu na mne každý hned sápe!“ „Jistěže ano,“ řekl mi tlumočník. „Proč se tedy nemáš na pozoru, aby sis lidi nepopudil? Kdo chce být s lidmi, musí se jim přizpůsobit a nepočínat si tak hloupě jako ty.“ „Já už si nevím rady,“ zoufal jsem si, „mám tedy všeho nechat?“ „Ne, to určitě ne,“ říká mi Všudybud. „není třeba ztrácet naději. Když z tebe nebude tohle, bude z tebe něco jiného. Pojď, půjdeme,“ vzal mne za ruku a vedl mne dál.

*Jeho přihoda
v tom stavu*

Kapitola XIX.

Poutník se dívá na stav vrchností

*Různé stupně
vrchností*

DOŠLI JSME TEDY DO JINÉ ULICE, kde vidím na všech stranách plno vyšších i nižších stolic, a na nich seděli lidé, kterým ostatní říkali „pane rychtáři, pane purkmistře, pane úředníku, pane regente, pane purkrabí, pane kancléři, pane místodržící, páni soudcové, milostivý králi, kníže, vládce“ atd. „Nu, tady máš ty lidi,“ říká mi tlumočník, „kteří rozsuzují spory a stanovují rozsudky, trestají zlé a chrání spravedlivé, a tak udržují ve světě řád.“ „To je ovšem pěkná, a mám za to, že v lidském pokolení i nevyhnutelná věc,“ odvětil jsem. „Odkud se ale takoví lidé berou?“ „Někteří se pro to už narodili,“ vysvětloval, „a jiní bývají vybráni svými předchůdci nebo od obce; volí se takoví, které všichni ostatní uznávají jako nejmoudřejší, nejzkušenější a nejlépe obeznámené s právem.“ „I to je dobré,“ opáčím.

Jenže vtom zahlédnu, jak si někteří místa na těch stolicích kupují, jiní si je vyprošují, další kvůli nim pochlebují a další se na ně ustanovují sami, a když to vidím, hned zvolám: „Hledte, neřád!“ „Mlč, ty všetečko,“ říká mi tlumočník, „když tě ti lidé uslyší, se zlou se potážeš!“ „Ale proč nečekají, až budou zvoleni?“ ptám se. Odpověděl mi: „Mají bezpochyby dojem, že se na tu práci hodí. A když je ostatní přijímají jako vrchností, co je tobě do toho?“

Zmlknu tedy, narovná si brýle a bedlivě je pozoruji a zahlédnu věc, které bych se nenadál, a to že málokterý z nich měl na těle všechny údy, téměř každému chybělo něco potřebného. Někteří neměli uši, kterými by vyslychali stížnosti poddaných, jiným chyběly oči, jimiž by viděli neřády, které se dějí kolem nich, dalším scházel nos, kterým by vyčenichali úklady kdejakých šibalů proti právu, dalším jazyk, kterým by mluvili za němé utištěné, dalším ruce, kterými by vykonávali spravedlivé rozsudky, ba mnozí neměli ani srdce, aby dělali to, co si žádá spravedlnost.

A také jsem viděl, že ti, kdo všechny údy měli, bývali velmi utrápení, protože k nim neustále přibíhalo tolik lidí, že si ani nemohli v klidu pospat nebo se najíst. Kdežto ti ostatní vedli více než zahálčivý život. „Ale proč se svěřují soudy a právo takovým, kdo k tomu nemají potřebné údy?“ zeptal jsem se. Tlumočník mi odpověděl, že to tak není a že se mi to jenom tak zdá. Vždyť prý platí, že „kdo se neumí přetvařovat, neumí vládnout“. „Kdo spravuje ostatní, musí často nevidět, neslyšet a nerozumět, a to i kdyby viděl, slyšel i rozuměl. Jenže to ty, v politických věcech naprostý nevzdělanec, stejně nepochopíš,“ dodal. „Ale vždyť já na mou věru vidím,“ řekl jsem, „že zkrátka nemají to, co by mít měli.“ „A já ti radím, abys mlčel,“ říká mi on. „Když nepřestaneš mudrovat, slibuji ti, že se octneš někde, kde bys skončil tuze nerad. Ty snad nevíš, že pomlouvání soudce je hrdelní zločin?“ A tak jsem zmlkl a díval se dál na všechno potichu. A protože nevidím za potřebné vypisovat, co jsem viděl zvláštního u každé stolice, dotknu se jen dvou věcí.

Nejdéle jsem se zdržel u obecního soudu, kde byli soudci tito pánové: *Bezbožník, Svárurád, Sluchosud, Stranobij, Osobolib, Zlatomil, Darober, Nezkus, Malověd, Nedbal, Kvapil a Ledabyl*. Nad nimi pak byl jejich předseda a nejvyšší soudce jménem pan *Takchcimít*. Z některých jmen jsem se hned dovtípil, jací že to tu sedí soudci, navíc se v mé přítomnosti udál tento případ: *Upřímnost* byla obžalována od *Donašeče*, že haní některé dobré lidi: že spílá lichvářům do lakomců, pijanům do ožralů a roznáší ještě nevím jaké další drby. Byli přivedeni svědkové, pan *Pomluva, Lež a Podezření*, obhájcem byl na jedné straně pan *Pochlebník* a na druhé straně pan *Darmotlach*; o nich ale *Upřímnost* řekla, že je nepotřebuje. Když se jí pak otázali, jestli se přiznává k tomu, z čeho je obžalována, řekla: „Přiznávám se, drazí páni soudcové,“ a dodala: „Zde stojím, nemohu mluvit jinak, Pán Bůh mi pomáhěj!“ Pak dali soudcové hlavy dohromady, aby spočítali hlasy.

Bezbožník řekl: „Je to sice tak, jak ta ženská tvrdí, ale co ona má o tom co tlachat? Když ji to necháme dělat, nakonec se pokusí svou hubou utlouct i nás! Přimlouvám se, aby byla potrestána.“ *Svárurád* prohlásil: „Zajisté. Vždyť kdyby to prošlo jednomu, brzo by chtěli i další, aby se jim takové věci promíjely.“ *Sluchosud* dodal: „Já sice vlastně nevím, jak to bylo doopravdy, ale protože pan *Donašeč* přikládá té věci takovou váhu, chápu, že ho to opravdu bolí. Ať je to tedy potrestáno.“ *Stranobij* řekl: „Už předem jsem věděl, že ta drbna vyžvaní všechno, co ví! Je jí třeba zacpat hubu.“ *Osobolib* se přidává: „Uražený je můj dobrý přítel, už kvůli tomu ho měla ušetřit a nepošpinit ho tak, jistě je hodna potrestání.“ *Zlatomil* říká: „Však víte, jak nám tamten štědře ukázal, že je hoden toho, abychom se ho zastali.“ *Darober*: „Je to tak, byli bychom nevďeční, kdybychom měli jeho při zanedbat.“ *Nezkus* říká: „Sice neznám žádný podobný případ, ale ať dostane, co si zaslouží.“ *Malověd*: „Já tomu nerozumím, ale jak usoudíte, tak jedněte, dávám vám k tomu své svolení.“ *Ledabyl*: „Ono to nějak dopadne.“ *Nedbal*: „Co takhle tu při odložit? Snad se to později nějak ukáže samo.“ *Kvapil*: „Ba ne, vynesme ortel, dokud jsme při chuti.“ *Pan sudí*: „Ovšemže ano. Máme snad zapotřebí brát na někoho ohled? Co je podle práva, to se musí stát.“ Pak povstal a učinil prohlášení: „Protože se ta povídává ženská pustila do tak neslušného jednání, že se všelijak otírá o dobré lidi, ať se jí ke zkrocení jejího nerozvážného jazyka a na výstrahu pro ostatní vysází čtyřicet ran bez jedné.“

Donašeč s prokurátorem a svědky se poklonili, poděkovali soudu za spravedlivý nálezný a *Upřímnosti* bylo nařízeno udělat totéž. Ale ona se dala do pláče a spínala ruce, a tak protože neuctila právo, trest jí ještě zostřili a vedli ji k potrestání. Když jsem viděl, jak se jí děje křivda, nemohl jsem se už udržet a hlasitě jsem vykřikl: „Ach, jestli jsou všichni soudci světa takoví, pak mi, Bože, pomoz, abych nebyl ani soudcem a abych se ani s nikým nesoudil!“ „Mlč, ty potřebšně!“ varoval mne tlumočník a strčil mi dlaň před ústa, „nebo přísahám, že na svou hlavu uvedeš to stejné, ne-li něco horšího.“ A skutečně, *Donašeč* s *Pomluvou* už proti mně začali shánět svědky! Když jsem to zjistil, lekl jsem se a vyletěl jsem odtud ani nevím jak, i dech jsem jen stěží popadal.

Když se pak před soudní budovou vydýchávám a protírám si oči, vidím, jak mnozí přicházejí k soudu se svou při a každému hned běží vstříc obhájci (*Darmotlach, Pochleba, Křivoved, Právotah* a jiní) a nabízí mu své služby, ale nedívají se v první řadě, jakou má kdo při, ale jaký váček. Každý měl u sebe svůj zákon (což jsem u teologů neviděl) a nahlížel do něho. Na některých jeho exemplářích jsem zahlédl nápisy:

„Žravá hryzáni zemská“¹⁵ a na jiných zase: „Dravá šizení zemská“. Víc už jsem se na to nechtěl ani dívat, a tak jsem šel se vzdycháním odsud.

*Absolutní
vláda knížat a
lsti jejich
úředníků*

Všezvěd mi říká: „To nejlepší nám ještě zůstává. Pojď, podíváš se na krále, knížata a další, kdo dědičně panují nad poddanými, snad se ti to zalíbí.“ Vejdeme tedy opět kamsi a tam seděli lidé na tak vysokých a širokých stolicích, že k nim jen málokdo mohl přistoupit a dosáhnout na ně bez patřičných nástrojů. Každý z nich měl místo uší na obou stranách jakési trubky, do kterých musel člověk pošeptat to, co chtěl říct. Ale ty trubky byly různě zakroucené a také děravé, takže mnoho slov z nich uteklo ven ještě dříve, než se dostaly až k hlavě, a ta, která došla, bývala většinou pozměněná. Také jsem si všiml, že hovořícímu se ne vždy dostalo odpovědi: někdo se nemohl dovolat až do mozku, jakkoli úpěnlivě volal, a jindy člověku sice dali nějakou odpověď, ale vůbec nebyla k věci. Podobně tak měli ti lidé místo očí a jazyka trubky, skrze které byla věc vidět jinak, než jaká skutečně byla, a odpovídalo se jinak, než sám ten pán ve skutečnosti chtěl. Když jsem to pochopil, divil jsem se: „Proč ty trubky neodloží a jako jiní lidé se prostě nedívají vlastníma očima, neposlouchají vlastníma ušima a neodpovídají svým vlastním jazykem?“ „Takové okolky je třeba dělat kvůli váženosti toho místa,“ říká mi tlumočnick. „Tobě se snad zdá, že to jsou sedláci, aby se jim každý otíral o oči, uši nebo jazyk?“

*Jak
nepohodlná
nutnost je mít
rádce*

Vtom vidím, jak kolem trůnu obchází nějací lidé a někteří z nich tomu pánu cosi foukají do uší vedle oněch trubek, jiní mu dávají na oči brýle té i oné barvy, jiní mu něco kouří pod nos, další mu skládají a překládají ruce, další zase kříží a znovu narovnávají nohy, někteří pod ním opravují a upevňují stolicu a tak dále. Když to vidím, ptám se: „Co je to za lidi a co to dělají?“ Tlumočnick mi odpovídá: „To jsou tajní rádci, kteří informují krále a veliké pány.“ „Kdybych já byl na jejich místě,“ řekl jsem, „nenechal bych si to od těch rádců líbit, ale chtěl bych se nechat vést svými údy a činy.“ „Jediný člověk si na sobě nemá tak zakládat,“ opáčí mi, „a ani se mu to nemá dovolovat.“ „Ale pak jsou tito velicí pánové bídňější než sedláci,“ říkám mu. „Vždyť jsou tak svázaní, že se ani nemohou sami hýbat, mohou sebou pohnout jen podle vůle někoho jiného.“ „Jenže oni jsou si tak jistější,“ říká mi. „Podívej se tady na ty.“

*A bez rádců
je ještě hůře*

Ohlédnu se a vidím, že někteří na těch stolicích na sebe nenechali nikoho dohlížet a ty informátory od sebe odehnali pryč, což se mi moc líbilo. Ale hned jsem si tu všiml jiného nepohodlí. Místo těch několika odehnaných totiž přicházelo mnoho jiných, kteří se mu pokoušeli cosi foukat do uší, nosu a úst, různě mu zakrývat a odkrývat oči a tahat nohy a ruce sem a tam, a každý, kdo přišel, ho chtěl přemluvit k tomu, co si vzal do hlavy, až někteří z těch nebohých pánů nevěděli, co mají dělat, komu mají dát svolení, komu jeho věc zakázat a jak se má všem těm lidem bránit. „Teď chápu, že je lepší svěřit se několika vybraným lidem, než být takhle všem na dračku,“ řekl jsem. „Nedá se to ale udělat ještě nějak jinak?“ „A jak by se to asi mělo udělat?“ říká mi. „Vždyť to povolání s sebou přináší povinnost přijímat ode všech stížnosti, prosby, volání, důkazy a protidůkazy a všem učinit spravedlivě zadost. Jinak to jde snad jen tak, jak to dělají tihle.“

*Lhostejní
páni*

A ukázal mi několik z nich, kteří si k sobě nepřipouštěli nikoho kromě takových, kdo jim vymýšleli a připravovali rozličná potěšení. Kolem nich jsem viděl poskakovat

¹⁵Posměšný název pro „Práva a zřízení zemská“

lidi, kteří je hladili, podkládali jim pod zadek polštáře, nastavovali před tvář zrcadla, ovívali je, sbírali před nimi peří i smítka, líbali jim sukni i střevice, ba někteří lízali i sliny, které pán odplivl, a chválili je, že jsou sladké. To se mi ale také nelíbilo, zvláště když jsem viděl, že téměř každému takovému se jeho stolice začala brzo viklat, a když u sebe neměl své nejméně stoupence, převrátila se, než se nadál.

V mé přítomnosti se stalo, že se jednomu takovému také začala viklat, až se rozpadla a on spadl na zem. Tu se hned shromáždil lid a když jsem se za tím davem díval, zahlédl jsem, jak si vedou někoho jiného, ustanovují ho a jásají, že teď bude jinak, než bývalo, a kdo mohl, pomáhal mu a jeho trůn upevňoval a utvrzoval. Protože jsem měl za to, že se sluší napomáhat obecnému dobru (tak mi to totiž říkali), také jsem přistoupil a přistrčil jsem jeden či dva klíny, za což mne někteří chválili a jiní se na mne dívali škaredě. Vtom se ale sebral ten první, vpadl mezi nás s kyjem a bil do toho houfu, až se všechno rozprchlo a některým i hlavy spadly. Byl jsem strachem tak předěšený, že jsem se málem ani nevzpamatoval, až mnou můj Všeživ, když slyšel, že se ptají: „Kdo nejvíc pomáhal ustanovovat a upevňovat?“ trhl, abych také prchal. Mámil ale tvrdil, že to není třeba, ale když jsem se rozmýšlel, kterého z nich mám poslechnout, zavadím náhle o kyj šermující kolem mne, a tu se teprve vzchopím a utíkám do kouta. A tak jsem pochopil, že sedět na těch stolicích, postávat kolem nich i se jich jen dotýkat je tím či oním způsobem nebezpečné. Proto jsem šel raději pryč a pochyboval jsem o tom, že bych se tam kdy měl vracet. To jsem řekl i svým průvodcům: „Ať se těch hor dotýká, kdo chce, ale já to nebudu.“

Zvláště jsem tak jednal proto, že jsem si všiml, že i když všichni ti lidé chtěli být jmenováni správci světa, bylo všude plno zlořádů. Ať už k sobě pán pouštěl poddané přímo, nebo po trubkách, poslouchal jejich výpovědi sám, nebo s pomocí rádců, viděl jsem právě tolik práva jako křivd, slyšel tolik vzdychání a úpění jako veselí, a pochopil jsem, že se tu mísí spravedlnost s bezprávím a moc se soudem, že radnice, soudy a kanceláře jsou jak dílny spravedlnosti, tak nepravosti, a ti, kdo se nechávají titulovat jako obhájci práva ve světě, přinášejí tolik řádu jako neřádu, a často i víc. Podivil jsem se tedy nad tím, kolik marnosti a bídy v sobě ten stav skrývá, rozloučil jsem se s ním a šel jsem dál.

*Poutníková
nebezpečná
příhoda¹⁶*

*Všude lidské
zlořády*

¹⁶Jde o povstání proti Ferdinandovi II. a zvolení Fridricha Falckého.

Kapitola XX.

Stav vojenský

Lidská ukrutnost

A TAK VEJDEME DO POSLEDNÍ ULICE, kde hned na prvním náměstíčku stojí nemálo červeně přioděných lidí. Když jsem k nim přistoupil, slyším, že se domlouvají, jak by šlo dát Smrti křídla, aby mohla přicházet v okamžiku jak zblízka, tak zdaleka, a také, jak by se dalo za hodinu rozmetat to, co se stavělo po mnohá léta. Polekal jsem se takových řečí, vždyť až doposud, u všech lidských činů, které jsem viděl, se vedly řeči o zvelebování a vzdělávání lidí a zlepšování pohodlí lidského života a na tom se pracovalo, zatímco tihle se radili, jak lidské životy a pohodlí zahubit. Tlumočník mi odpověděl: „Tihle usilují o to samé, jen trošku jinou cestou, jmenovitě se snaží odklidit to, co překáží. Potom to pochopíš.“

Verbování

Vtom přijdeme až k bráně, kde místo vrátných vidím stát jakési lidi s bubny, kteří se každého, kdo by chtěl vejít, ptají, jestli má brašnu. Když jim ji ukázal a otevřel, nasypali mu do ní něco peněz a prohlásili: „Tato kůže budiž koupěna,“ a pustili ho do jakéhosi sklepa, ze kterého ho pak vyváděli ven obloženého železem a střelnými zbraněmi a přikázali mu jít dál na shromaždiště.

Zbrojnice

Já jsem ale chtěl vidět, co je v tom sklepě, a proto jsem nejprve vešel tam. Uvnitř byly na všech stranách a i po zemi hromady a tak veliké hranice, že se téměř ani nedalo dohlédnout na jejich konec a nevezlo by je ani tisíc vozů, všelijakých ukrutných nástrojů ze železa, olova, dříví a kamení určených k bodání, sekání, řezání, píchání, rubání, štípání, utínání a pálení, zkrátka k odebírání života, až z toho na mne šla hrůza, a tak jsem se zeptal: „Na jakého divokého tvora se dělají takové přípravy?“ „Na lidi,“ odpověděl mi tlumočník. „Na lidi?“ ptám se. „Ach, já jsem si myslel, že to je na nějakou vzteklou zvěř a lité šelmy. Ale proboha, co je to za ukrutnost, když lidé vymýšlejí na lidi tak hrozné věci!“ „To jsi tak choulostivý?“ říká mi on a směje se u toho.

Prostopášný vojenský život

Vyjdeme odtud a jdeme dál až na prostranství, kde vidím do houfu svázaná stáda těch železem přioděných lidí s rohy a pazoury, jak leží u jakýchsi koryt a džberů, do kterých se jim sypalo jídlo a lilo pití a oni jeden přes druhého chlemtali a chlastali. „To se tu krmí vepří na jatka?“ divil jsem se. „Vidím totiž lidskou podobu, ale sviňské činy.“ „To je pohodlí toho stavu,“ odpovídá mi tlumočník. Vtom ti lidé vstanou od koryt, dají se do tance, skákání, křepčení a výskání. „Už chápeš rozkoš toho života? Vždyť o co se ti lidé musí starat? No řekni, copak tu není veselo?“ říká mi tlumočník. „Já si počkám, co bude dál,“ odpověděl jsem mu. Oni se mezitím dají do pronásledování a vydírání lidí z jiných stavů, kteří jim přišli pod ruku. Potom se rozvalují a páchají sodomství a hanebnosti beze všeho studu a bázně Boží, až jsem se z toho ošíval a prohlásil jsem: „Tohle by se jim ale nemělo trpět.“ „Musí se jim to trpět,“ říká mi tlumočník. „Ten stav se totiž chce těšit úplné svobodě.“ Oni se pak zase usadili a znovu chlemtali, až se naprali a zpili až do němoty, skáceli se zem a chrápali. Potom je vyvedli na plac,

kde na ně padal déšť, sněh, kroupy, mráz, vichřice, žízeň, hlad a různé jiné neřady, až se nejjeden z nich třásl, drkotal zuby, chřádl a zcepeněl a stalo se z něho žrádlo pro psy a krkavce. Ostatní na to ale vůbec nedbali a dál hýřili jako předtím.

Vtom kdosi zatluče na buben a zazní zvuk trubky a tu se strhne hluk a křik, každý vstane, chopí se svých řezáků, tesáků, bodáků a co kdo má po ruce, a bez lítosti tím do sebe navzájem píchají, až stříká krev, sekají a bijí se hůř než ty nejlítější šelmy. Tuhle se na všechny strany rozmáhá hřmění, támhle je slyšet dusot koní, třeskot pancířů, břinkot mečů, rachot děl, fičení střel a kulí létajících okolo uší, zvuk trubek, rány bubnů, křik těch, kdo povzbuzují k boji, hlahol vítězících a sténání raněných a umírajících. Tu je vidět hrozné olověné krupobití, tam je zase slyšet strašlivé ohnivě blýskání a hřmění. Tu jednomu i druhému odlétne pryč ruka, hlava nebo noha, tam se kácí jeden přes druhého a všechno se barví krví. „Ach, všemohoucí Bože, co se to tu děje?“ sténal jsem. „To má už náš svět zahynout?“ A sotva jsem se vzpamatoval, ani nevím jak a kam, ale utekl jsem z toho prostranství, trochu jsem si vydechl, a i když jsem se ještě celý třásl, vyčítal jsem svým průvodcům: „Kam jste mne to zavedli?“ Tlumočník se mi smál: „Ty jeden rozmazlenče! Když můžeš ukázat svou moc, pak jsi teprve člověkem!“ „Ale co si ti lidé provedli?“ otázal jsem se. „Páni se neshodli, a tak se ta věc musela urovnat,“ odpověděl mi. „A oni to mezi sebou rovnají takto?“ ptám se. „Ovšemže,“ odvětil mi, „vždyť kdo by jinak rozsoudil pány, krále a království, kteří nad sebou nemají žádného soudce? Musí si to tedy mezi sebou rozhodnout mečem. Kdo šermuje železem a kouří ohněm lépe než ten druhý, ten zvítězí.“ „Jaké barbarství! Jaká ukrutnost!“ říkám na to. „To by nebyly jiné cesty k míru? Takové smířování se hodí spíš pro divoké šelmy než pro lidi.“

Popis bitvy

Vtom zahlédnu, jak z bojiště vedou a nesou lidi s uťatýma rukama, nohama, hlavou nebo nosem, s proděravělým tělem, potřhanou kůží, zakrvácené a zohavené, a když jsem se na ně samou lítostí nemohl ani dívat, řekl mi tlumočník: „To se všechno zahojí, voják musí být otrlý.“ „A co ti,“ říkám mu, „kteří tam nechali svoje hlavy?“ „Ta kůže už byla zaplacená,“ odpověděl mi. „Jak to?“ ptám se. „Ty jsi neviděl, jaké se jim předtím dopřávalo pohodlí?“ „Ale jaké nepohodlí pak museli snést!“ namítal jsem. „I kdyby tomu všemu předcházely jen samé rozkoše, je to pro člověka bídná věc, nechat se vykrmovat, aby hned šel na jatka. Ten stav je ošklivý a ať ho vychvaluje, kdo chce, já ho nechci, pojdme odsud.“

Pozůstalí po bitvě

Kapitola XXI.

Stav rytířský

*Za co se
dávají
šlechtické
tituly a erby*

„PODÍVEJ SE ASPONĚ,“ ŘÍKÁ MI TLUMOČNÍK, „jaká je to sláva, když se tu někdo chová hrdinsky a probije se skrze meče, oštěpy, šípy a koule.“ A tak mne dovedou k jakémusi paláci, kde jeden člověk sedí pod baldachýnem a povolává před sebe ty, kdo si v bitvě počínali nadmíru statečně. A přicházeli k němu mnozí a nesli s sebou lebky, ruce, žebra, pěsti, měšce a váčky, které odťali a sebrali nepřítelům, za což se jim dostalo chvály a ten pod baldachýnem jim za to dal cosi namalovaného a jakési zvláštní výsady, a oni si to hned připjali na žerď a nosili to všem na odiv.

*Také jiní lidé
se tlačí do
toho stavu*

Když to viděli ostatní, nejen válečníci, jak tomu bylo dříve, ale často i řemeslníci a lidé od knih, také přicházeli, a protože neměli žádné šrámy nebo majetek odebraný nepřítelům, který by ukazovali tak jako ti první, vytahovali a předkládali své vlastní bohatství nebo literární činnost. A i jim se dávala taková odměna jako tamtěm, navíc obvykle dostávali nádhernější znamení a vpouštěli je do honosnější síně.

Ozdoby rytířů

Když jsem tam vešel za nimi, vidím, jak se jich spousta prochází s hlavami ozdobenými peřím, ostruhami na patách a ocelí opásanými boky. Já jsem k nim nesměl přistoupit blíž a také bylo dobře, že jsem to neudělal. Hned jsem si totiž všiml, že mnohým z těch, kdo se mezi ně pletli, se nevedlo dobře. Někteří se jim totiž přiblížili moc blízko k boku, jiní dost rychle neuhnuli stranou, další dost neohýbali kolena a jiní zase neuměli pořádně vyslovovat všechny tituly, a tak se seznamovali s pěstmi. Bál jsem se, že mne to také potká, a tak jsem prosil, abychom šli pryč. Ale Všežvěd mi řekl: „Podívej se ještě pořádněji, ale opatrně.“

Rytířské činy

Dívám se tedy zdálky, jaké jsou jejich činy, a vidím, že jejich práce (podle svobod toho stavu, jak mi tvrdili) je pochodovat po dláždění, přehazovat nohy přes koňský hřbet, honit chrty, zajíce a vlky, nutit sedláky do roboty, zavírat je do věží a zase je propouštět, užívat si dlouhé a rozličnými mísami ozdobené tabule a držet pod nimi své nohy co nejdéle, umět hýbat nohama a líbat prsty, hrát dovedně vrhcáby a kostky, bezostyšně žvanit o oplzlostech a podobné věci. Výsadami pak měli, jak tvrdili, stvrzené, aby se všechno, co dělají, nazývalo šlechtictvím, a aby se k nim nemohl přidat nikdo kromě urozených lidí. Někteří si navzájem poměřovali štíty a porovnávali je jeden s druhým, a čím byl který zašlejší a starší, tím víc byl vážen, kdo nosil štít nový, nad tím jen kroutili hlavami. Zahlédl jsem tu ještě ledacos jiného, co se mi zdálo divné a nesmyslné, ale všechno nesmím vyprávět. A tak řeknu jen to, že když jsem dost vynadával na ty jejich marnosti, prosil jsem znovu své průvodce, abychom šli, a oni mi vyhověli.

*Cesta k hradu
Fortuny*

Když jdeme dál, říká mi tlumočnick: „Nu, už sis prohlédl všechny lidské práce a zaměstnání a nic se ti nezalíbilo, snad proto, že si myslíš, že ti lidé kromě své práce nemají už nic dalšího. Ale věz, že všechna ta práce je jen cestou k odpočinutí, kterého

nakonec docházejí všichni, kdo se na díle nešetřili. Když totiž získají statky a zboží, nebo slávu a poctivost, či pohodlí a rozkoš, má jejich mysl dost věcí, ve kterých může najít zalíbení. Proto tě teď zavedeme k hradu Potěšení, aby ses podíval, jaký je cíl všeho lidského snažení.“ Nad tím jsem se zaradoval a říkal jsem si, že tam jistě najdu potěchu a odpočínutí pro svou mysl.

Kapitola XXII.

Poutník natrefil na novináře

*Novináři se
leccěmu diví*

KDYŽ SE PŘIBLIŽUJEME K BRÁNĚ, spatřím po levé straně na prostranství spoustu lidí a Všudybud mi říká: „Ejhle! Tyhle bychom neměli minout!“ „A co tu mají?“ zeptal jsem se. On na to: „Pojď a podívej se.“ A tak přijdeme až k nim a oni tam stojí po dvou či po třech, jeden naproti druhému točí prsty, kroučí hlavou, tleská rukama a drbe se za uši, jedni výskají a druzí pláčí. „Co se to tu děje?“ ptám se. „Co to tu ti lidé hrají za komedii?“ „Nepovažuj to jen za hru,“ opáčí tlumočnick. „Mají totiž opravdové věci, kterým se diví, smějí nebo se kvůli nim hněvají.“ „Jenže já bych rád věděl,“ řekl jsem, „co to je, čemu se tak diví a smějí a na co se tak hněvají.“ Vtom zahlédnu, jak se obírají nejrůznějšími písťalkami, jeden chodí za druhým a píská mu do ucha, a když bylo to pískání příjemné, jásali, ale když jim v uších skřípalo, rmoutili se.

*Píšťaly
s různým
zvukem*

Jedna věc mi ale byla divná, a to že jedněm se zvuk nějaké písťaly tak líbil, že si nemohli pomoci a začali křepčít, zatímco druhým se zvuk té samé písťaly zdál tak ošklivý, že si zacpávali uši a odbíhali pryč, nebo ji poslouchali a usedavě u toho plakali. „Na tom je něco podivného, když jedna písťala zní jedněm tak sladce a druhým tak trpce,“ řekl jsem. Tlumočnick mi odpověděl: „To není tím, že by se snad lišil její zvuk, ale sluchem. Vždyť stejně tak působí i lékařství na různé pacienty různě, podle toho, jakou má kdo nemoc, a právě tak tady platí, že podle toho, jakou má kdo uvnitř k dané věci náklonnost a jak se mu líbí či nelíbí, takový mu o ní uvnitř hraje zvuk, sladký nebo hořký.“

Kulhavý posel

„A kde se berou ty písťaly?“ „Přinášejí je odevšad,“ říká mi. „Copak sis nevšiml prodavačů?“ Hned se tedy rozhlédnu kolem a vidím, jak všude chodí a jezdí lidé, kteří mají za úkol roznášet ty písťaly. Spousta z nich jezdila na rychlých koních a mnozí u nich nakupovali, jiní zase chodili pěšky a někteří i kulhali o berlích; od těch si rádi kupovali zprávy rozumní lidé a tvrdili, že bývají spolehlivější.

Krása novin

Nezůstal jsem jen u pozorování, ale když jsem se tu a tam zastavil, také jsem jim naslouchal, a pochopil jsem, že je v tom opravdu jakási krása, slyšet odevšad tak rozličné hlasy. Jen to se mi nelíbilo, že si v tom někteří lidé počínali dost nezdrženlivě, skupovali všechny písťaly, co se jim dostaly pod ruku, trošku si na ně zapískali a zase je všechny zahodili. Takoví pocházeli z různých stavů, málokdy seděli doma, zato stále číhali na rynku a nastavovali uši, aby slyšeli, kde co zapískalo.

*Marnost
novinářství*

Znelíbilo se mi to ale, když jsem poznal marnost té věci. Častokrát se totiž rozléhalo tak smutné volání, že se všichni rmoutili, po chvíli však zaznělo jiné a ze strachu byl hned smích. Zvuk jedné písťaly zněl tak nádherně, že všichni jásali a radovali se, jenže se hned změnil, utišil nebo proměnil ve smutné skřípění, takže ti, kdo se takto nechávali informovat, se leckdy na ledasco marně těšili a ledasčeho se děsili. Bylo tu tedy čemu se zasmát, když se lidé nechali ošálit každým zavanutím větru. Proto jsem chválil lidi, kteří nedbali těch šaškáren a hleděli si svého díla.

Zahlédl jsem ještě jedno nepohodlí, a to že když někdo nedával pozor na to, co se kolem píská, leckdy na něj odněkud něco přiletělo a už to měl na krku. Nakonec jsem pak viděl i to, že zacházet s těmi píšťalami nebylo kdovíjak bezpečné. Protože se totiž ty zvukyjevily různým uším rozdílně, vznikaly kvůli nim nejednou rvačky a sváry, o čemž jsem se přesvědčil i na vlastní kůži. Dostal jsem totiž jednu pěkně znějící píšťalku a ukázal jsem ji svému příteli, ale jiní mi ji vzali, hodili ji na zem a pošlapali ji, a utrhovali se na mne, že roztrušuji takové věci. Když jsem je viděl tak rozpálené vztekem, hned jsem se obrátil na útěk. A jelikož mne moji průvodci stále utěšovali vyhlídkou na hrad Fortuny, šli jsme k němu.

*Nepohodlí
bez nich i
s nimi*

Kapitola XXIII.

Poutník si prohlíží hrad Fortuny; nejprve přístup k němu

*Ctnost,
zapadlá
brána ke
slávě*

KDYŽ DOJDEME AŽ K TOMU MILÉMU HRADU, spatřím zástupy lidí ze všech ulic města, jak se sbíhají, obcházejí kolem a obhlížejí, kudy by se mohli dostat nahoru. Na hrad dříve vedla jediná vysoká a úzká brána, ale teď byla pobořená, zavalená a zarostlá trním, jmenovala se tuším *Ctnost*. O ní mi říkali, že v dřívějších dobách sloužila ke vcházení na hrad jen ona sama, ale že se potom po jakési příhodě zbortila, a proto udělali jiné vchody a tuto bránu nechali chátrat, protože byla příliš příkrá, nepřístupná a úzká, než aby skrze ni lidé chodili.

*Postranní
branky*

Prolámali tedy zdi a na obou stranách udělali malé branky, a když jsem si je prohlížel, viděl jsem nápisy, které na nich byly: *Pokrytectví, Lež, Lichocení, Nepravost, Lest, Násilí* atd. Ale když jsem je tak nazýval a ti, kdo tudy vcházel, mne zaslechli, hněvali se na mne a reptali a chtěli mne shodit dolů, takže jsem musel zavřít ústa. Když jsem se díval dále, viděl jsem, že někteří se přece jen snažili vejít tou starou bránou přes rozvaliny a trní. Jedni prolezli a druzí ne, a ti se pak vraceli k oněm menším brankám a vcházel dovnitř jimi.

*Koho se
náhodou chytí
štěstí, toho
povýší*

Vejdu tam tedy také a spatřím, že tu není hned hrad, ale nejprve jakési prostranství, na kterém stojí množství lidí, dívají se vzhůru směrem k paláci a vzdychají. Když jsem se ptal: „Co to tu ti lidé dělají?“ odpověděli mi, že to jsou čekatelé, kteří tu čekají na laskavý pokyn paní Fortuny a vpuštění do hradu. „Copak se tam nedostanou všichni?“ ptal jsem se. „Vždyť o to všichni upřímně usilovali.“ Odpověděl mi: „Každý se může snažit, jak ví a umí, ale nakonec záleží na paní Fortuně, koho k sobě chce nebo nechce přijmout. Můžeš se podívat, jak to chodí.“ A vidím, že už tam nejsou žádné další schody ani brány, ale jen jakési neustále se točící kolo, ke kterému se člověk připnul a ono ho vyneslo vzhůru do poschodí, kde ho teprve přijala paní Fortuna a vpustila ho dále. Dole se ale nemohl kola chytit každý, kdo chtěl, ale jen ten, koho k němu přivedla úřednice paní Fortuny jménem *Náhoda* a usadila ho na ně, každému jinému po něm jen sklouzly ruce. Úřednice *Náhoda* pak chodila mezi lidmi a toho, kdo se jí zdál vhodný, chytila a posadila na kolo, i když se jí jiní velmi tlačili na oči, podávali jí ruce, prosili a ukazovali jí svou vykonanou práci, pot, mozoly, šrámy i jiné zásluhy. Z toho jsem usoudil, že musela být naprosto slepá a hluchá, neboť vůbec nehleděla na osoby ani nedbala proseb.

*Smutný život
čekatelů na
štěstí*

Byli tu mnozí lidé ze všelijakých stavů a u nich jsem poprvé viděl, jak nelitovali potu a práce ve svém povolání a při úsilí vejít branou ctnosti či se prosmýknout postranními brankami, ale štěstí se nemohli stále dočkat; zatímco jiného, který na to třeba ani nepomyslel, vzali za ruku a vynesli vzhůru. Z oněch prvních čekatelů se pak mnozí velmi rmoutili, že na ně pořád nepřichází řada, až z toho nejjeden zešedivěl a někteří si

začali zoufat nad svým neštěstím a vraceli se ke své práci. Z nich se ale někteří znovu roztoužili po slávě, lezli zpět k hradu a podávali své oči i ruce paní Fortuně; způsob života těch čekatelů jsem tedy shledal tak i jinak bídným a tesklivým.

Kapitola XXIV.

Poutník si prohlíží život boháčů

ŘEKL JSEM PAK SVÉMU PRŮVODCI: „Nu, teď bych rád také viděl, co je tam nahoře a jak paní Fortuna ctí své hosty.“ „Dobře,“ opáčil a než bys řekl švec, vznesl se se mnou vzhůru, kde paní Fortuna rozdávala koruny, žezla, místa, řetězy, náhrdelníky, měšce, tituly a jména, medy a cukry a teprve potom pouštěla lidi výš. Podívám se na hradní stavbu, která se skládala ze tří pater, a vidím, že některé uvádí do dolních, jiné do prostředních a další do horních pokojíků. „Tady dole bydlí ti, které paní Fortuna počila penězi a zbožím,“ říká mi tlumočnick, „v prostředních pokojích jsou ti, které krmí rozkošemi, a v horních palácích přebývají ti, které přiodívá slávou, aby se na ně ostatní dívali a museli je chválit a ctít. Některým dopřává i dvě věci zaráz, nebo dokonce všechny tři, a ti pak mohou chodit, kam chtějí. Vidíš, jaké je to štěstí, když se sem někomu podaří dostat?“

*Břemena a
pouta
bohatství*

„Pojďme tedy,“ vybídl jsem je, „třeba nejdřív mezi tyhle.“ A tak vejdemo do dolních sklepů, ale tam bylo tuze neveselo a taková tma, že jsem nejprve vůbec nic neviděl, jen slyšel jakési řinčení, a ze všech koutů se na mne valil pach zatuchliny. Když se mi trochu přizpůsobil zrak, spatřil jsem plno lidí ze všelijakých stavů, jak tu chodí, stojí, sedí nebo leží a každý má spoutané nohy a ruce svázané řetězem a někteří mají navíc řetěz i na krku a na hřbetu nějaké břemeno. Vyděsil jsem se a ptám se: „Copak jsme, pro pána krále, přišli do nějakého žaláře?“ Tlumočnick se zasmál a odpověděl mi: „Co ty jsi za hlupáka? Vždyť tohle jsou dary paní Fortuny, kterými zahrnuje své milované syny.“ Ale když jsem sám obhlížel dary prvního, druhého i třetího, viděl jsem ocelová pouta, železné řetězy, olovené či hliněné břemeno. „Jakopak jsou tohle dary?“ říkám. „O takové bych neměl vůbec zájem.“ „Ale ty bloude, špatně se díváš,“ opáčí mi tlumočnick, „vždyť je to všechno ze zlata.“ Dívám se tedy na to ještě jednou a pozorněji a říkám mu, že stejně nevidím nic jiného než železo a hlinu. „Poslyš, nemudruj tolik,“ radí mi, „věř víc jiným než sobě a podívej se, jak si toho ti lidé váží.“

*Mámení
boháčů*

Dívám se tedy a kupodivu vidím, jak si ti lidé ve svých poutech nesmírně libují. Jeden počítal články svého řetězu, druhý je rozebíral a zase skládal dohromady, třetí si řetěz rukou potěžkával, čtvrtý ho měřil, pátý zdvihal k ústům a líbal a šestý ho omotával šátkem, aby ho ochránil před mrazem, horkem i nehodami. Někdy se sešli i dva či tři dohromady a poměřovali si je a potěžkávali a kdo zjistil, že jeho řetěz je lehčí, rmoutil se a záviděl svému bližnímu, zato kdo ho měl těžší, chodil kolem dokola, nadýmal se, vynášel a chlubil. Někteří z nich ale posedávali tiše v koutě a velikostí svých řetězů a pout se kochali potají: nestáli o to, aby je jiní viděli, mám za to, že se báli krádeží a závisti. Jiní měli zase plné truhly hlíny a kamení, které přendávali sem a tam, odemykali a zase zamykali, a aby o své poklady nepřišli, nesměli se od nich vůbec hnout. Další nevěřili dokonce ani truhlám, a tak toho na sebe navázali a navěsili

tolik, že s tím nemohli ani chodit, ani stát, ale jen leželi, supěli a chroptěli. Když jsem to viděl, řekl jsem: „Toto mají, pro všechny svaté, být ti šťastní lidé? Vždyť ani tam dole, když jsem si prohlížel lidskou práci a lopocení, jsem nespátřil nic bídňějšího než tohle takzvané štěstí.“ Všežvěd namítal: „Je sice pravda (proč bych ti to měl tajit?), že jenom mít tyto dary Fortuny a nepoužívat je, je větší starost než rozkoš.“ „Ale to není vina paní Fortuny, když je někdo neumí používat,“ dodává tlumočník. „Ona přece se svými dary neskrbí, to je jen některé držgrešle neumí využít pro dobro své i ostatních. Ale nakonec, ať už se ti to zdá, nebo nezdá, přece je to veliké štěstí, když je člověk má.“ „Já o takové štěstí, jaké tu vidím, nestojím,“ řekl jsem.

Kapitola XXV.

Život rozkošníků světa

*Rozmazlení
rozkošníci*

VŠEZVĚD MNE VYBÍZÍ: „Pojďme tedy nahoru, tam uvidíš jinačí věci, to ti slibuji, samé rozkoše.“ Vyjdeme po schodech do první síně a tam spatřím několik řad postelí s měkkými peřinami, visutá lože i kolébky, a na nich se váleli nějací lidé a všude kolem sebe měli plno služebníků s plácačkami a vějíři i jinými nástroji ke všelijaké službě. Když některý z těch lidí vstával, hned ho ze všech stran podepíraly ruce, oblékal-li se, nedávala se mu jiná než hedvábná roucha, a když se měl někam dostavit, přenášeli ho na stolicích vystlaných polštáři. „Nu, podívej se, tady máš to pohodlí, po kterém ses pídlil!“ říká mi tlumočnick. „Co bys chtěl ještě víc? Není to snad skvělá věc, mít takový dostatek všeho dobrého, aby se člověk nemusel o nic starat, nijak pracovat, měl hojnost všeho, co si duše žádá, a zlý vítr na sebe nenechal ani zavanout?“ Odpověděl jsem mu: „Jistěže je tu veseleji, než v těch dolních mučírňách, ale že by se mi tu všechno líbilo, to tedy ne.“ „Co zase?“ ptal se mne. Já na to: „Že ty lenochy vidím s napuchlými očima, odulou hlavou, oteklým břichem a údy nateklými, jako kdyby to byl nějaký bolavý vřed, a když někde zavadí, někdo se o ně otře nebo na ně zavane silnější vítr, hned je jim zle. Slýchal jsem, že stojatá voda hnije a zapáchá, a tuhle vidím, že je to pravda. Navíc ti lidé svůj život vůbec nevyužijí, protože ho prospí a prozahálí – to není nic pro mne.“ „Tys mi ale podivný filozof,“ kroučí nad mými slovy hlavou tlumočnick.

Hry a divadla

A tak mne vedou do druhé síně, kde spatřím plno vábniček pro oči a uši: okrasné zahrady, rybníky a obory, zvěř, ptactvo, ryby, všelijakou příjemnou hudbu a houfy veselého tovaryšstva, jak si poskakují, honí se, tancují, loví, šermují, hrají si a nevím co ještě netropí. „Tohle není stojatá voda,“ říká mi tlumočnick. „To je pravda,“ odpovídám, „nech mne ale, ať si to prohlédnu pořádně.“ Jakmile jsem se pak podíval blíže, prohlásil jsem: „Vidím, že žádný z nich se těch kratochvílí nenají ani nenapije, ale když se unaví, odběhnou stranou a hledají si nějaké další povyražení. Zdá se mi to jako malá rozkoš.“ „Jestli hledáš rozkoš v jídle a pití,“ říká mi, „tak to pojďme támhle!“

Hodovníci

Vkročíme tedy do třetí síně, kde spatřím plné stoly a tabule pro hodovníky, kteří před sebou mají hojnost všeho a veselí se. Když přistoupím blíž, všimnu si, jak to do sebe někteří hází a lejí, až jim nestačilo břicho a museli si povolovat opasky, některým dokonce utíkalo vrchem nebo spodem. Jiní si lahůdky jen vybírali, pomlaskávali a přáli si mít krk tak dlouhý jako jeřábi, aby si tu chuť mohli pořádně vychutnat. Někteří se chlubili, že od svých deseti nebo dvaceti let neviděli vycházet ani zapadat slunce, protože když zapadalo, nebyli nikdy střízliví, a když vycházelo, ještě nevystřízlivěli. Ti lidé tam nesesedli jen tak zasmušile, ale hrála jim k tomu všelijaká muzika, k níž každý připojoval svůj hlas, takže jste tu mohli zaslechnout zpěvy všelijakého ptactva a zvuky různých zvířat: jeden vyl, druhý řval, třetí kvákal, čtvrtý štěkal, pátý hvízdal, šestý šveholil, sedmý lkal atd., a dělali u toho též divné posunky.

Tu se mne tlumočník zeptá, jak se mi ta hudba líbí. „Vůbec,“ řekl jsem. „Bude se ti aspoň něco líbit?“ vyčítal mi. „Jsi snad takový morous, že tě nedokáže rozjařit ani takové veselí?“ Vtom si někteří z nich všimli, že stojím před stolem, a jeden mi začal připíjet, druhý na mne mrkal očima, abych si přisedl, třetí počal zkoumat, kdo jsem a co tu chci, a čtvrtý se na mne obořil, proč jim nepopřeji Boží požehnání. Nato jsem se rozzlobil a řekl jsem: „Proč by měl Bůh žehnat takovým sviňským hodům?“ Ještě jsem to ani nedopověděl a už se na mne sneslo takové krupobití talířů, misek, šálků a sklenic, že jsem sotva stačil uhýbat, a jakmile jsem se vzchopil, utekl jsem pryč. Ještě štěstí, že mně střízlivému se snáze utíkalo, než se jim opilým do mne trefovalo. Tlumočník mne vyplísnil: „Neříkal jsem ti už dávno, abys držel jazyk za zuby a nemudroval? Hleď, aby ses ty řídil podle lidí, a ne aby si jiní museli hledět tvého rozumu.“

Jaké hody měl poutník mezi hodovníky

Všudybud se zasmál a chytil mne za ruku: „Pojďme tam ještě jednou,“ vyzval mne, ale já jsem nechtěl. „Ještě se tam máš nač podívat,“ prohlásil, „a mohl bys, kdybys byl mlčel. Pojď, jen si počínej opatrně a stůj třeba o něco dál.“ Dám si tedy říci a znovu vejdu a proč bych vám to zapíral, dal jsem i navést, abych si přisedl a hleděl popíjet. Chtěl jsem si totiž nakonec stejně vyzkoušet, jaké je v tom veselí, a tak jsem začal i prozpěvovat, výskat a poskakovat, zkrátka, dělal jsem to, co ostatní. Všechno ale jen jaksi nesměle, protože se mi zdálo, že se to vůbec nesluší. Když to však někteří spatřili a viděli, že se mi to nedaří tak jako jim, smáli se mi, a jiní se bouřili, že se k nim nehodím. Mne mezitím začalo něco bolet pod kabátem, cosi se mi dralo z hrdla, potácely se mi nohy, drkotal mi jazyk a hlava mi šla kolem, a to jsem se už konečně rozhněval na své průvodce a nahlas jsem volal, že to jsou způsoby zvířat, a ne lidí, zvláště poté, co jsem se podíval trochu blíže na rozkoše některých dalších rozkošnícičků.

Šel tam znovu

Slyšel jsem tu totiž některé naříkat, že jim jídlo ani pití nechce chutnat, ba že jim ani nejde do hrdla. Jiní je litovali a snažili se jim pomoci, takže kvůli nim museli kupci běhat po celém světě a hledat něco, co by takovým přišlo k chuti, kuchaři všeho druhu hledali nové způsoby, jak by svým lahůdkám dodali zvláštní vůni, chuť a barvu, aby jim to šlo lépe do žaludku, a lékaři do nich museli svrchu i zespodu leccos nalévat. Takže všechno, co do sebe měli vecpat a vlít, se získávalo těžkou prací a s velikými obtížemi, velikou chytrostí a vynálezy se to do nich vpravovalo a s velikou bolestí a svíráním jim to pak leželo v břiše a dostávalo se to ven. Navíc byli pořád plní nechutenství a řháním, špatně spali, chrchlali, slinili a smrkali, stoly i všechny kouty byly plné zvratků a lejn a oni v tom chodili a váleli se s hnijícím břichem, podlomenýma nohama, roztřesenýma rukama, hnisajícima očima atd. „Tohle mají být ty rozkoše?“ řekl jsem. „Ach, pojďme pryč, abych nemusel už nic říkat a zase neutřzil nějakou ránu.“ Odvrátil jsem od nich oči, zacpal jsem si nos a šel jsem.

Bídny život rozkošnícičků

V těch pokojích pak ještě přijdeme do další síně, kde spatřím davy lidí obojího pohlaví, jak se vodí za ruce, objímají a líbají a nebudu popisovat už nic víc z toho, co tam bylo. Vypovím jen, co jsem tu viděl k výstraze ostatním, že všichni ti, které tu paní Fortuna zavřela, měli nepříjemnou kožní prašivinu, jež jim působila takové ustavičné svrbění, že neměli vůbec pokoj a kam přišli a oč mohli, drbali se až do krve. Jenže tím drbáním se to svrbění nedalo zastavit, ale jen se více dráždilo. Oni se za to sice styděli, ale po koutech stejně nedělali nic jiného, než že se drbali. Z toho bylo jasně vidět, že je to nějaká mrzutá a nevléčitelná nemoc. Nejedněm z nich vyskákalo něco ošklivého i zjevně, takže se jedni štítily druhých, byli si navzájem na obtíž a odporní, až

*Království Venušino
Žár chlípnosti*

Syflis

*Chlípnost,
propast
zoufalství*

bylo zdravé mysli a očím téměř nesnesitelné se na ně dívat a čichat puch, který od nich šel. Nakonec jsem si všiml, že toto byl v palácích rozkoše již poslední pokoj, odkud se nedalo jít ani tam, ani zpět, kromě jakési jámy vzadu, do níž se propadali lidé, kteří se pouštěli do ještě větších nevázaností, a zaživa se tak dostávali do hlubin podsvětí.

Kapitola XXVI.

Život povýšených světa

VYJDEME ODTUD DO VRCHNÍHO PALÁCE, který měl otevřenou střechu a kromě oblohy už neměl žádné příkrytí. Tam stálo mnoho stolic, jedna vyšší než druhá, všechny kolem okrajů, aby je šlo vidět zespodu z města, na nich seděli lidé podle toho, jak byl kdo paní Fortunou posazen výše nebo níže, a všichni kolemjdoucí jim prokazovali čest, ukláněli se a pokyvovali hlavami. „Podívej se, není to snad skvělá věc, být tak vyvýšený, abys byl odevšad vidět a všichni se na tebe museli dívat?“ řekl mi tlumočník. A já jsem dodal: „A taky být na ráně, aby na tebe padal déšť, sníh a kroupy, trápilo tě horko i zima.“ „No tak ať,“ odpověděl mi. „Ale stejně je to pěkná věc, být na místě, kde tě musí všichni respektovat a ctít.“ „Je pravda, že si jich lidé váží,“ opáčil jsem, „ale to je spíš břemeno než nějaké pohodlí. Pozoruji totiž, že po každém z nich pase tolik lidí, že se nemůže ani nesmí pohnout, aby to všichni neviděli a neodsoudili ho za to, tak jaképak pohodlí?“ Navíc jsem viděl, že kolik se jim dostávalo váženosti veřejně, tolik měli po stranách a v koutech neváženosti. Za každým z těch lidí rozvalených na svých sedadlech stáli jiní, kteří se na něj dívali šilhavým okem, potřásali hlavami a rty, dělali posměšné posunky a plivali mu na záda, jiní mu podrývali stolicí a chystali jeho pád a ne jeden z oněch lidí se v mé přítomnosti potkal s tou i onou příhodou.

*Nepohodlí
povýšených
lidí*

Ty stolice totiž, jak už jsem řekl, stály na okrajích, a když se do nich trochu strčilo, hned se převrátily, a ten, který se před tím tak nadýmal, letěl dolů. Byly totiž postavené tak, že když se jich někdo šikovně dotkl, zvrátily se, a ten, kdo na příslušné stolicí seděl, se octl na zemi. Navíc čím byla která vyšší, tím snáze se převrhla a člověk z ní vypadl. Všiml jsem si také veliké nenávisti, kterou chovali jedni k druhým, jak na sebe navzájem závistivě hleděli, jedni shazovali druhé ze stolic, násilně se zbavovali vlády, sráželi si koruny a vespolek si odebírali tituly, takže nakonec se měnilo jen to, že jeden na stolicí lezl a druhý z ní buď sesedal, nebo letěl po hlavě. Když jsem se na to díval, poznamenal jsem: „Aj, to je špatné, že za tak dlouhou a trpkou námahu, jakou musí člověk vynaložit, aby se sem dostal, je tak krátká odměna! Vždyť někdo si slávu ani nezačne pořádně užívat a hned je jí zase konec.“ Tlumočník mi na to odpověděl: „Tak to musí paní Fortuna dělat, aby mohla podělit všechny, které chce poctít. Proto musí jedni ustupovat druhým.“

*Nebezpečí
povýšených*

Kapitola XXVII.

Sláva slovných ve světě

Sláva záleží
na mínění
lidu

„NAVÍC PRO TY, KTERÍ SE TU CHOVAJÍ DOBRĚ NEBO SI TO ZASLOUŽÍ,“ vysvětloval dále tlumočnick, „má paní Fortuna jeden prostředek, jak je poctít nesmrtelností.“ „A jak se to stane?“ zeptal jsem se. „Vždyť to je konečně něco slavného, stát se nesmrtelným, hned mi to ukažte.“ Všeživ mne tedy obrátí a ukáže mi v tom stejném paláci u jeho západní strany ještě vyšší výstupek, také pod širým nebem, kam vedl z toho nižšího schodek, u kterého byla dvířka. U těch dvířek seděl kdosi, kdo měl na sobě ze všech stran plno očí a uší, až mi to přišlo divné (nazývali ho *Soudem lidu*, *Všesudem*). Tomu se musel každý, kdo se chtěl dostat na náměstí Pověstí, ukázat a předložit mu k rozvážení všechny své věci, kvůli kterým se domníval, že je hoden nesmrtelnosti. Pokud bylo na jeho činech něco zvláštního a neobyčejného, ať už to bylo dobré či zlé, byl puštěn nahoru, když v nich ale nebylo nic, byl ponechán dole. Jak jsem si všiml, dostávalo se tam nejvíc lidí ze stavu vrchnosti, bojovníků a učenců, ze stavu nábožných, řemeslníků a domácího jich bylo méně.

Dostává se jí
také
nehodným,
Herostatos¹⁷

Velmi mne pak mrzelo, že tam pouštěli stejně tolik zlých (lupičů, tyranů, cizoložníků, vrahů, žhářů atd.) jako dobrých. Chápal jsem totiž, že to nemůže posloužit jinak než jako posila převráceným lidem v jejich nectnostech. To se mi i potvrdilo, když přišel jeden takový a žádal nesmrtelnost, a když se ho tázali, co nesmrtelné památky zasluhujícího vykonal, odpověděl, že zničil to, co bylo na světě nejslavnější, naschvál zapálil chrám, na kterém sedmnáct království tři sta let pracovalo a namáhalo se, a za jeden den z něj udělal trosky. Ten *Soudlidu* užasl nad takovou hanebnou opovázlivostí a nechtěl ho pustit dál, protože ho považoval za nehodného. Ale přišla paní Fortuna a přikázala, aby ho pustili. Jeho příkladem byli povzbuzeni další a hned začali vypočítávat, co hrozného spáchali: jeden, že prolil tolik lidské krve, kolik mohl, jiný, že vymyslel nové rouhání, kterým by se mělo zločinit Bohu, další, že odsoudil Boha na smrt, jiný, že strhl Slunce z oblohy a vhodil ho doprostřed propasti, další, že založil novou skupinu žhářů a vrahů, skrze něž bude tříbeno lidské pokolení atd., a ti všichni byli vpuštěni nahoru, což se mi velmi nelíbilo.

Marnost
pověsti

Vešel jsem však tam za nimi a hned za dveřmi je přijímal jakýsi úředník paní Fortuny jménem *Fáma* nebo *Pověst*, který neměl nic jiného než ústa. Tak jako byl ten dolní samé oči a uší, tak tento byl ze všech stran samá ústa a jazyky, od kterých vycházel nemalý hluk a hlomoz, a ten milý kandidát nesmrtelnosti z toho měl ten užitek, že tím křikem se sem a tam provolávalo jeho jméno. Ale když jsem to bedlivě pozoroval, spatřil jsem, že ten pokřik se u každého pomalu utišoval, až nakonec utichl docela a začal znít pokřik někoho jiného. „Jaká je tohle nesmrtelnost?“ pravil jsem. „Vždyť

¹⁷Herostratos z Efezu zapálil r. 356 chrám Artemidin v Efezu, jeden ze sedmi divů světa.

téměř každý tu pobude jen na chvíli a pak zase lidem sejde z očí, úst i mysli.“ „Tobě není nic dost dobré,“ odpověděl mi tlumočnick. „Podívej se ale aspoň na tyhle.“

A tak se ohlédnu a spatřím sedící malíře, jak se na některé z nich dívají a malují jejich obrazy, a ptám se: „Proč to dělají?“ Odpověděl mi: „Aby to nezmizelo stejně jako zvuk toho hlasu – jejich památka už totiž zůstane.“ Dívám se dál a vidím, že každého toho vyobrazeného nakonec vyhodí jako všechny ostatní do propasti a nechají tu jen jeho obraz, který pověsí vysoko na stožár, aby se na něj všichni dívali. „Ach, jaká je to nesmrtelnost?“ stýskal jsem si. „Vždyť se tu nechává jen papír a černidlem napsaná jejich jména a sami bídne hynou tak jako ostatní! Je to podvod, milý Bože, podvod. Co je mi po tom, že mnou někdo počmárá svůj papír, když se mnou samým se mezitím stane kdovíco? Nemyslím si, že je to k něčemu dobré.“ Když to uslyšel tlumočnick, vynadal mi do potřeštěnců a ptal se, co zůstane na světě po mně a ještě na další podobné nepříjemné věci.

Mlčel jsem tedy a vtom jsem si všiml další falešnosti. Něčí obraz, člověka, kterého jsem za jeho života viděl krásného a spanilého, byl ošklivý, a jinému na pohled ohavnému ho udělali, jak jen mohli nejkrásnější. Některému namalovali dva, tři nebo čtyři obrazy a každý byl úplně jiný, až jsem se na tu nedbalost a nespolehlivost oněch malířů rozhněval. Uviděl jsem také i marnost toho všeho. Když jsem si prohlížel ty obrazy, spatřil jsem, že je mnoho z nich zašlých, zaprášených, ztrouchnivělých a shnilých a že na některých už nebylo téměř nic poznat, některé byly na hromadě a pro jiné obrazy je skoro nebylo vidět, takže se na ně nikdo nedíval, a to že je prý ta sláva!

Mezitím přicházela Fortuna a prikazovala, aby některé z nich, a to nejen ty staré a vetché, ale i nové a čerstvě namalované obrazy házeli dolů, a já jsem pochopil, že jak ta milá nesmrtelnost není ničím už sama o sobě, tak navíc pro jakousi bláznivou vrtkavost Fortuny, která na svůj hrad lidi jednak přijímala a jednak je z něj vykazovala, není jak si ji natrvalo zajistit. Tím jsem si Fortunu i se všemi jejími dary ještě víc zošklivil. Procházela se totiž i po hradě a zacházela úplně stejně i se svými ostatními syny: rozkošníkům rozkoše a bohatství boháčům jak přidávala, tak odebírala, a leckdy jim všechno znenadání vzala a vystrčila je ven z hradu.

K tomu mi ještě přidávala hrůzy Smrt, kterou jsem viděl přicházet i sem na hrad a hubit jednoho člověka za druhým, každého ale jiným způsobem. Na bohaté střílela obyčejnými šípy, nebo si k nim přiklekla a zaškrtila je a zadusila jejich řetězy, rozkošníkům sypala do lahůdek jed, slavné shazovala, aby si zlámali krky, nebo je proháněla kordy, ručnicemi a dýkami, a každého tak sprovodila ze světa nějakým neobvyklým způsobem.

Dostat se do dějin, jaká výhra?

I v dějinách je mnoho falše

Vyvýšené památníky také hynou

Smrt stejně všechny hubí

Kapitola XXVIII.

Poutník si začíná zoufat a hádá se se svými průvodci

*Vrcholem
moudrosti je
zoufání nad
pozemskými
věcmi*

ULEKL JSEM SE, ŽE NA CELÉM SVĚTĚ, ani v samotném hradu Potěšení, není nic, čeho by se moje mysl mohla bezpečně, směle a cele chopit. Takové myšlenky mne čím dál tím víc naplňovaly smutkem, ze kterého mne můj tlumočník Mámil i přes všemožnou snahu nijak nedokázal vytáhnout, takovým smutkem, že jsem až zvolal: „Ach, mé hoře! Copak nenajdu na tomto bídném světě nic dobrého? Vždyť všude je jen plno lopocení a žalu.“ Tlumočník mi říká: „A kdo si myslíš, že za to může, ty nevládný mrzoute, když si ošklivíš všechno, co se ti má líbit? Jen se podívej na jiné, jak je každý veselý a dobré myslí ve svém stavu a nachází dost sladkosti ve svých záležitostech.“ „Tak se buď všichni zbláznili,“ opáčil jsem, „anebo lžou, protože není možné, aby v tom nacházeli pravé potěšení.“ „Tak se zblázní i ty,“ vybízí mne Všudybud, „aby sis ulehčil od svého smutku.“ „Ani to se mi nedaří,“ odpověděl jsem mu. „Vždyť víš, že jsem se o to kolikrát snažil, ale pokaždé mne z toho dostalo, když jsem viděl, jak rychle se každá věc mění a jak bídný je její cíl.“

*Lidská mysl
ve světě
nenalézá to,
co hledá*

„Za to může ta tvá fantazie,“ ozve se tlumočník. „Kdyby ses v lidských věcech tak nepřebíral a neryl, byl bys pokojně myslí jako jiní lidé a užíval by sis potěšení, radosti a štěstí.“ „Kdybych totiž tak jako ty dával na vnější věci,“ namítl jsem mu, „považoval bych kdejaké náhodné, nemastné a neslané zasmání za radost, přečtení hromady nějakých papírů za moudrost a kousíček štěstí za vrchol hojnosti. Ale kam se pak poděje pot, slzy, sténání, bloudění, nedostatky, pády a jiná neštěstí, jichž je ve všech stavech tolik, že je nelze spočítat a jejich konec jsem nikde neviděl? Ach, běda mi! Ach, ty můj bídný živote! Všude jste mne provedli a co je mi to platné? Znovu a znovu jste mi slibovali to samé – umění, blaženost a bezpečí. Ale co mám? Nic. Co umím? Nic. Kde to jsem? Sám nevím. Vím jen, že i po tak dlouhém bloudění, po takové námaze, po tolika přestátých nebezpečích, po takové únavě myslí a zemdení nakonec nenacházím nic než bolest u sebe samého a u jiných lidí nenávisť ke mně.“

*Čím se lidé
šálí a mámí*

„Tohle si říkáš právem,“ plísňuje mne tlumočník. „Proč ses už od začátku neřídil mou radou, která byla: Nikoho nepodezírat, všemu věřit, nic neposuzovat, všechno přijímat, nic nehanět, ve všem mít zalíbení. To by byla cesta, po které bys býval šel pokojně, získal si přízeň u lidí a líbil se i sám sobě.“ Na to já: „Však jsem od tebe byl bezpochyby řádně zmámen, třeštil jsem jako jiní, bloudil jsem sem a tam a jásal u toho, sténal jsem pod jhem a přitom skákal radostí, stonal jsem a mřel a u toho si výskal. Viděl jsem, pochopil a poznal, že já sám nic nejsem, nic neumím a nemám, a stejně tak ostatní, jen že se nám něco zdá, chytáme stín a pravda nám vždy uniká. Ach, běda mi!“

Tlumočník: „Zopakuj ti ještě jednou, co jsem ti už řekl: Můžeš si za to sám, protože bys chtěl něco velikého a neobyčejného, něco, co nemá žádný člověk.“ „A proto se trápím tím více,“ odpověděl jsem mu, „že nejen já sám, ale i celé mé pokolení je bídné a ještě k tomu slepé, ani neví o své chudobě.“ „Já už nevím, čím bych tu tvou pomotanou hlavu uspokojil,“ stěžuje si na mne tlumočník. „Když se ti nelíbí svět ani lidé, práce ani zahálka, umění ani neumění, zkrátka vůbec nic, co s tebou mám dělat? Už nevím, co bych ti měl v tom světě ještě ukazovat!“

*Kdo
prohlédne,
nemůže než se
trápit*

Všudybud na to: „Zaveďme ho ještě na hrad naší královny, který stojí tady uprostřed, tam snad přijde k sobě.“

Kapitola XXIX.

Poutník si prohlíží hrad Moudrosti, královny světa

A TAK MNE VZALI ZA RUCE A VEDOU MNE. A hle, ten hrad se zvenčí skvěl rozličnými překrásnými malbami a jeho bránu střežili strážníci, aby dovnitř nebyl vpuštěn nikdo, kdo nemá ve světě nějaký úřad nebo vládu. Jen oni sami, jako královnini služebníci a vykonavatelé její vůle, mohli vcházet i vycházet dle libosti; když se chtějí na hrad podívat jiní lidé, musí si ho prohlížet jen zvenčí. (Prý se totiž nesluší, aby vyzvídali něco o všech těch tajnostech, podle kterých se řídí svět.) Takových zvědavců, kteří se dívali více ústy než očima, jsem tu zahlédl dost a dost, mne ale nakonec zavedli až do brány, čemuž jsem byl rád, protože jsem přece jen chtěl pochopit, jaká tajemství skrývá ta Moudrost světa.

Ani tady jsem ale nevyvázl bez nepříjemné příhody. Strážníci mi zastoupili cestu a začali zkoumat, co tu chci, a tu mne chtěli hnát zpět, strkali do mne a napřahovali se na mne. Ale Všudybud, který byl známý i tady, jim něco, nevím co, řekl, vzal mne za ruku a nakonec mne provedl až na první náměstí.

Když se pak dívám na samotnou hradní budovu, vidím běloskvoucí zdi, o kterých mi tvrdili, že jsou z alabastru. Ale když se na ně podívám blíže a ohmatávám je rukama, nevidím nic jiného než papír a ve škvírách tu a tam vylézající koudel. Z toho jsem usoudil, že ty stěny jsou zčásti duté a zčásti vycpávané; tomu klamu jsem se podivil i zasmál. Pak jsme přišli ke schodišti, po kterém se stoupalo někam vzhůru, a já jsem nechtěl jít dál, neboť jsem se bál, že se zboří (a myslím, že i mé srdce tušilo, co mne tam má potkat). Tlumočník se mi vysmál: „K čemu ti, můj milý, jsou ty tvoje fantazie? Radši se boj, aby se nezhroutilo nebe. Copak nevidíš množství jiných, jak vystupují vzhůru a scházejí dolů?“ Když jsem tedy viděl příklady jiných lidí, šel jsem i já, vzhůru po tom vysokém, točitém schodišti, tak zatočeném, že mě z něho až jímala závrať.

Kapitola XXX.

Poutník je v paláci Moudrosti obžalován

ZAVEDLI MNE DO JAKÉSI VELIKÉ SÍNĚ, kde mne nejprve ozářilo neobyčejné světlo. Neobyčejné bylo nejen proto, že síň měla plno oken, ale hlavně kvůli drahému (jak mi tvrdili) kamení, kterým byly vykládané stěny. Podlahu pokrývaly vzácné koberce, které se též blyštily zlatem, a místo stropu tu byl jakýsi oblak nebo mlha. Neměl jsem ale čas to všechno blíže prozkoumat, protože mé oči se okamžitě upnuly na onu vzácnou královnu. Seděla na nejvyšším místě pod baldachýnem a okolo ní stály z obou stran její rádkyně a služebnice, družina tak vznešená, až jsem užasl. Vyděsil jsem se té slávy, zvláště když si mne jedna za druhou začaly prohlížet. Ale Všudybud mi řekl: „Nestrachuj se a předstup blíž, ať tě spatří i Její Milost královna. A buď statečný, jen přitom nezapomínej na zdvořilost a dobré vychování.“ A tak mne zavedl až doprostřed a přikázal mi, abych se poklonil. To jsem také udělal, ačkoli jsem moc nevěděl, jak na to.

Poutník je postaven před královnu světa, Moudrost

Potom můj tlumočník, který se jím sám prohlásil proti mé vůli, začal hovořit těmito slovy: „Nejjasnější královno světa, přeskvělý Boží paprsku, Moudrosti vznešená, tento člověk, kterého jsme přivedli sem, před důstojnost tvé tváře, dostal díky jakémusi štěstí od Osudu, regenta Tvé Milosti, svolení, aby mohl projít a prohlédnout si všechny stavy a řády tohoto přeslavného království světa, ve kterém nejvyšší Bůh postavil tebe, abys v něm svou moudrostí řídila vše až do nejzazších končin. My, kdo jsme podle prozřetelnosti tvé vůle určeni za průvodce takovým lidem, jsme ho pak provedli všemi stavy. Avšak (což před tebou vyznáváme s pokorou a bolestí) ani vši naší upřímnou a věrnou prací jsme u něho nedokázali dosáhnout toho, aby si oblíbil nějaký řád, pokojně se v něm usadil a stal se jedním z věrných, poslušných a stálých obyvatel naší společné země, ale vždy a u všeho si nám stěžuje, nic mu nechutná a stále dychtí po čemsi jiném a neobyčejném. Protože jeho opovážlivé žádosti nemůžeme vyhovět, ani jí nedokážeme porozumět, přivádíme jej nyní před tvou velebnou jasnost a poroučíme tvé prozřetelnosti, aby s ním učinila, co uzná za vhodné.“

Tam je obžalován

Když jsem slyšel takové řeči (které jsem nečekal), každý si lehce domyslí, jak mi asi v tu chvíli bylo. Náhle jsem totiž jasně pochopil, že mne sem přivedli k soudu, a proto jsem se bál. Zvláště, když jsem viděl u trůnu královny ležet ukrutnou šelmu (nevím jistě, jestli to byl pes, rys či nějaký drak), která se na mne dívala jiskřícíma očima, a bylo mi jasné, že postačí jen malý pokyn, a poštvou ji na mne. Stáli tu také dva ozbrojenci, osobní stráž královny. Byli sice oděni v ženském rouchu, ale přesto byli hroziví, zvláště ten nalevo. Měl na sobě totiž železný pancíř, pokrytý ostny jako ježek, že bylo nebezpečné se ho i jen dotknout, na rukou a na nohou měl ocelové drápy, v jedné ruce třímal oštěp a meč a v druhé luk a oheň. Druhý se mi nezdál ani tak hrozný jako spíš směšný. Místo pancíře měl liščí kožich obrácený naruby, místo halapartny držel v pravé ruce liščí ocas a v levé větev s ořechy, kterými štěrchal.

Vyděsil se

Donašeč

Moc

Úlisnost

*Promluva
k němu*

Když domluvil můj tlumočník (a také zrádce), pronesla ke mně sama královna (měla tvář zastřenou nejjemnějším hedvábím) tuto vážnou a důstojnou řeč: „Ušlechtilý mládenče, tvůj úmysl, že sis chtěl ve světě vše prohlédnout, se mi celkem líbí. Každému ze svých nejmilejších to jistě ráda dopřeji a pomáhám jim v tom skrze své věrné služebníky a služebnice. Ale nerada slyším, že právě ty musíš být tak vybíravý, a zatímco by ses měl jako nováček a host ve světě sám učit, pouštíš se do mudrování. Už z toho důvodu bych tě mohla potrestat a udělat z tebe odstrašující příklad pro jiné, ale vzhledem k tomu, že spíše chci, aby byly známy příklady mé shovívavosti a dobroty, než abych byla proslulá pro svou přísnost, budu s tebou mít ještě trpělivost a dovoluji ti přebývat zde na mém hradě, abys lépe porozuměl sám sobě a pochopil, jak spravuji všechny věci. Važ si mé milosti a věz, že ne každý se dostane až do těchto tajných míst, kde se rodí právo a rozsudky pro celý svět.“ Když dohovořila, pokynula mi rukou a já jsem podle pokynu ustoupil stranou a bedlivě sledoval, co se bude dít dál.

*Královské
rádkyně*

Postavím se tedy bokem a ptám se tlumočníka, jak říkají těm rádkyním, jaký je mezi nimi řád a jakou má která povinnost? „Ty, které stojí nejbliže u Její Milosti královny, jsou její osobní rádkyně,“ říká mi. „Po pravici je *Čistota, Bedlivost, Opatrnost, Rozvážnost, Přívětivost* a *Mírnost*, po levici pak *Pravda, Horlivost, Opravdovost, Udatnost, Trpělivost* a *Stálost*, ty všechny vždy stojí u královského trůnu, aby jí mohly posloužit.“

*Královské
úřednice*

„Ty, které stojí v nižších lavicích, jsou její úřednice a místodržící. Ta v šedé sukni je místodržící nad dolní stranou a jmenuje se *Industria, Pilnost*, a ta ve zlatem protkávaných šatech (však jsi ji, mám za to, viděl už dříve) je místodržící hradu Blaženosti a jmenuje se paní *Fortuna*. Obě dvě i se svými pomocnicemi jsou někdy na svých místech a zabývají se svými záležitostmi, a někdy zavítají sem, aby dostaly nové příkazy a rozkazy a vydaly počet ze své služby. Každá z nich má i své podřízené: *Industria* má například *Lásku* nad stavem manželským, *Pracovitost* nad řemesly a živnostmi, *Důvtipnost* nad učenci, *Nábožnost* nad duchovenstvem, *Spravedlnost* nad vrchnostmi, *Udatnost* nad vojáky atd.“

*Ženská vláda
nad světem*

Když jsem slyšel ta krásná jména a navzdory tomu jsem ve světě viděl všechno úplně jinak, byl bych rád něco poznamenat, ale nesměl jsem, a proto jsem si jen pomyslel: „To je ale podivná správa světa! Králem je žena, rádkyně jsou ženy, úředníci ženy, všechna vláda je ženská! Toho se máme bát?“

*Osobní
strážci*

Optám se tedy ještě na ty dva strážce, kdo jsou a k čemu jsou dobří? On na to, že „i Její Milost královna má své nepřátele, kteří jí ukládají o život, a musí se před nimi chránit. Ten v liščí zbroji se prý jmenuje *Úlisnost* a ten druhý v železe a ohni se jmenuje *Moc*. Kde nemůže pomoci jeden, chrání královnu druhý a oba se navzájem zastupují. Pes, který u nich stojí, je tam místo strážného, aby svým štěkáním hlásil, když se blíží někdo podezřelý, a odháněl ho. U dvora mu říkají *Posel*, ale ti, kterým se jeho povinnosti moc nelíbí, mu přezdívali *Donašeč*. Ty už ale nech lelkování a poslouchej a pozoruj samotné věci, které se tu budou dít.“ „Dobře,“ řekl jsem, „rád.“

Kapitola XXXI.

Do paláce Moudrosti zavítal Šalomoun a s ním velký zástup

KDYŽ UŽ SE CHYSTÁM POSLOUCHAT, CO SE TU BUDE DÍT, zazní náhle jakýsi zvuk a strhne se veliký hluk, a když se všichni ohlíží, dívám se i já a spatřím, jak kdosi vchází do paláce v jasné záři, s korunou a zlatým žezlem a za ním se táhne tak veliký zástup služebnictva, až se z toho téměř všichni vyděsili. Okamžitě se k němu obrátily oči všech lidí včetně těch mých. On předstoupil a oznámil, že ho nejvyšší Bůh bohů poctil tím, aby si prohlédl svět svobodněji než kdokoli z těch, kdo byli před ním či budou po něm, a nadto aby si vzal za manželku Moudrost, která je ředitelkou světa, a proto ji také hledá. (A říkal o sobě, že se jmenuje Šalomoun a je králem Izraele, nejslavnějšího národa pod nebem.)

Když mu na to skrze nejvyšší písarčku Opatrnost odpověděli, že Moudrost je choť samotného Boha a nemůže se oddat jinému, ale pokud chce získat její přízeň, nikdo mu v tom bránit nebude, Šalomoun odvětil: „Předsevzal jsem si, že poznám, jaký je rozdíl mezi moudrostí a bláznovstvím, neboť se mi nelíbí nic, co se pod sluncem děje.“

Když jsem to slyšel, ach, jak jsem se zaradoval, že snad konečně dostanu jiného rádce a průvodce, než jsem měl doposud, a s ním obstojím lépe a prohlédnu si vše pečlivěji, a kam on půjde, půjdu i já, a začal jsem za to v nitru chválit Pána Boha.

Šalomoun měl s sebou nemalý zástup služebníků a přátel, kteří s ním přišli prozkoumat onu královnu světa, Moudrost. Mezi nimi byli po jeho boku počestní muži s vážnými způsoby, které nazývali (když jsem se jich na to ptal) patriarchy, proroky, apoštoly, vyznavači atd. V jeho zadním houfu mi pak ukazovali některé z filozofů: Sokrata, Platona, Epiktéta, Seneku a jiné. Ti všichni se usadili po stranách a já s nimi, s velikým očekáváním, co bude následovat.

*Přichází
Šalomoun a
chce si vzít
Moudrost za
manželku*

*Co mu
odpověděli a
co na to řekl*

*Kaz 1:2,7
Poutník se
zaradoval*

*Šalomounova
společnost*

Kapitola XXXII.

Poutník se dívá na správu světa a na tajné soudy

BRZY POTÉ JSEM POCHOPIL, že se tu spravují jen všeobecné věci, takové, které se týkají všech stavů světa; jiné, konkrétnější záležitosti se řeší v místech k tomu určených, na radnicích, v soudních domech, konsistořích atd. Co se tu událo v mé přítomnosti, vám teď krátce popíšu.

Stížnosti na neřády světa

Nejprve předstoupily úřednice světa, Industria a Fortuna, a přednesly oznámení o neřádech, které se dějí ve všech stavech, a to skrze všem společnou nevěrnost, úskoky, lsti a všelijaké podvody, a žádaly, aby se to nějak napravilo. Zaradoval jsem se, když jsem viděl, že i oni sami přicházejí na to, nač jsem přišel i já, totiž že ve světě žádný řád není. Když to zaznamenal tlumočník, říká mi: „Podívej se, ty ses domníval, že jen ty sám máš oči a kromě tebe nikdo nic nevidí. Tady si všimni, jak bedlivou pozornost tomu věnují ti, kteří se o to mají starat.“ „To rád slyším,“ opáčil jsem. „Jen dej Bůh, aby se našel způsob, jak to změnit.“

Vyšetřování příčin toho všeho

A viděl jsem, že se shromáždily rádkyně, rozmlouvaly spolu a nejvyšší písárka Opatrnost se pak otázala, jestli by bylo možné zjistit, kdo za to všechno může. Po mnohém vyšetřování bylo oznámeno, že se do světa vloudili nějakí buřiči a rozkolníci, kteří roztrušují zjevné i tajné neřády. Nejvíce pak dávali vinu (hned je tu totiž jmenovali) *Obžerství, Lakotě, Lichvě, Chlípnosti, Pýše, Ukřutnosti, Lenosti, Zahálce* a ještě některým dalším.

Výnos o původcích neřádu

Když se o tom poradili, byl nakonec sepsán a přečten náleze, aby se skrze otevřené dopisy (vyvěšené na veřejně dostupných místech a rozeslané po celé zemi) vyhlásilo, že Její Milost královna Moudrost si všimla, jak se skrze mnohé, pokoutně přicházející cizozemce dějí mnohé nepravosti, a proto se ti, kdo jsou za to zodpovědní, vypovídají až na věčnost ze společenství i z celého království, zejména pak *Obžerství, Lakota, Lichva, Chlípnost* atd., a pod hrozbou trestu smrti se od té hodiny už nesmí v zemi ani ukázat. Když byl tento rozsudek zveřejněn skrze vyhotovené dopisy, ani byste nevěřili, jak veliký dav jásajícího lidu se seběhl a každý (i já) si dělal naděje na zlatý věk ve světě.

Nový nářek a nová nařízení

Ale po malé chvíli, když ve světě nebylo o nic lépe, začali mnozí přibíhat a stěžovat si, že se žádná exekuce nekonala. Po zasedání rádkyň tedy královna ustanovila dva komisaře, *Nedbala a Přehledu*, ke kterým se pro větší vážnost přidala z řad královských rádkyň ještě *Mírnost*, s rozkazy, aby pečlivě vyšetřili, jestli tu ti zlopověstní vyhnanci nezůstávají i přes její výnos, nebo zda se někteří z nich opovážlivě nevrátili zpátky. Komisaři se tedy vydali na cesty, a když se po nějakém čase vrátili, vydali prohlášení, že sice našli nějaké podezřelé, ale ti tvrdí, že k těm vyhnancům nepatří, a také se jinak jmenují. Jeden že se podobá *Opilství*, ale jmenuje se *Rozjařenost* nebo *Veselost*,

druhý se podobá Lakotě, ale říká si *Šetrnost*, třetí je podobný Lichvě, ale nazývají ho *Úrok*, čtvrtý Chlípnosti, ale říkají mu *Láska*, pátý Pýše, ale jmenuje se *Vážnost*, šestý Ukrutnosti, ale jeho jméno je prý *Přísnost*, sedmý Lenosti, ale ten že se jmenuje *Dobromyslnost* atd.

Když to v radě zvážili, bylo vyhlášeno, že Veselost není Opilství a ani Šetrnost se nemá nazývat Lakotou atd. A proto se mají dotyčné osoby propustit na svobodu, neboť se na ně výnos nevztahuje. Když byl nález rozhlášen, všichni ti podezřelí se hned svobodně odebrali pryč a táhl se za nimi zástup prostých lidí, kteří se s nimi seznamovali a hovořili s nimi. Když jsem se podíval na Šalomouna a jeho společníky, vidím je kroutit hlavami, ale když i oni mlčeli, mlčel jsem také, jen jsem zaslechl, jak jeden z nich šeptá druhému: „Vypověděli jen jména; zrádci a zhoubcí si jména změnili a mohli volně odejít. Z toho nevzejde nic dobrého.“

*Vysvětlení
výnosu*

Vtom znovu přišli vyslanci všech stavů světa a žádali o slyšení, a když je vpustili, přednášeli s podivnými způsoby poníženou prosbu všech věrných poddaných, aby se Jejím milost, nejjasnější královna, milostivě ráčila rozpomenout, jak upřímně a poslušně všechny stavy podporovaly až doposud její vládu, věrně dodržovaly všechny její zákony a výroky a poslouchaly její správce, a že ani do budoucna nemají jiné úmysly, jen pokorně žádají, aby jim Její Milost královna jako odměnu za již prokázané služby a pobídku k nové stálé věrnosti udělila nějaká nová privilegia a svobody (jakékoli by se prozíravosti Její Milosti královny zalíbilo). Za to že slibují prokazovat jí vděčnost stálou a náležitou poslušností. Když domluvili, poklonili se až k zemi a odstoupili od trůnu. Já jsem si protřel oči a říkám: „Co má být zase tohle? To svět nemá už tak dost svobod, že chce ještě další? Uzdu na vás, uzdu a bič a trochu helleboru¹⁸!“ To jsem ale pronesl jen v duchu. Rozhodl jsem se totiž, že už nebudu říkat nic dalšího, ani by se to neslušelo v přítomnosti oněch mudrců a starců, kteří také vše bedlivě sledovali.

*Stavy světa
žádají
zlepšení
svobod*

Sešla se tedy opět rada a po dlouhém rokování dala královna oznámit, že vždy byla pro vzdělávání a zvelebování svého království a že je tomu sama nakloněná, a proto když slyšela žádost svých věrných a milých poddaných, nechce ji zamítnout. Rozhodla se tedy, že pro větší důstojnost pozmění tituly lidí ve všech stavech, aby se jimi zřetelněji a s větší slávou lišili jedni od druhých. Z toho důvodu nařizuje a poručí, aby se od teď řemeslníkům říkalo slovní, studentům osvícení a nejučenější, mistrům a doktorům nejslovnější, kněžím důstojní, velební a veškeré cti hodní, biskupům nejsvětější, bohatším mezi měšťany velectění, zemanům urození a stateční rytíři, pánům dvakrát páni, hrabatům vysoce vážení páni, knížatům velkomocní a králům nejjasnější a nepřemožení. „Aby tato privilegia byla ještě pevnější, nařizujeme, aby nikdo nebyl povinen ani přijímat dopis, pokud na něm bude nějaký titul scházet nebo bude chybně uveden.“ Vyslanci za to poděkovali a odešli a já jsem si myslel: „Máte to znamenitou kořist, čáry na papíře.“

*Rozdělování
nových
privilegií*

Poté přednesli svou žádost chudí ze všech stavů a v ní si naříkali na velikou nerovnost, totiž že jiní mají hojnost majetku a oni trpou bídu s nouzí, a chtěli, aby se to nějak srovnalo. Po zvážení té věci bylo chudým odpovězeno, že ačkoli by Její Milost královna přála každému takové pohodlí, jaké by sám chtěl mít, sláva jejího království vyžaduje, aby se jedni skvěli nad druhými. Navíc kvůli řádu, který je ve

*Žádost
chudých*

¹⁸helleboru, čemeřice (ve středověku užívané jako léku proti duševním nemocem)

světě ustanovený jednou pro vždy, to nemůže být jinak, než že Fortuna má osazený svůj hrad a Industria své dílny. Ale že se každému dovoluje, aby nelenil a pomáhal si z chudoby jakoukoli cestou může a umí.

*Žádost
snaživých*

Když se roznesla odpověď daná těmto žadatelům, přistoupili po malé chvíli další, kteří nesli žádost od snaživých. Ti prosili, aby odted platilo, že to, po čem lidé dychtí a na čem pracují, dostanou jen ti, kdo v kterémkoli stavu nelení a jednají pilně podle svých předsevzetí, a aby žádný člověk nezískal nic jen díky slepému štěstí. Nad touto prosbou strávila rada mnoho času a pečlivě ji rozvažovala, z čehož jsem usoudil, že to byla nesnadná věc. Nakonec však bylo vyhlášeno, že ačkoli nelze vzít svěřenou moc a správu z rukou úřednice Fortuny a její věrné služebnice Náhody, bude se na to nicméně pamatovat a ony úřednice budou mít naříděno, aby si více všimaly snaživých než lenochů (nakolik to budou schopné posoudit), a tím že dojde k nápravě. Potom odešli i tito.

*Žádost
učených a
slavných*

Hned po nich přišli vyslanci některých významných lidí, jmenovitě Theophrastus a Aristoteles, a žádali dvojí věc. Předně, aby nebyli poddáni takovým neštěstím jako jiní lidé. Za druhé, protože jsou z Boží dobroty na tomto světě poctěni znamenitějším vtípem, uměním, bohatstvím atd. (a když takoví lidé umírají, je to škoda pro všechny), žádají tedy, aby měli před davem obyčejných lidí tu výhodu, že nebudou umírat. Když zvážili jejich první žádost, bylo jim odpovězeno, že prosí o spravedlivou věc, a proto se jim povoluje, aby se před neštěstími chránili, jak nejlépe umí, umělci uměním, opatrní opatrností, mocní svou mocí a bohatí svým bohatstvím. Co se týká druhé žádosti, královna Moudrost hned přikázala, aby svolali všechny nejznamenitější alchymisty a ti aby se vši pilností hledali nějaký prostředek, kterým by se dala způsobit nesmrtelnost. Alchymisté to přijali a rozešli se. Když se pak dlouho žádný z nich nevracel a vyslanci dotírali, aby jim dali odpověď, řekli jim, že si Její Milost královna nepřeje, aby takoví zvláštní lidé hynuli stejně jako ostatní, ale že v současné době ještě neví, jak to zařídit. Že jim však dává tu výsadu, aby tam, kde se prostí lidé pohřbívají hned zčerstva po smrti, oni byli co nejlépe uchováváni mezi živými, a tam, kde se jiní dostávají po smrti jen pod zelený drn, je mají příkryt kamením. Toto že se jim povoluje a k tomuto se jim uděluje privilegium, aby se lépe poznal rozdíl mezi jimi a obyčejnou chátrou.

*Žádost od
vrchností*

Když odešli i oni, předstoupili nějakí lidé jménem vrchností a poukazovali na těžká břemena toho stavu a žádali o ulehčení. Bylo jim tedy povoleno, aby si sami hověli a řídili věci skrze místodržící a úředníky, s čímž byli spokojeni a odešli.

*A od
poddaných*

Nedlouho poté dorazili vyslanci od poddaných, rolníků a řemeslníků a naříkali, že ti, kdo jsou nad nimi, nechtějí nic jiného, než pít jejich pot, protože je honí a štvou, až z nich tečou krvavé potůčky. A ti, které si k tomu používají, to dělají ještě ukrutnějším způsobem, aby z toho měli sami užitek. Na důkaz toho vysypali hromadu mozolů, modřin, jizev i čerstvých ran (které přinesli na ukázkou) a žádali o milost. Zdálo se zřejmé, že se tu děje příkoří a mělo by být zastaveno, ale vzhledem k tomu, že se vrchnostem dovolilo řídit věci skrze své služebníky, jsou tím prý vinni oni, a tak aby byli obesláni. Hned tedy byly poslány obsílky ke všem královským, knížecím a panským rádcům, regentům, úředníkům, výběrčím, písařům, rychtářům atd., aby se bez odmlouvání dostavili ke královně. Jak poručili, tak se stalo. Ale když se dostavili, hned proti jedné žalobě na sebe postavili deset opačných, a stěžovali si na lenost, neposlušnost, vzpouru, pýchu a všelijakou prostopášnost svých poddaných, ke které

sklouznou, když se jim jen maličko popustí uzda. Po jejich vyslechnutí se v radě celá věc zvažovala znovu a nakonec bylo poddaným řečeno, že vzhledem k tomu, že si nechtějí nebo neumí vážit lásky a milosti svých nadřízených, aby si tedy zvykali na jejich zuřivost, protože ve světě to musí být tak, že jedni panují a druzí jsou jim poddáni. Je jim ale umožněno, aby si svou ochotou, povolností a skutečnou poddaností dobyli u svých vrchností a místodržících co nejvíce přízně a aby z ní měli prospěch.

Po jejich propuštění zůstali v sále správní úředníci (královské a panské rádkyně, doktoři práv, prokurátoři, rychtáři atd.) a stěžovali si na nedokonalost psaných práv, že podle nich nelze rozhodnout všechny rozepře, které se mezi lidmi seběhnou (třebaže zákoníky již obsahují statisíce případů). A kvůli tomu prý nemohou mezi lidmi dokonale udržovat řád, vždyť když někdy pro vysvětlení práva a ukončení pře přidají nějaký svůj názor, nerozumní lidé to pokládají za převrácení práva, a tím roste nespokojenost a také vznikají roztržky. Proto že žádají buď radu, jak mají jednat, nebo ochranu proti všetečným lidským soudům. Když jim poručili odejít, konala se porada, a tu by bylo dlouho co mluvit i jen o tom, jak mluvila která královna rádkyně. Proto se budu věnovat až usnesení, jež jim bylo oznámeno po jejich opětovném předvolání. Jmenovitě, že Její Milost královna nevidí žádný způsob, jakým by mohla být sepsána nová práva, která by dokonale popisovala všechny možné příhody, a proto mají zůstat u předchozích práv a zvyklostí. Ale jako pravidlo a klíč ke všem právům se Její Milost královna uráčila dát jim toto: aby svým výkladem práv a soudy vykonávanými podle nich vždy přispívali buď ke svému nebo k obecnému dobru. Tomu že se bude říkat ratio statūs a budou se tím moci krýt jako štítem před útoky obecných pomluv, řeknou totiž, že takové rozhodnutí si přece vyžádal ten a ten místní zvyk (kterému každý nerozumí), a proto to tak musí být. Politici pravidlo přijali, slíbili, že se podle něho budou chovat, a odešli.

Moc času neuplynulo a přišly ženy se stížností, že musí zůstat pod mocí mužů jako nějaké otrokyně. Hned se tu také našli muži, kteří hořekovali nad neposlušností žen. Opět se královna a její rádkyně sešly k jedné nebo dvěma poradám, až nakonec skrze kancléřku vyhlásili tuto odpověď: „Protože sama příroda dala přednost mužům, tak při tom také zůstane, pouze s těmito podstatnými výjimkami: Předně: poněvadž ženy tvoří polovinu lidského pokolení, nemají muži činit nic bez toho, že se s nimi poradí. Za druhé: neboť příroda častokrát vylévá své dary štědřeji na ženy než na muže, má se ženě, která bude mít rozumu a moci jako muž, říkat mužatka a muž jí nebude smět upřít přednost.“ To byla první odpověď, ale ani muži, ani ženy s ní nebyli spokojeni. Ženy totiž chtěly, aby se s nimi muži rozdělili o vládu a aby tedy vládly po řadě jednou muži a jednou ženy. Našly se i takové, které nechtěly nic jiného než úplnou vládu, snažily se dokázat svou větší tělesnou i rozumovou obratnost a také tvrdily, že když měli muži přednost po tolik tisíc let, nastal čas, aby ženám konečně ustoupili. Výborný příklad něčeho takového je prý k vidění v anglickém království: že když vládla královna Alžběta, všichni muži k její počtě podávali ženám pravou ruku a tento chvályhodný zvyk trvá až dodnes. A protože jsou Její Milost královna světa Moudrost i všechny její rádkyně Bohem stvořeny a postaveny do čela v jejich pohlaví, mají se tedy spravedlivě

Stížnost politiků a prokurátorů

Je jim dáno pravidlo: Ratio statūs¹⁹

Stížnost žen na muže a mužů na ženy

¹⁹libovolné vykládání podle situace, ohled na nynější stav

spravovat (vždyť „podle králova vzoru se řídí celý svět“²⁰) i domy a obce ve světě. Domnívaly se, že touto řečí královnu Moudrost snadno přesvědčí o svém názoru. Ale muži, kteří to nepřešli mlčením, se bránili takto: že i když dal Bůh vládu královně Moudrosti, předně ji však drží v rukou on sám, a to cele a vždycky, a proto že oni také chtějí atd.

*Narovnání
mezi muži a
ženami*

Na to se opět konalo několik setkání, z čehož jsem usoudil, že jim tato záležitost přijde tuze nesnadná. Když jsme pak všichni čekali na konečné rozhodnutí, nedočkali jsme se ho, jen Opatrnosti s Přívětivostí bylo nařízeno, aby potají jednaly s jednou i s druhou stranou. Když ty se do toho vložily, nakonec našly takové řešení, aby muži pro pokoj v domě a jeho svornost ženám aspoň tajně dávali přednost a řídili se jejich radami. Ženy aby se s tím spokojily a navenek vyznávaly poslušnost, protože tak aspoň podle zdání zůstane při starobylém obyčeji a jejich domácí vláda bude zároveň dobře upevněna. Jen je třeba, aby nevyšlo najevo to veliké tajemství všeobecné vlády, že muži spravují obec, obec ženy a ženy zase muže, o to Její Milost královna prosí obě strany, aby to nedopustily. To nakonec obě strany přijaly. Když to viděl jeden ze Šalomounových společníků, řekl: „Žena, která ctí svého muže, bývá pokládána za moudrou.“ A druhý dodal: „Muž je hlavou ženy, jako je Kristus hlavou církve.“ Ale už zůstalo při tom přátelském narovnání a muži i ženy se ubírali pryč.

*Sir 26:29,
Ef 5:23*

²⁰*Regis ad exemplum totus componitur orbis*, citát z Claudia Claudiana

Kapitola XXXIII.

Šalomoun vyjevuje marnosti a šalby světa

TU SE ŠALOMOUN, KTERÝ AŽ DOPOSUD TIŠE SEDĚL A DÍVAL SE, už nemohl déle udržet a začal volat velikým hlasem: „Marnost, samá marnost, všechno je marnost! Není snad možné napřímit, co je pokřivené? To není možné sečíst, čeho všeho se nedostává?“ Povstal a i s celým svým zástupem se s velikým hřmotem ubírá přímo ke královnině trůnu (aniž by tomu ten vzteklý Posel nebo osobní strážci z obou stran dokázali zabránit, protože tak jako sama královna se svými rádkyněmi byli zaraženi jeho křikem a rozhodností). Pak vztáhne ruku a sejme z jejího obličejeho závoj, který se na první pohled zdál být čímsi skvostným, ale ukázalo se, že to není nic než pavučina. A hle, ukázala se její tvář, bledá, ale odulá, mající něco červeně na lících, ale jen nanesené líčidlem (což se poznalo podle odlupování na některých místech), též vidíme, že její ruce jsou prašivé, celé tělo je ohavné a i její dech je páchnoucí. Toho jsme se já i všichni přítomní tak zděsili, že jsme stáli jako zkamenělí.

Šalomoun se pak obrátil k rádkyním té domnělé královny, strhl jim masky a pravil: „Vidím, že na místě Spravedlnosti panuje *Nespravedlnost* a na místě Svatosti *Ohavnost*. Vaše *Bedlivost* je *Podezíravost*, vaše *Opatrnost* *Úskočnost*, vaše *Přívětivost* *Pochlebování*, vaše *Pravda* jen *Přetvářka*, vaše *Horlivost* je *Vztekllost*, vaše *Udatnost* *Ogovážlivost*, vaše *Milost* *Nevázanost*, vaše *Pracovitost* *Otroctví*, vaše *Důvtipnost* *Domněnka*, vaše *Zbožnost* *Pokrytectví* atd. Vy že máte řídit svět na místě všemohoucího Boha? Vždyť Bůh přivede na soud každý skutek a každou tajnou věc, ať už dobrou nebo zlou. Já ale půjdu a vše vyhlásím celému světu, aby se nedali svést a omámit.“

Pak se obrátil a s hněvem odešel a za ním jeho zástup, a když začal na ulicích volat: „Marnost, samá marnost, všechno je marnost,“ sbíhaly se odevšad národy, lidé a jazyky, i králové a královny z dalekých končin, a on hýřil výmluvností a vyučoval je. Jeho slova byla totiž podobná ostnům a vbitým hřebům.

Já jsem však nešel za ním, ale se svými průvodci, kteří se ještě probírali z toho leknutí, jsem zůstal v paláci a spatřil jsem, co se tu dělo dále: jmenovitě, že když se královna probrala ze mdlob, začala se radit se svými rádkyněmi, co má dělat. Horlivost, Upřímnost a Udatnost radily, aby byla povolána všechna moc a poslána za ním, aby ho zajali. Opatrnost naproti tomu tvrdila, že silou se nic nevyřeší, protože nejenže on sám je také mocný, ale navíc má již přívržence téměř na celém světě (o čemž podávali zprávu jeden za druhým se vracející poslové). Aby za ním tedy vyslali Přívětivost s Úlisností, ty k sobě přibraly z hradu Fortuny Rozkoš, šly za ním a kdekoli bude, úlisně se k němu vinuly a ukazovaly mu a vychvalovaly krásu, slávu a nádheru království, tak snad bude uloven, o žádné jiné možné cestě že neví. Tu radu schválili a bylo nařízeno, aby ty tři hned vyrazily.

*Kaz 1:2, 15;
Maska
světské
moudrosti
stržena*

*I jejích
rádkyň*

Kaz 12:14

*Šalomoun
rozhláší po
celém světě
jeho marnosti*

*Porada proti
němu, aby byl
přelstěn*

Kapitola XXXIV.

Šalomoun je oklamán a sveden

*Šalomoun
hýří
moudrostí*

KDYŽ JSEM TO VIDĚL, PROSIL JSEM SVÉ PRŮVODCE, že bych se také rád podíval na to, co se tam bude dít. Všudybud hned svolil a šel a stejně tak tlumočník. Přišli jsme tedy a našli Šalomouna s jeho houfy v ulici Učených, kde k údivu všech vypravoval o původu stromů, počínaje cedrem, jenž roste v Libanonu, až k mechu, který roste na zdech, také o zvířatech a ptácích, plazech a rybách, o podstatě světa a moci živlů, o uspořádání hvězd, o lidském přemýšlení atd. A ze všech národů přicházeli lidé, aby naslouchali jeho moudrosti. Tím se cítil nadmíru polichocen a začal si sám v sobě libovat, zvláště když Přívětivost a Úlisnost, které se opatrně přitočily, začaly před tváří všech lidí vyvyšovat jeho slávu.

*Zdokonaluje
řemeslné
umění*

Pak se odtamtud odebral a šel si prohlédnout další kouty světa, a když vešel do stavu řemeslníků a díval se na jejich rozličné umění, sám v něm po chvíli našel zalíbení, a nakonec jim svým vynikajícím důvtipem vymyslel neobyčejné věci sloužící k umnému zdobení zahrad, vinic a rybníků, ke stavbě domů a měst a zdokonalování všelijakých rozkoší, které náležejí lidským synům.

*Zapletl se
v manželském
stavu*

Ale potom, když vcházel do Manželské ulice, přivedla mu Istivá Rozkoš vsťříc ty nejkrásnější dívky, co nejnádherněji ustrojené a za zvuků všelijaké libě znějící hudby. Skrze některé význačnější z nich ho dala slavně přivítat a nazývala ho světlem lidského pokolení, korunou izraelského národa a ozdobou světa, a prý tak jako stavu řemeslníků a učených přibýlo díky záři jeho přítomnosti nemálo rozumnosti a osvětlení, tak že i stav manželský čeká na své zvelebení skvělostí jeho slávy. Šalomoun uctivě poděkoval a ohlásil, že si předsevzal pocítit ten stav svou spoluúčastí. Vybral si tedy z celého zástupu dívek tu, která se mu zdála nejkrásnější, dal se spolu s ní zvážit a zakovat (nazývali ji faraónovou dcerou), a když už ji měl po boku a její láska ho zajala, začal si hledět více zábav a vzhlížení k ní než své moudrosti. Navíc (a toho bych se nikdy nenadál) očima pokukoval po houfu jásajících dívek (když mu jich Istivá Rozkoš vodila na oči stále víc a víc) a jímala ho krása a spanilost jedné za druhou, a když se někde vyskytla nějaká výjimečná, nedal se s ní už ani zvážit a povolal ji k sobě. Tak jich pro sebe za krátkou chvíli získal sedm set a kromě toho měl kolem sebe ještě tři sta svobodných a pokládal za slávu, aby i v této věci převýšil všechny, kdo byli před ním a budou po něm. Pak už nebylo k vidění nic než rozličná laškování, nad čímž se i jeho vlastní lidé začali rmoutit a vzdychat.

*Pak dokonce
klesl do stavu
nábožných*

Když prošel onou ulicí, ubíral se i se svým doprovodem dál a vstoupil do ulice Nábožných, kam ho vlekla ta nešťastná připoutaná společnost, a tam se nechal vtáhnout mezi zvířata a plazy, draky a jedovaté hady, a s nimi zahájil další smutnou kratochvíli.

Kapitola XXXV.

Šalomounovi společníci jsou rozprášeni, pozatýkáni a strašlivou smrtí sprovazeni ze světa

KDYŽ HO TAK ZMÁMENÉHO UVIDĚLI TI, kdo byli v jeho družině nejpřednější, totiž Mojžíš, Elijáš, Izajáš a Jeremjáš, začali se tuze zlobit, před nebem a zemí prohlašovali, že se takových ohavností nechtějí účastnit, a napomínali celý zástup, aby se oddělil od marnosti a bláznovství. Když se pak ne jeden člověk stejně řídil Šalomounovým příkladem, oni tím více rozněcovali svou horlivost a tím hněvivěji hřímali, zvláště Izajáš, Jeremjáš, Bárúk, Štěpán, Pavel atd. Navíc Mojžíš poroučel, aby se každý opásal mečem, Elijáš přikazoval ohni, aby sestoupil z nebe, Chizkijáš kázal všechny ty modly rozbít atd.

*Šalomounovi
společníci se
zlobí*

Když to viděly ty, které byly vyslány, aby Šalomouna svedly, totiž Přívětivost, Úlisnost a Rozkoš, přibraly si k sobě filozofy, Mamona atd., obrátily se na ně a radily jim, aby se vzpamatovali a počínali si s větší mírností. Že když i nejmoudřejší ze všech lidí, Šalomoun, poddal svůj rozum a zvyká si – jak může každý vidět – na řády světa, proč se teď oni chtějí vytahovat a mudrovat kvůli tomu? Ale tady se jim nedostalo žádného vyslyšení a čím více si ti lidé všímali, že Šalomounův příklad mnohé svádí a mámí, tím více horlili, běhali, volali a křičeli, až z toho bylo veliké pozdvižení.

*Na úlisné
domluvy
nedbají*

Nato královna, které dali její lidé o všem vědět, vyhlásila rozeslanými listy všeobecnou pohotovost, generálem ustanovila Moc, svého osobního strážce, a nařídila, aby ty buřiče pozatýkali a na výstrahu pro všechny potrestali. Zatroubili na poplach a seběhlo se množství lidí připravených k boji, nejen ze stavu vojenského, ale i vrchností, úředníků, rychtářů, soudců, řemeslníků, filozofů, lékařů, právníků i samotných kněží, také i žen v různém šatu či zbroji (říkali totiž, že proti takovým zřejmým škůdcům světa si mají všichni, kdo na to nejsou příliš mladí nebo staří, navzájem pomáhat). Když vidím valící se vojska, ptám se svých průvodců: „Co se bude dít?“ „Teď se dozvíš,“ říká mi tlumočník, „co se přihodí těm, kdo svým mudrováním působí ve světě sročení a bouře.“

*Je proti nim
poštvána
veřejnost*

Vtom už se zástup obojí na jednoho, druhého, třetího i desátého, bijí, sekají, porážejí, šlapají, zatýkají, svazují a zavírají do vězení, jak koho vedl jeho hněv, nad čímž mi srdce lítostí div nepuklo. Ale protože jsem se bál té ukrutnosti, nesměl jsem ani šeptnout a celý jsem se třásl. Dál vidím, že někteří z těch zajatých a zbitých spínají ruce a omlouvají se za své činy, zatímco jiní stáli na svém tím více, čím hůře s nimi bylo zacházeno. Přímou před mýma očima proto některé vhodili do ohně, jiné do vody, další pověsili, sťali, přibíjeli na kříž, trhali kleštěmi, řezali, bodali, sekali i pekli na rožni. Ani nemohu vyjmenovat všechny ukrutné smrti, jakých se jim dostalo, a zástupy světa nad tím jásaly a plesaly.

*Bitva,
zatýkáni,
vraždění,
upalování a
jiná soužení*

Kapitola XXXVI.

Poutník chce utéct ze světa

*Poutník utíká
ze světa*

NA TO UŽ JSEM SE NEMOHL DÍVAT, ani déle snášet bolest srdce, a tak jsem prchl, chtěl jsem utéct někam na poušť, anebo raději, kdyby to bylo možné, pryč ze světa. Ale moji průvodci se za mnou pustili, dostihli mne a tázali se, kam chci jít. Chtěl jsem je odbýt mlčením, a tak jsem jim na nic neodpovídal. Ale když na mne neodbytně dotírali a nechtěli mne pustit, řekl jsem: „Teď už chápu, že ve světě se mi lépe nepovede! Je veta po mé naději! Běda mi!“ Oni na to: „To nepřijdeš k rozumu ani potom, co jsi viděl příklady, jak takoví lidé končí?“ Já: „Raději chci tisíckrát umřít, než žít tam, kde se děje něco takového, a dívat se na nepravost, faleš, lež, svody a ukrutnost. Smrt je mi milejší než život, jdu tedy, abych se podíval, jaký je úděl mrtvých, které, jak vidím, vynášejí ven.“

*Mámil se
ztratil*

Všudubud hned svolil a pravil, že i na to je dobré se podívat a porozumět tomu, ten druhý mi nijak neradil, ale usilovně se mi snažil v tom zabránit. Nedbal jsem na něj, hnul jsem sebou a i přesto šel, a on zůstal tam, kde byl, a opustil mne.

*Poutník se
dívá na
umírající a
zemřelé*

Když se pak rozhlížím, dívám se ještě na jednání umírajících, kterých bylo všude kolem dost a dost, a vidím žalostnou věc, totiž jak každý pouští svou duši s hrůzou, naříkáním, strachem a třesením a neví, co se s ním bude dít a kam se ze světa dostane. Ačkoli jsem se toho lekal, chtěl jsem vždy o všem vědět víc, a tak jsem krácel mezi řadami már a došel až na kraj světa a světla. Zatímco jiní tam zavřeli oči a mrtvé vyhazovali poslepu, já jsem si strhl brýle mámení, protřel jsem si zrak, vyklonil jsem se, jak jsem jen mohl nejdál, a tu vidím strašlivý oblak temnoty, jehož dno ani konec nedokáže lidský rozum zahlédnout, a v něm nic než červy, žáby, hady, štíry, hnis a smrad, puch síry a smoly, zarážející tělo i duši, zkrátka nevýslovná hrůza.

*Bezedná
propast za
světem*

*Poutník se
hroutí
strachem*

Z toho mi strnuly všechny vnitřnosti a celé mé tělo se třásl, byl jsem tak zděšen, že jsem se samou slabostí zhroutil k zemi a žalostně zvolal: „Ach, ubozí, bídní, nešťastní lidé! Toto je vaše poslední sláva? To je výsledek tolika vašich nádherných činů? Toto je cíl vašeho umění a rozličné moudrosti, kterými se tak pyšníte? To je ten tolik chtěný pokoj a odpočínutí po tolika nespočetných pracích a lopoceních? Tohle je ta nesmrtelnost, kterou si stále slibujete? Ach, kéž bych se nikdy nenarodil! Kéž bych nikdy neprošel branou života, pokud mám po všech marnostech světa padnout za podíl těchto temnotám a hrůzám! Ach, Bože, Bože, Bože! Bože, jestliže nějaký jsi, smiluj se nade mnou bídným!“

Kapitola XXXVII.

Poutník přišel domů

KDYŽ JSEM DOMLUVIL A JEŠTĚ JSEM SE CELÝ TRÁSL HRŮZOU, uslyším za sebou temný hlas, jak říká: „Navrať se!“ Pozdvihnu hlavu a dívám se, kdo to volá a kam mi přikazuje, abych se vrátil, ale nevidím nic, ani svého průvodce Všežvěda. I ten mne již totiž opustil.

*První
obrácení je
Božím dílem*

Vtom hle, znovu zazní hlas: „Navrať se!“ Nevěda, kam se mám navrátit, ani kudy vyjít z té mrákoty, začnu truchlit, a hle, hlas volá potřetí: „Navrať se, odkud jsi vyšel, do domu svého srdce, a zavři za sebou dveře.“

Té radě jsem porozuměl a jak jsem uměl, tak jsem ji i poslechl, a dobře jsem udělal, že jsem poslechl rady Boha, ale i to byl jeho dar. Jak jsem jen dokázal, sebral jsem své myšlenky, zavřel jsem oči, uši, ústa, nos a všechny vnější otvory a vstoupil jsem do nitra svého srdce a hle, byla tam tma. Ale když se, mžikaje očima, trochu porozhlédnu, spatřím skrovné, skulinami sem vnikající světlo a všimnu si nahoře v klenbě toho pokojíčku jakéhosi velikého, okrouhlého, skleněného okna, bylo však čímsi tak zašpiněné a zamazané, že jím neprošlo žádné světlo.

*Druhé
vyžaduje také
naši snahu*

Když se v tom tmavém, nedostatečném světle rozhlížím sem a tam, spatřím po stranách obrázky jakéhosi díla, kdysi, jak se zdálo, celkem pěkného, ale dnes se zašlými barvami a některými částmi uraženými nebo ulomenými. Když k nim přistoupím blíže, všimnu si nápisů: *Opatrnost, Pokora, Spravedlnost, Čistota, Sřídnost* atd. Uprostřed pokoje pak spatřím jakési žebříky, rozházené, polámané a rozbité, také rozštípané a rozmetané kladky a provazy, dále veliká křídla, ale se vším peřím vyškubaným. Nakonec ozubená kolečka s ulámanými nebo zkřivenými válci, zoubky a osami, vše rozházené sem a tam.

*Popis
pokažené
přirozenosti*

A divím se, co je to tu za nástroje, kdo a jak je mohl zničit a jak by se to dalo zase spravit. Když jsem o tom přemýšlel a díval se na to, nedokázal jsem nic vymyslet, ale získal jsem naději, že se mi ten, který mne sem přivedl svým zavoláním, ať už je to kdokoli, ještě ozve a poučí mne i o dalších věcech. To, co jsem tu pro začátek viděl, se mi totiž začalo líbit, jednak proto, že ten pokojík nesmrđěl tak, jako místa, kterými jsem předtím procházel ve světě, a také proto, že jsem tu nezaslechl žádné šustění a chřestění, vřískot a třeskot, nepokoj a zmítání, přetahování a násilí (čehož je ve světě vždy dostatek). Všude bylo ticho.

*Lidským
uměním ji
nelze napravit*

Kapitola XXXVIII.

Dostal za hosta Krista

*Naše osvícení
přichází
shůry*

V NITRU O TOM PŘEMÍTÁM A ČEKÁM, co se bude dít dál. A hle, shora se zaskví jasné světlo, a když k němu pozdvihnu své oči, spatřím to vrchní okno plné světla a v něm se ke mně dolů někdo spouští, postavou je sice podobný nám lidem, ale slávou je skutečný Bůh. Jeho obličej, ačkoli se neobyčejně skvěl, byl však přesto snesitelný pro lidské oči, ani z něho nešla hrůza, ale jakási láska – podobnou jsem ve světě nikde neviděl. A on, samá vlídnost a ochota, ke mně nejprve promluvil těmito převzácnými slovy:

*Kde je
studnice
všeho světla a
potěšení*

„Vítej, vítej, můj synu a bratře milý!“ A když to řekl, přívětivě mne objal a políbil. Z toho mne prostoupila jakási přelíbezná vůně a byl jsem prodchnut nevypravitelnou radostí, že mi až slzy tekly z očí. Ani jsem nevěděl, co mám říct na tak nenadálé přivítání, a tak jsem si jen zhluboka povzdechl a vzhlédl k němu pokornýma očima. Když viděl, jak jsem samou radostí celý předěšený, promluvil ke mně takto dále: „Kde jsi byl, synu můj? Kdes byl tak dlouho? Kudys chodil? Co jsi hledal ve světě? Potěšení? Kde jsi ho měl hledat jinde než v Bohu? A kde jinde Boha než v jeho chrámu? A jaký je chrám Boha živého? Copak to není chrám živý, který si pro sebe sám připravil, tvé vlastní srdce? Díval jsem se, můj synu, jak jsi bloudil, ale už jsem se na to nechtěl dívat dále, přivedl jsem tě k sobě a tebe uvedl do sebe sama. Toto místo jsem si zvolil za palác, kde budu přebývat, a chceš-li tu bydlet se mnou, nalezněš zde, co jsi marně hledal ve světě: pokoj, útěchu, slávu a hojnost všeho. A slibuji ti, synu můj, že nebudeš zklamán tak jako tam.“

*Celé oddání
se Pánu Ježíši*

Když jsem slyšel tu řeč a pochopil jsem, že to je můj Spasitel Ježíš Kristus, o němž jsem i dříve ve světě něco zběžně slyšel, s velkým potěšením a naprostou důvěrou (ne jako ve světě, s bází a s pochybováním), jsem sepejal ruce, vztáhl je k němu a řekl jsem: „Zde jsem, Pane můj, Ježíši! Vezmi si mne, chci být tvůj a zůstat tak na věky. Mluv ke svému služebníku a dej, ať poslouchám, řekni mi, co chceš, a dej, ať v tom najdu zalíbení, ulož mi, co se ti líbí, a dej, ať to nesu, obrať mne, k čemu chceš, a dej, ať na to stačím, poruč, co chceš, a co poroučíš, dej, ať se já stanu ničím, abys ty sám byl vším.“

Kapitola XXXIX.

Jejich společná domluva

„PŘIJÍMÁM TO OD TEBE, SYNU MŮJ,“ ŘEKL MI. „Stůj na tom, buď, nazývej se a zůstávej mým vlastním. Byl jsi sice můj a jsi jím od věčnosti, ale dříve jsi to nevěděl. Já jsem pro tebe to potěšení, do kterého tě uvedu nyní, připravoval již dávno, ale tys tomu nerozuměl. Vedl jsem tě k sobě podivnými cestami a oklikami, tys to ale nevěděl, nechápal jsi, co tím já, vůdce všech svých vyvolených, zamýšlím, ani jsi nezaznamenal mé dílo, které se na tobě dělo. Ale vždy jsem byl s tebou a oklikami jsem tě po nějakou dobu vodil jen proto, abych tě k sobě nakonec uvedl ještě blíže. Svět, tvoji průvodci, ani Šalomoun tě nemohli ničemu naučit, ničím obohatit, ničím nasytit, ničím uspokojit žádost tvého srdce, neboť neměli to, co jsi hledal. Ale já tě naučím všemu, já tě obohatím, já nasytím.“

„Žádám od tebe jen tolik, abys cokoli, co jsi viděl ve světě, jakákoli lidská usilování při pozemských věcech, vložil a složil na mne, dokud budeš živ, to bude tvá práce a zaměstnání, a toho, co lidé ve světě nenacházejí, pokoje a radosti, ti dám dostatek.“

„Viděl jsi v manželském stavu, jak ti, kdo v sobě najdou zalíbení, opouští všechno, aby byli svoji. Učiň tak i ty, opusť všechno, i sebe sama, a plně se mi odevzdej a budeš můj a bude to tak dobře. Dokud to neuděláš, slibuji ti, že nedojdeš žádného upokojení myslí. Ve světě se totiž všechno mění, a když se budeš chtít svou myslí a zalíbením držet čehokoli jiného než mne, všechno tě bude zaměstnávat a znepokojovat samo sebou i jinak a nakonec tě to opustí, a zalíbení, které jsi v tom našel, se obrátí v žal. Proto ti věrně radím, synu můj, upusť ode všeho a chop se mne, buď můj a já tvůj! Zavřeme se spolu zde v tomto útočišti a zakusíš opravdovější rozkoš, než lze nalézt v tělesném manželství. Snaž se líbit jen mně, mít mne za rádce, průvodce, svědka, druha a společníka na všech svých cestách, a kdykoli ke mně budeš mluvit, říkej: Jen já a ty, Pane můj; není třeba, aby ses staral o někoho třetího. Drž se jen mne, hled' na mne, mile se mnou rozmlouvej, objímej mne, líbej mne a ode mne zase to vše očekávej.“

„Viděl jsi v druhém stavu, jakou nekonečnou námahou se obírají lidé hledající svůj prospěch, jaké lsti spřádají a do jakých nebezpečí se odvažují. Ty měj všechno to lopocení za marnost a věz, že zapotřebí je jen jednoho: Boží přízně. Proto střež to jediné povolání, které jsem ti svěřil, věrně, upřímně a tiše vykonávej svou práci a konec a cíl všeho svěř mně.“

„Mezi učenými jsi viděl, jak se všechno snaží vystihnout, pro tebe však buď vrcholem umění zkoumat mne a mé skutky, jak vše včetně tebe předivně řídím. Tam najdeš víc látky ke zkoumání než oni a bude ti to neskutečným potěšením. Místo všech knihoven, které je neskonalá práce pročítat, je z toho malý užitek a často i škoda, a vždy únava a zármutek, ti dávám tuto knížku, v níž najdeš uložená všechna umění. Tvá Gramatika bude rozvažování mých slov, tvá Dialektika víra v ně, Rétorika mod-

*I naše
bloudění řídí
Boží
moudrost*

*Všechno
světské
snažení vložít
na Boha
Spojit se se
samotným
Kristem,
věčným
manželem*

*Za svůj zisk
mít
samotného
Krista*

*Učit se znát
samotného
Krista*

Bible

litby a vzdychání, Fyzika rozjímání o mých skutcích, Metafyzika kochání se ve mně a ve věčných věcech, Matematika počítání, vážení a měření mých dobrodiní a naproti tomu nevděčností světa, tvá Etika bude má láska, která ti bude dávat pravidla pro všechny tvé činy vůči mně i tvým bližním. Všechno to umění pak nebudeš hledat, abys byl viděn, ale aby ses tak přiblížil ke mně. A čím prostší ve všem tom budeš, tím víc toho budeš umět. Mé světlo se rozsvěcuje nad prostým srdcem.“

*Poznávat
Krista jako
svého
nejlepšího
lékaře*

„Mezi lékaři jsi viděl, jak hledají rozličné prostředky k ochraně a prodlužování života. Proč by ses ale ty měl trápit tím, jak dlouho budeš živ? Copak je to ve tvé moci? Nepřišel jsi na svět ze své vůle a také z něho neodejdeš, kdy bys chtěl, ale řídí to má prozřetelnost. Ty tedy hled, abys dobře žil, a já se budu starat o to, dokdy máš zůstat naživu. Žij prostě a upřímně podle mé vůle a já budu tvým lékařem a nejen tím, ale i tvým životem a tvou dlouhověkostí. Vždyť beze mne je i lékařství jedem, a když to příkážu já, i jed se musí stát lékařstvím. Svěř tedy svůj život a zdraví jen mně a sám v tom měj naprostý pokoj.“

*Jako svého
rádce,
průvodce a
obhájce*

„V právní vědě jsi viděl podivné a složité lidské tahanice, jak se lidé učí přetahovat se o rozličné věci. Pro tebe buď právním uměním, abys ani cizí, ani své věci nikomu nezaviděl, každému nechával to, co má, když bude někdo potřebovat něco tvého, nebránil mu v tom, dával každému to, čím jsi mu povinen, komu můžeš prospět i nad rámec své povinnosti, tomu prospěl, pro svůj pokoj i pokoj všech ustupoval a bere-li ti někdo košili, přidal mu i plášť, bije-li tě do tváře, nastavil mu i druhou. To jsou má práva, která když budeš zachovávat, zachováš si pokoj.“

*Jaké je
Kristovo
náboženství*

„Také ses ve světě díval, jaké obřady a hádky tropí lidé při provozování náboženství. Tvé náboženství buď v tichosti sloužit mně a nenechat se svázat, neboť já tě jimi neváží. A když mi tak, jak tě naučím, budeš sloužit v duchu a v pravdě, s nikým se kvůli tomu nehádej, i kdyby tě nazývali pokrytcem, kacířem a čímkoli jiným, ale dál si tiše hled mne a mé služby.“

*Jaká je
správa jeho
království*

„Mezi vrchnostmi a správci lidské společnosti jsi poznal, jak se lidé vždy cpou na přední místa a ke spravování jiných. Ale ty, synu můj, dokud jsi živ, hledej vždy nižší místo a přej si raději poslouchat, než rozkazovat. Je zajisté snadnější, bezpečnější i pohodlnější stát za jiným než v čele. Pokud chceš přesto spravovat a rozkazovat, spravuj sám sebe, místo království ti předávám duši a tělo; kolik je v něm údů a v duši rozličných hnutí, tolik budeš mít poddaných, které hled spravovat, aby se jim dobře dařilo. A bude-li se mé prozřetelnosti líbit svěřit ti ještě něco mimo to, jdi poslušně a vykonávej to pilně, ne pro své choutky, ale kvůli mému povolání.“

A jaké války

„Ve stavu válečníků jsi spatřil, jak se tam hubení a plenění vlastního pokolení pokládá za hrdinství. Já ti ale vyhlašuji jiné nepřátele, na nichž si od této chvíle hled dokazovat svou udatnost: ďábla, svět a žádosti tvého vlastního těla. Těm se braň a jak můžeš, ty první dva od sebe odháněj, posledního pak bij a morduj, a když to budeš věrně vykonávat, jistotně ti slibuji, že dojdeš slavnější koruny, než má tento svět.“

*V samotném
Kristu je
všeho
dostatek*

„Viděl jsi také, co lidé hledají na hradě toho domnělého Šťěstí a v čem si libují: ve zboží, v rozkoších a slávě. Ty se ale o takové věci nestarej, vždyť nepřináší pokoj, ale nepokoj, a jsou jen cestou k zármutku. Proč bys stál o množství zboží? K čemu bys ho chtěl? Život stojí jen málo a je má věc zaopatřit každého, kdo mi slouží. Ty tedy hled shromažďovat vnitřní poklady, moudrost a zbožnost, a já ti vše ostatní přidám,

nebe i země ti budou náležet dědičným právem, tím si buď jist. A ani tě to nebude trápit a tížit jako tamty, ale nevýslovně rozradostňovat.“

„Lidé ve světě si často hledají nějaké společníky. Ty se však společnosti straň a zamiluj si samostatnost. Společnost není nic než pomoc při hřešení, kdejakých zbytečnostech nebo aspoň při zahálce a maření času. Však nejsi sám, neboj se, i kdybys sám byl, já jsem s tebou a zástupy mých andělů, s námi můžeš hovořit. A pokud by se ti časem přece zachtělo i viditelných společníků, hled' si takových, kteří by byli téhož ducha, aby vaše společenství přispívalo k utvrzování se v Bohu.“

*I převzácné
společenství*

„Tamti hledají radost v hojném pokrmu, jídle, pití a smíchu. Tobě ať je milé se mnou a pro mne – když toho bude zapotřebí – hladovět, žíznit a plakat a snášet rány i všechno ostatní. Pokud ti však dám nějaké užitečné věci, také se (ne však pro ně, ale pro mne a ve mně) z nich můžeš veselit.“

I rozkoš

„Viděl jsi, jak tamti dychtí po slávě a cti. Ty nedbej na lidskou pověst; mluvili o tobě lidé dobře či zle, ať ti na tom vůbec nezáleží, jestliže já jsem s tebou spokojen. Když víš, že se mi líbíš, nestůj o lidské zalíbení, vždyť lidská přízeň je nestálá, neúplná i převrácená, často milují, co je hodné nenávisti, a co je hodné milování, nenávidí. Ani se nelze zalíbit všem, když se chceš líbit jednomu, zošklivíš se jiným. Když tedy všechny necháš a budeš si hledět mne samotného, učiníš nejlépe, když si spolu my dva budeme rozumět, lidský jazyk ti tak jako mně nic nepřidá ani nevezme. Nesnaž se být známý mnoha lidem, synu můj! Slovnost tvá ať je být poníženým, aby o tobě třeba svět, kdyby to bylo možné, ani nevěděl, tak je to nejlepší a nejbezpečnější. Mezitím o tobě budou vědět a rozmlouvat moji andělé, budou se dívat na tvoji službu, a když to bude zapotřebí, buď si jist, že budou rozhlašovat tvé činy na zemi i na nebi. A pak, když nadejde čas nápravy všech věcí, vy všichni, kdo jste se mi oddali, budete před zraky andělů i celého světa přivedeni k nevypravitelné slávě, slávě, proti které je všechna sláva tohoto světa méně než stínem.“

I sláva

„A proto, synu můj, nakonec ti ještě říkám: máš-li zboží, umění, krásu, vtip, lidskou přízeň a cokoli se ve světě nazývá dobrým, nijak se kvůli tomu nepovyšuj, nemáš-li, nedbej na to, ale ať už je máš ty nebo druzí, zanech všechny ty věci venku, tak jak jsou, a sám se zde uvnitř zabývej mnou. Zbav se všeho stvořeného, zřekni se i sám sebe a nalezněš mne a ve mně plnost pokoje, to ti slibuji.“

*Zde je vrchol
všeho*

Na to jsem řekl: „Hospodine, Bože můj, chápu, že ty sám jsi vším, a kdo má tebe, snadno může ozelet celý svět, protože v tobě má víc, než o co dokáže žádat. Bloudil jsem, již tomu rozumím, toulal jsem se světem a hledal jsem odpočinutí ve stvořených věcech. Ale od této hodiny si již nepřejí žádné jiné potěšení než tebe, tobě se hned teď celé oddávám, jen mne, prosím, ty sám posilni, abych od tebe zase neodpadl ke stvořeným věcem a znovu se nedopouštěl té nesmyslnosti, již je svět plný. Milost tvá mne chraň, na ni se spoléhám.“

*Nejblaženější
věc je
odevzdat se
cele Kristu*

Kapitola XL.

Poutník je jako proměněný

*Popis nového
stvoření*

KDYŽ JEŠTĚ MLUVÍM, ZAČNE SE DĚLAT VĚTŠÍ SVĚTLO a já spatřím ty obrázky, které jsem dříve viděl odřené a polámané, jenže teď už celé, jasné a krásné a před mýma očima se začínají hýbat. Také ta rozházená a polámaná kola se spojila v jedno a stal se z nich jakýsi ušlechtilý nástroj podobný hodinám, vyobrazující běh světa a předivnou Boží správu. Spravily se i ty žebříky a postavily se vzhůru k onomu oknu, kterým sem pronikalo nebeské světlo, takže se tudy, jak jsem pochopil, dalo vyhlížet. Křídla, která jsem prve viděl s vyškubaným peřím, dostala nové opeření, a ten, který se mnou mluvil, můj Pán, mi je připjal a řekl: „Synu, já bydlím na dvou místech: v nebi ve své slávě a na zemi ve zkroušeném srdci. A od tohoto dne chci, abys měl také dvojí obydlí, jedno zde doma, kde jsem i já slíbil zůstat s tebou, a druhé u mne v nebi, a aby ses tam mohl vznést, dávám ti tato křídla (což jsou prosby o věčné věci a modlitby). Kdykoli budeš chtít, budeš moci přilétnout ke mně, a tak budeme mít společnou radost, ty se mnou a já s tebou.“

Kapitola XLI.

Poutník je odkázán do neviditelné církve

„MEZITÍM TĚ PRO TVÉ UTVRZENÍ A PRO SKUTEČNÉ POROZUMĚNÍ TOMU POTĚŠENÍ, k němuž jsem tě nyní povolal, odesílám mezi své další služebníky, kteří již dříve opustili svět a oddali se mně, abys viděl způsob jejich života.“ „A kde přebývají, můj Pane?“ ptal jsem se, „kde je mám hledat?“ Odpověděl mi: „Bydlí roztroušeni ve světě mezi jinými, ale svět je nezná.“ „Abys je poznal ty a navíc (protože ještě ve světě pobudeš, dokud tě odtud nevezmu), abys byl v bezpečí před jeho šalbami, vkládám na tebe místo brýlí a uzdy, ve kterých jsi byl dříve spoután, své jho (což je poslušnost mně), abys už nenásledoval nikoho jiného než mne. A přidávám ti tyto brýle, skrze něž ještě lépe uvidíš marnosti světa – budeš-li se na ně tedy chtít dívat – a také budeš moci spatřit potěšení mých vyvolených.“ (Vnější obroučka těch brýlí bylo *Slovo Boží*, vnitřní sklo pak *Duch svatý*.) „Teď jdi,“ dodal, „a běž na to místo, které jsi prve minul, a spatříš takové věci, jaké bys bez mé pomoci dříve nikdy nebyl spatřil.“

*Nová uzda a
brýle*

Tu jsem si vzpomněl, kde jsem to opominul, vstanu a jdu s touhou a chvátáním, takže ačkoli byl všude kolem mne hluk světa, já jsem si ho už ani nevšiml. Vejdu do chrámu, který se nazýval *Křesťanství*, a když si na jeho nejvzdálenější straně, což je kůr, všimnu opony či zástěny, jdu přímo tam a vůbec nehledím na ty sekty hádající se po stranách. Tam jsem konečně pochopil, co je to za kout, jmenovitě, že se jmenuje *Praxis Christianismi*, tj. *Pravda křesťanství*. Jeho zastření bylo dvojí: vnější, které se dalo spatřit svrchu, bylo tmavé barvy a nazývalo se *Contemptus Mundi*, *Pohrdnutí světem*, druhé, vnitřní, bylo běloskvoucí, *Amor Christi*, *Milování Krista*. Viděl jsem, že tím dvojím se to ohrazuje a dělí od ostatních, ale to vnitřní nebylo svrchu vidět. Kdokoli vešel za tu oponu, byl hned jiný než druzí lidé, plný blaženosti, radosti a pokoje.

*Skuteční
křesťané mezi
domnělými a
čím se liší*

Když ještě stojím vně a rozhlížím se, spatřil jsem zvláštní a úžasu hodnou věc, že kolem toho stánku chodí mnoho tisíc lidí, ale nevchází do něj, nevím, jestli ho nevidí, nebo si ho prostě nevšimají, protože se jim zdá zvenku tak nevzhledný. I učené v Písmech i kněží, biskupy i mnohé jiné, kteří si o sobě mysleli, že jsou svatí, jsem viděl jen procházet se okolo. Někteří tam sice i nahlíželi, ale nevcházeli, což mi bylo líto. Když někdo přistoupil blíže, viděl jsem, že buď zablesklo skulinkou světlo, nebo zavanula vůně a táhla ho k sobě, až nechtěl dělat nic jiného, než hledat, kudy by se tam dostal. Ale i z těch se někteří, kdo začali hledat dveře a ohlíželi se nazpět, zase vraceli, když je znovu upoutal jas světa.

*Skutečných
křesťanů je
málo a proč*

Nejvážnější příčinu, proč se jich tam dostávalo tak málo, jsem spatřil, když jsem přistoupil ke dveřím oné opony, jmenovitě přetěžkou zkoušku, která se tu konala. Kdo tam totiž chtěl, ten musel dát pryč všechno své jmění i oči a uši, rozum i srdce, protože tam říkali, že kdo chce být moudrý v Bohu, musí se stát nemoudrým ve svých vlastních očích, kdo chce znát Boha, musí vše ostatní zapomenout, a kdo chce mít Boha, musí

*Nezbytnost
nového
stvoření*

opustit vše ostatní. A když někteří nechtěli pustit své jmění nebo umění a hádali se, že je jim to nápomocné na cestě k nebi, zůstávali vně a dovnitř nevcházeli. A viděl jsem, že těm, kteří byli vpuštěni, nejen prohledávali šaty, aby se tam neukrývali nějaký schovaný kousek světské marnosti, ale (což bylo jinde neobvyklé) rozebírali jim i samy vnitřnosti, hlavu i srdce, aby Boží příbytek neposkvřilo něco nečistého. A třebaže se to neobešlo bez bolesti, dělo se to skrze nebeské lékařství tak zručně, že to život spíše rozmnožovalo, než aby ho to dusilo. Namísto krve, která vytékala kvůli tomu bodání a řezání, se v údech zažehával jakýsi oheň, který proměňoval člověka v jiného, takže se každý takový divil sám sobě, že se až doposud obtěžoval s tak neužitečnou přítěží a bral na sebe to, čemu svět říká moudrost, sláva, veselí a bohatství (což ve skutečnosti není nic jiného než břemena). Tu jsem viděl, jak chromí poskakovali, koktaví řečnili, hloupí zahanbovali filozofy a nic nemající se považovali za všechno vlastní.

*Církev je svět
obrácený
naruby*

To jsem tu spatřil u dveří, a když jsem vešel dále za onu oponu, díval jsem se s ne-
výslovným potěšením na jejich věci (nejprve všeobecně na všechny a pak v některých povoláních) a spatřil jsem, že tu je všechno obráceně než ve světě. Ve světě jsem viděl všude slepotu a temnotu, zde jsem spatřil jasné světlo, ve světě šalbu, zde pravdu, ve světě plno neřádů, zde jen ušlechtilý řád, ve světě lopocením, zde pokoj, ve světě starosti a trápení, tady radost, ve světě nedostatek, zde hojnost, ve světě otroctví a porobu, tady svobodu, ve světě vše nesnadné a těžké, tady vše lehké, ve světě ze všech stran žalostné příhody, tady samé bezpečí. O tom všem se zmíním trochu šířeji.

Kapitola XLII.

Světlo vnitřních křesťanů

SVĚT A KDOKOLI V NĚM TÁPE, se řídí téměř jen domněnkami, ve svých činech se chovají jedni podle druhých, všechno dělají jen hmatem jako slepí a stejně tak se tu i tam srážejí a odstrkují. Ale těmto svítí uvnitř dvojí jasné světlo, *světlo rozumu* a *světlo víry*, a oboje řídí Duch svatý.

Dvojí světlo skutečných křesťanů

Ačkoli ti, kdo tam vcházejí, musí svůj rozum odkládat a zřít se ho, Duch svatý jim ho hned zase navrátí, navíc přečištěný a vybroušený, takže jsou jakoby plní očí a kamkoli jdou ve světě, cokoli nad sebou, pod sebou či kolem sebe vidí, slyší, čichají nebo okoušejí, všude si všímají Božích šlépějí a vše jim dobře slouží k tomu, aby měli Boží bázeň. Tak jsou jistě moudřejší než filozofové světa, které Bůh oslepil spravedlivým soudem, aby zatímco se domnívají, že všechno ví, nevěděli nic, nedokázali poznat, co mají, ani co nemají, co dělají, ani co nedělají, ačkoli by měli, ani kam a k jakému cíli dojdou. Jejich umění se obírá jen skořápkou, to jest vnějším pozorováním, avšak k vnitřnímu jádru, což je všude rozlitá Boží sláva, neproniká. Ale křesťan ve všem, co vidí, slyší, čeho se dotýká, co cítí či okouší, vidí, slyší, dotýká se, cítí a okouší Boha a je si vždy jist, že to není jen klam, ale spolehlivá pravda.

1) Světlo rozumu

Navíc mu pak jasně svítí světlo víry, aby viděl a znal nejen to, co vidí a slyší a co má kolem sebe, ale i všechno nepřítomné a neviditelné. Ve svém Slově totiž Bůh lidem vyjevil, co je nad nebesy na výsostech a pod zemí v propasti, i to, co bylo a bude před světem a po světě. Když tomu křesťan věří, je to pro něho tak jisté, jako kdyby to měl před očima, kdežto svět to pochopit nemůže. Svět nechce nic než ruce a oči, aby věřil tomu, co drží v hrsti, křesťan se ale směle spoléhá na věci neviditelné, nepřítomné a budoucí, tak směle, že si pro ně oškliví ty přítomné. Svět chce jen samé důkazy, křesťanovi stačí prostá Boží slova. Svět vyhledává závazky, záruky, rukojmí a pečeti, křesťan namísto všech pojistek staví samotnou víru. Svět se různě podezírá, přezkušuje, zkoumá a honí se, křesťan sází všechno na Boží pravdomluvnost. A tak tam, kde svět má vždy nad čím se pozastavovat, o čem pochybovat, dotazovat se a rozpakovat, křesťan má vždy důvod, proč cele věřit, poslouchat a pokořit se, protože mu svítí světlo víry, aby viděl a věděl, že ony věci jsou nezměnitelné a nemohou být jinak, i kdyby nedokázal všeho dosáhnout světlem rozumu.

2) Světlo víry

Tu jsem se i já ohlédl v tom světle a spatřil podivné, předivné věci, více, než mohu vypovědět. Povím vám alespoň něco. Viděl jsem před sebou tento svět jako jakýsi převeliký hodinový stroj, složený z různých viditelných i neviditelných látek, celý však skleněný, průzračný a křehký. Měl na tisíce, ba na tisíce tisíců větších i menších sloupků, kol, háčků, zoubků a vroubků a vše se hýbalo a hemžilo jedno s druhým, něco tiše, něco s rozličným šustěním a hrkáním. Uprostřed všeho pak stálo největší hlavní, ale neviditelné kolo, od kterého jakýmsi nevystižitelným způsobem vycházel pohyb

Divy Boží spatřené v tom světle, běh světa

všech ostatních částí. Duch toho kola vše pronikal a všechno řídil a třebaže nebylo možné přesně vystihnout, jak se to dělo, velmi jasně a zřetelně jsem viděl, že to tak skutečně je. Jedna věc mi ale byla divná, zároveň se mi však líbila: že i když se všechna ta kola i sloupky samy od sebe často vysmekly a vypadly, běh všeho nikdy neustal, protože se vše jakýmsi předivným řízením toho tajného zařízení zase vždy usazovalo, doplňovalo a obnovovalo.

*Jak se vše
děje tajným
Božím
řízením*

Ukážu to jasněji. Viděl jsem Boží slávu, jak jsou jeho božství a moci plná nebesa, země i propast i cokoli myslitelného mimo svět až do nekonečných hranic věčnosti. Viděl jsem, jak jeho všemohoucnost prostupovala vše a všemu byla základem, a spatřil jsem, že cokoli se děje v celé světa šíří, děje se jen z jeho vůle, ve věcech nejmenších i v těch největších.

Zvlášť u lidí

A když budu mluvit zvlášť o lidech, viděl jsem, jak jsou naprosto všichni, dobří i zlí, živi jen Bohu a Bohem, v něm se hýbají a jsou, každý jejich pohyb a nádech se děje jen z Boží vůle a jeho mocí. Spatřil jsem, jak jeho sedm očí, každé tisíckrát jasnější než slunce, prochází celou zemí a vidí vše, co se děje na světle i ve tmě, zjevně i tajně, i v nejhlubších místech, a všem lidem ustavičně nahlíží do srdce. Zahlédl jsem také, jak jeho milosrdenství prostupuje všechny jeho skutky, a nejpředivněji tam, kde se dotýká lidí. Viděl jsem totiž, jak je všechny miluje a usiluje o jejich dobro, snáší hřešící, provinilcům promíjí, bloudící volá, navracející se přijímá, na prodlévající čeká, s bouřícími se má trpělivost, opovážlivým promíjí, nad kajícími se smilovává, kořící se objímá, neumělé učí, truchlící potěšuje, před pádem chrání, po pádu pozvedá, prosícím dává, neprosícím sám poskytuje, klepajícím otvírá a u neklepajících sám klepe, hledajícím se dává nalézt a nehledajícím sám chodí na oči.

Hrůza pro zlé

Ale spatřil jsem také jeho hroznou a strašlivou přísnost ke vzpurným a nevděčným, jak je hněvivě stíhá kamkoli se obracejí a dostihuje je svou prchlivostí, takže je pro ně nemožné uniknout jeho ruce a upadnout do ní je nesnesitelné. Zkrátka, zde všichni Bohu oddaní vidí, jak nade vším panuje hrůza a velebnost Boží a jak se všechny největší i nejmenší věci dějí jen z jeho vůle.

Kapitola XLIII.

Svoboda Bohu oddaných srdcí

ODTUD MAJÍ TO, CO VŠICHNI NEJMOUDŘEJŠÍ LIDÉ SVĚTA nadarmo hledají ve svých věcech, jmenovitě plnou svobodu myslí, aby nebyli zavázáni a podrobeni žádné věci kromě Boha a nebyli povinni činit něco proti své vůli. Ve světě jsem naproti tomu viděl všude spoustu nátlaku, každému šly jeho věci jinak, než si přál, každý se vázal u jiných nebo sám u sebe více, než by se slušelo, a tažený násilím své vlastní vůle nebo jiných lidí, měl stále nějaké boje. Zde všude vládlo ticho. Každý z nich se totiž cele oddal Bohu, nedbal na žádnou další věc a za svého nadřízeného neuznával nikoho kromě Boha. Kvůli tomu neposlouchali rozkazy světa, jeho sliby odhazovali pryč, pohrůžkám se smáli a všechno vnější pokládali za špatné, protože si byli jistí svými dobrými věcmi uvnitř.

*Praví
křesťané jsou
nepohnutelní*

To způsobuje, že ačkoli je křesťan jinak přístupný, povolný, ochotný a pohotový k službě, v privilegiu srdce je neústupný. Proto se ani přátelům, ani nepřátelům, ani pánům, ani králům, ani ženě, ani dětem, a nakonec ani sám sobě nezavazuje tak, aby musel slevit něco ze svého úmyslu, jmenovitě z Boží bázně, ale vždy kráčí přímým krokem. A cokoli svět dělá, říká, hrozí, slibuje, poroučí, prosí, radí a nutí, on sebou nedá nikam pohnout.

A neústupní

Svět, který je vždy převrácený a místo pravdy chytá jen její stín, převrací i toto. Za svobodu pokládá stav, kdy ten, kdo je volný, se už nechce nikomu k ničemu propůjčit, a tak slouží lenosti, pýše nebo svým choutkám. Ale křesťan jedná úplně jinak. Dobře ohrazuje jen své srdce, aby bylo ve své svobodě uchované pro samotného Boha, vše ostatní však obrací k potřebám svého bližního. Také jsem viděl a poznal, že nad člověka oddaného Bohu není ve světě nic ochotnějšího sloužit, ať třeba řeknu i otročit, vždyť se rád a ochotně pouští i do těch nejmenších služeb, za které by se člověk opojený světem jistě styděl. Když vidí, že nějak může prospět svému bližnímu, nerozpakuje se, neváhá, nelituje se, svou vykonanou službu nezveličuje, nevyčítá, neustává, a ať už vidí vděčnost nebo nevděčnost, přece slouží pokojně a vesele.

*Jak největší
svoboda, tak
největší
poroba*

Ó blahoslavená porobo synů Božích, nad niž nelze vymyslet nic svobodnějšího, kde se člověk podrobuje samotnému Bohu, aby byl všude jinde rozvázán! Ó nešťastná svoboda světa, nad niž nemůže být nic otročtějšího, kde si člověk nehledí samotného Boha a jiným věcem se dává bídě podrobovat do služby, jmenovitě, kde slouží tvorům, nad kterými měl panovat, a odporuje Bohu, jehož měl poslouchat. Ó smrtelníci, kéž tomu rozumíme, že je jediný, jen jeden vyšší než my, Hospodin, náš Učinitel a budoucí soudce, jediný, který má moc nám rozkazovat, nerozkazuje nám však jako otrokům, ale jako děti nás vyzývá k poslušnosti, a i když jej posloucháme, chce nás mít svobodné a nesvázané. Jistěže sloužit Kristu znamená kralovat. A být služebníkem Božím je větší sláva než být panovníkem celého světa, a co teprve stát se Božím přítelem a dítětem?

*A jak je to
pěkná věc*

Kapitola XLIV.

Řád vnitřních křesťanů

*Boží práva
jsou stručná*

PÁN BŮH CHCE MÍT SVÁ DÍTKA SICE SVOBODNÁ, ale nesevolná, a proto je omezil jistými řády, lépe a dokonaleji, než to dokáže cokoli podobného, co jsem mohl vidět ve světě. Tam je totiž všude plno neřádů, někde proto, že nemají žádné jasné uspořádání, a jinde zase proto, že ho sice mají, ale nezachovávají ho. Ale tito ve skrytu přebývající přešlechtilý řád jak mají, tak ho i zachovávají. Mají totiž práva vydaná jim samotným Bohem, plná spravedlnosti, která jim nařizují: I. Aby každý, kdo je oddaný Bohu, měl a znal jeho jako svého jediného Boha. II. Sloužil mu v duchu a v pravdě bez vymyšlení nějakých tělesností. III. Neužíval svůj jazyk k urážení, ale k oslavování jeho důstojného jména. IV. Časy a chvíle nařizené k jeho službě nevyužíval k ničemu jinému než k vnitřní i vnější službě jemu. V. Byl poddán rodičům a jiným svým představeným daným mu od Boha. VI. Neškodil životu svého bližního. VII. Střežil čistotu svého těla. VIII. Neosoboval si cizí věci. IX. Vystříhal se falše a lstí. X. A nakonec, aby i svou mysl udržoval v nařízených hranicích a mezích.

*Jejich shrnutí
je ve dvou
výrocích*

Shrnutí všeho je, aby každý miloval Boha nade všechno, co si lze představit, a bližnímu upřímně přál tak jako sám sobě. Toto ve dvou výrocích obsažené shrnutí Božích práv jsem slyšel lidi velmi chválit, i sám jsem zjistil a zakusil, že nejen stojí za všechny nespočetné světské zákony, práva a nařízení, ale že je tisíckrát dokonalejší než to všechno.

*Pravý křesťan
nepotřebuje
rozsáhlé
zákony*

Kdo skutečně z celého srdce miluje Boha, tomu není třeba příliš předpisovat kdy, kde, jak a kolikrát má Bohu sloužit, klanět se mu a ctít jej, protože samo to niterné spojení s Bohem a připravenost poslouchat je mu tou nejvzácnější poctou, a vede člověka, aby vždy a všude v nitru chválil jeho slávu a usiloval o ni všemi svými činy. Kdo také miluje bližního jako sám sebe, nepotřebuje obšírné nařizování, kde, kdy a v čem by na něj měl brát ohled, v čem mu nemá škodit a v čem mu má navracet povinný dluh, sama láska mu zajisté přesně poví a ukáže, jak se k němu má chovat. Znamení zlého člověka je všude vyžadovat oprávnění a co se má činit, chtít vědět jen ze zápisů, ale nám v srdci Boží prst ukazuje, že co sami chceme, to jsme povinni udělat i pro bližního. Ale protože svět nedbá na vnitřní svědectví vlastního svědomí a stará se jen o vnější nařízení, není ve světě žádný skutečný řád, ale jen podezírání, nedůvěra, nedorozumění, zášť, rozepře, závist, nenávisť, krádeže, vraždy a spousta podobných věcí. Lidé, kteří jsou skutečně oddaní Bohu, dávají pozor jedině na své svědomí a co jim ono zapovídá, do toho nejdou, a co jim ukazuje, že je třeba činit, činí, a nijak se přitom neohlížejí na zisk, přízeň ani cokoli jiného.

Z toho vyplývá jakási jednota či podobnost všech navzájem, jako by všichni byli odliti do jedné formy: všichni stejně smýšlejí, stejně věří, totéž chtějí a nechťejí, protože jsou vyučeni od jednoho a téhož Ducha. A je ku podivu (což jsem tu také se zalíbením pozoroval), že lidé, kteří se nikdy neviděli ani neslyšeli a jsou od sebe třeba přes celý svět daleko, žijí, jako by jeden druhému z oka vypadl a jako by jeden v druhém přebýval, stejně mluví, stejně vidí i cítí. A tak ačkoli rozmanitost darů je veliká jako hudebních strun na nástroji nebo různých zvuků píšťal, harmonie, kterou hrají společně, je nádherná. To je veliké tajemství křesťanské jednoty, důkaz, že je to jednota božská, a předznamenání věčnosti, kde se vše bude konat jedním duchem.

Mezi pravými křesťany je jednomyslnost

Z té jednoty vychází vzájemný soucit, že se všichni radují s jedním radujícím a s jedním rmoutícím rmoutí. Ve světě jsem viděl strašlivou věc, která mne nejednou rozesmutnila, že když se někomu vedlo zle, jiní kvůli tomu jásalí, když bloudil, jiní se smáli, když utrpěl škodu, jiní v tom viděli svůj zisk, ba mnohdy sami svého bližního pro svůj zisk, potěšení a kratochvíli přivedli k pádu a způsobili mu újmu. Mezi těmito jsem našel jiné věci: každý totiž od bližního odháněl neštěstí a nepohodlí právě tak pilně a dobře jako sám od sebe, a když ho nemohl odvrátit, trápil se, jako by se to týkalo jeho samotného, a vskutku se i dotýkalo, protože všichni byli jedno srdce a jedna duše. Jako se železné stěelky v kompasech přitahované magnetem všechny obracejí k jedné straně světa, tak se srdce těchto lidí přitahovaná duchem lásky všechna obrací na jednu a tutéž stranu, ve štěstí k radosti, v neštěstí k zármutku. A tu jsem poznal, že jen falešní křesťané se pilně starají o své věci a nedbají na bližní, rychle se odvrací od té strany, ze které tvrdě doléhá Boží ruka, ohrazují jen své hnízdo a jiné nechávají venku na větru a na dešti. Zde jsem spatřil něco jiného. Když jeden trpěl, jiní nejásali, když jeden hladověl, druzí nehodovali, když stál jeden v boji, druzí nespali, ale vše se dělalo společně, až bylo milé se na to jen podívat.

A vzájemný soucit

Co se týká majetku, viděl jsem, že většinou byli chudí, měli málo toho, čemu svět říká zboží, a málo se o to starali. Přesto měl téměř každý z nich něco vlastního, ale tak, že to neskrýval a neututlával před druhými (jak se to děje ve světě), ale měl to jako pro všechny, a když někdo něco potřeboval, pohotově a ochotně mu to poskytl a propůjčil. Takže všichni, kdo společně zacházeli se svým majetkem, byli podobní lidem stolujícím za jedním stolem s nádobím, které užívají všichni stejným právem. Když jsem to viděl, zastyděl jsem se, že u nás se to často děje opačně, jedni si své domy naplní a přeplní nádobím, šaty, potravinami, zlatem a stříbrem jak nejvíc mohou, jiní se mezitím, ač nejsou o nic méně Božími služebníky, mají sotva čím přikrýt nebo nasytit. Pochopil jsem, že Boží vůle taková není, že je to způsob světa, převráceného světa, aby jedni chodili nastrojení a druzí nazí, jedni říhali přesycením a druzí trpěli hladem, jedni pracně vydělávali a druzí marnotratně utráceli, jedni se bavili a druzí kvíleli. Odtud pochází pýcha a pohrdání jinými u jedněch a lítost a závist k oněm prvním u druhých, i jiné neřády. Zde však nic z toho nebylo, ale vše bylo společné, i ta duše.

A sdílení ve všem dobrém

Odtud také plyne jejich vzájemná důvěra, otevřenost a svaté společenství, takže se všichni, jakkoli se mohou lišit dary a povoláními, považují za bratry. Říkají totiž, že všichni jsme jedné krve, jednou krví vykoupení a obmytí, děti jednoho Otce, jeden stůl společně užívající, jedno dědictví v nebesích očekávající atd., a že jeden nemá o nic víc než druhý, kromě nepodstatných věcí. Proto jsem viděl, jak jedni předcházeli druhé přívětivostí i počestností, ochotně si sloužili vespolek a každý využíval své místo ke

A vzájemná důvěra

vzdělání jiných. Kdo měl radu, radil, kdo znalosti, učil, kdo sílu, zastával se jiných, kdo moc, udržoval řád. Zbloudil-li kdo v něčem, jiní ho napomenuli, zhřešil-li, potrestali, a každý se rád dal napomínat i trestat, vše hotov napravit podle toho, jak mu řekli, i toho těla se vzdát, kdyby mu bylo ukázáno, že mu nepřináleží.

Kapitola XLV.

Bohu oddaným srdcím je vše lehké a snadné

ANI JIM NEPŘIJDE NĚJAK TRPKÉ, že mají stát v takovém řádu, ale je to jejich potěšení a rozkoš, zatímco ve světě jsem viděl, že každý plní, co musí, jen proti své vůli. Těmto však Bůh odejmul kamenná srdce a dal jim do těla masitá, ohebná a povolná k plnění rozmanité vůle Boží. A ač jim ďábel lstivými vnuknutími, svět pohoršujícími příklady a tělo svou přirozenou váhavostí činit dobré působí nemálo takových i onakých potíží, oni na nic z toho nedbají, ďábla odhání střelbou modliteb, světu se brání štítem nezměnného úmyslu, tělo nutí k poslušnosti bičem kázně a svou věc konají vesele a duch Kristův, který v nich přebývá, je posiluje, aby jim nescházelo ani chtění, ani skutečné činění (podle míry zdejší dokonalosti). Tak jsem i já vskutku shledal, že sloužit Bohu celým srdcem není práce, ale rozkoš, a pochopil jsem, že ti, kdo se příliš vymlouvají, že jsou jen lidé, nechápu moc a sílu nového stvoření a snad ho ani nedosáhli, v čemž by se měli mít na pozoru. Neviděl jsem, aby mezi těmito lidmi někdo chtěl povolení hřešit kvůli mdlobě svého těla nebo křehkosti své přirozenosti omlouval spáchanou špatnost. Ale viděl jsem, že když někdo oddal celé srdce tomu, který je stvořil, vykoupil a posvětil jako chrám, klonily se povolně a poslušně i ostatní údy tam, kam Bůh chtěl. Ó křesťane, kdokoli jsi, dostaň se z okovů těla, zjisti, zkus a poznej, že překážky, které si představuješ v mysli, jsou příliš nepatrné, než aby mohly zabránit tvé vůli, jestliže je opravdová.

*Poslouchat
Boha je
snadné*

Viděl jsem, že snadné je nejen činit, co Bůh chce, ale i vytrpět, co Bůh ukládá. Nejedni tu totiž snášeli od světa políčkování, plivání i bití, a přitom plakali radostí, vztahovali ruce k nebi a chválili Boha, že je uznal za hodné vytrpět něco pro jeho jméno, aby tak v Ukřižovaného nejen věřili, ale také byli sami křižováni jemu ke cti. Jiní, které to nepotkávalo, záviděli tamtěm se svatou závistí a obávali se, že bez kázně na ně dopadne Boží hněv a bez kříže je postihne odloučení od Krista, takže líbali i Boží metlu a hůl, kdykoli je navštívila, i jakýkoli kříž.

*Milé je trpět
pro Krista*

To vše pak pochází z toho, že se Bohu tak oddali celou svou vůlí, aby nechtěli dělat nic jiného a nesnažili se být ničím jiným, než chce Bůh. A proto cokoli je potkává, jsou si jisti, že to pochází od Boha z jeho prozřetelného úmyslu. Takovým se již nemůže přihodit nic nenadálého, protože i rány, žaláře, muka a smrt počítají za Boží dobrodiní. Mít se dobře i zle je pro ně totéž, kromě toho, že to první považují za podezřelější, zatímco to druhé za bezpečnější, proto mají zalíbení ve svých nepohodlích, ranách a jizvách a chlubí se jimi. Zkrátka, jsou v Bohu tak otužilí, že pokud nějak netrpí, domnívají se, že zahálí a maří čas. Ale kdo můžeš, zdrž od nich svou ruku! Čím ochotněji totiž nastavují hřbet, tím těžší je bít je, čím jsou podobnější bláznům, tím

*Odkud
pramení ta
ochota*

nebezpečnější je vysmívat se jim. Nepatří již totiž sami sobě, ale jsou Boží, a co se děje jim, přijímá Bůh, jako by se dělo jemu.

Kapitola XLVI.

Svatí mají všeho hojnost

SVĚT JE PLNÝ LIDÍ PODOBNÝCH MARTĚ, pobíhajících a ustaraných, namáhajících se a shánějících ze všech stran, ale nikdy dost nemajících. Tito však mají jinou povahu, každý má dost na tom, když může tiše sedět u nohou svého pána, a spokojí se s tím, co ho přitom potkává. Za nejlepší zboží považují Boží milost, která v nich přebývá a ze které se především těší. Vnější věci, kterým svět říká zboží, považují spíše za přítěž než za nějaký zisk, užívají je však pro naplnění potřeb, jen potřeb však pravím, svého života. A proto cokoli Pán Bůh někomu z nich udělí, ať už málo nebo mnoho, každý říká, že má dostatek. S jistotou totiž věří a cele se spoléhají na to, že jsou v Boží péči, a proto považují za neslušnost žádat něco nad to, co jim poskytuje Boží zaopatření.

*Spokojit se
s tím, co kdo
má, je
skutečné
bohatství*

Viděl jsem tu zvláštní věc: jedni měli dost statků, stříbra, zlata, korun i titulů (i takové má totiž Pán Bůh mezi svými), jiní zase téměř nic, kromě napůl nahého, hladem a žízní vyschlého těla, ale ti první tvrdili, že nic nemají, a ti druzí, že vlastní vše, a jedni jako druzí byli stejně dobré mysli. A tu jsem pochopil, že skutečně bohatý člověk, takový, kterému nic neschází, je ten, kdo se umí spokojit s tím, co má, pro kterého je mnoho, málo nebo žádné peníze, veliký, malý či žádný domek, nákladné, chatrné i žádné šatstvo, mnozí, jeden i žádný přítel, vysoké, nízké nebo žádné místo, úřad, čest či pověst, zkrátka být něčím nebo ničím, jedno a totéž, a jakkoli ho Bůh vede a kdekoli ho chce mít, kde ho postaví či usadí, věří, že tak má jít, stát či sedět a že vše je dobré a připravené lépe, než tomu on sám rozumí.

Ó blahoslavená a chvály hodná hojnosti! Jak šťastní jsou ti, kdo jsou tak bohatí! Byť by pak někteří z nich byli v očích světa bídni a nuzní, ve skutečnosti jsou i co se týká pozemských věcí zaopatření tisíckrát lépe než kdejací boháči světa. Ti se totiž o sebe musí postarat sami a i se svým majetkem jsou vydáni napospas tisícovým příhodám, které je o něj mohou připravit – ohni, vodě, rzi, zlodějům atd. Ti druzí však mají za opatrovníka Boha a v něm živý sklad pro všechny své potřeby a on je každodenně krmí ze své spižírny, odívá ze své komory a ze své pokladnice jim dává na útratu. Nemají-li úplný dostatek, pro slušné naplnění svých potřeb mají dost vždy, a není-li to dost podle jejich mínění, spoléhají se tisíckrát raději než na svůj rozum na jeho prozřetelnost.

*Zbožným nic
neschází*

Kapitola XLVII.

Bezpečí Bohu oddaných lidí

*Andělská
stráž*

AČKOLI SE ZDÁ, ŽE NA SVĚTĚ NENÍ NIC TAK OBNAŽENÉ a vydané všelijakým nebezpečím jako skupina zbožných, na něž se ďábel i svět zle dívají, tlučou je a bijí, já jsem je však viděl velmi dobře zaopatřené. Vždyť i samotná jejich společnost byla obehnána ohnivou zdí, a když jsem k ní přistoupil blíže, spatřil jsem, jak se pohybuje. Nebylo to totiž nic jiného než pohyb mnoha tisíců andělů, kvůli kterým se nemohl žádný nepřítel ani přiblížit. Kromě toho měl každý z nich jednoho od Boha daného a ustanoveného anděla ochránce, který na něj měl dávat pozor a bránit ho a chránit před jakýmkoli nebezpečími a léčkami, jamami a úklady, pastmi a nástrahami. Poznal jsem a pochopil, že andělé skutečně milují lidi jako své spoluslužebníky, když je vidí stát v povinnostech, ke kterým jsou Bohem stvořeni. Takovým rádi slouží, střeží je před ďáblem a zlými lidmi i nešťastnými příhodami a kde je třeba, i na rukou je nosí, a tak je chrání před úrazem. A tu jsem pochopil, jak mnoho záleží na zbožnosti, protože ti krásní a čistí duchové se drží jen tam, kde cítí vůni ctnosti, a smrad hříchů a nečistot je odhání.

*Andělé jsou
našimi učiteli*

Viděl jsem také (a nesluší se, abych to zatajil) jiný užitek, jaký máme z těch svatých neviditelných společníků, jmenovitě, že slouží vyvoleným nejen jako strážníci, ale i jako učitelé, a často jim dávají tajné zprávy o těch či oněch věcech, i je vyučují hlubokým a skrytým Božím tajemstvím. Protože totiž stále hledí na tvář vševědoucího Boha, nemůže před nimi být skryto nic z věcí, o které může zbožný člověk žádat, a oni jim s Božím svolením zjevují, co sami znají a co poslouží k naplnění potřeb vyvolených. Právě kvůli tomu se srdce zbožných, což se děje i jinde, cítí v žalostných věcech smutně a v potěšujících je radostné. Díky tomu se jim někdy skrze sny a jiná vidění nebo i tajná vnuknutí vymaluje v mysli něco, co se stalo, co se děje nebo bude dít. Odsud plyne i jakékoli rozmnožování Božích darů v nás, bystré a užitečné přemýšlení, různé předivné vynálezy, jimiž člověk často převyšuje sám sebe a neví, odkud to vyšlo. Ó blahoslavená školo synů Božích! To je to, co často přivede všechnu světskou moudrost k zaraženému úžasu, když vidí, jak někdy prostý človíček mluví o předivných tajemstvích, předpovídá budoucí proměny světa a církve, jako by se na ně díval, jménem nazývá krále a hlavy světa, kteří se ještě nenarodili na svět, a dopředu oznamuje a hlásá i jiné věci, kterých by se jinak nešlo dobrat žádným hádáním z hvězd ani žádným lidským důmyslem. To všechno jsou takové věci, že za ně nemůžeme Bohu, svému opatrovníkovi, ani dost poděkovat, a ty své nebeské poučovatele nikdy nemůžeme dost milovat. Ale vraťme se k bezpečnosti zbožných.

*Bůh je svému
lidu štítem*

Spatřil jsem pak, že každý z nich byl ohrazen nejen andělskou ochranou, ale i velebnou Boží přítomností, takže z nich šla hrůza na ty, kdo se jich chtěli i přes Boží varování dotýkat. Viděl jsem zázraky u některých, které házeli do vody, do ohně, lvům a k sežráním divoké zvěři atd., že jim nic neublížilo. Na některé hanebně dorážela lidská

vzteklost, zástupy tyranů a katů je obkličovaly i s množstvím jiných pohůnků, takže se s nimi někdy, když je chtěli zničit, namáhali i mocní králové a celá království až do zemdlení. Jim se však nic nestalo, dál stáli nebo chodili a vesele si hleděli svého povolání. A tu jsem pochopil, co to znamená mít Boha za svůj štít, že když Bůh svým služebníkům svěří na světě k vyřízení nějaké věci a oni to zmužile vykonávají, on přebývá v nich a kolem nich, střeží je jako zřítelec svého oka a nenechá je padnout dříve, než dokončí to, proč byli poslání na svět.

Což oni také ví a na tu Boží ochranu se radostně spoléhají. Slyšel jsem, jak se někteří z nich chlubí, že se nebojí, i kdyby stáli ve stínu smrti, i kdyby se kolem kladly tisíce tisíců nepřátel, i kdyby se bouřil všecken svět a země se řítla do hlubin moře, i kdyby byl celý svět plný ďáblů atd. Ó přešťastné, ve světě neslýchané bezpečí, když je člověk tak zavřený a skrytý v Boží ruce, že je vyňatý z moci všech jiných věcí! Rozumějme tomu, ó všichni upřímní Kristovi služebníci, že máme přebedlivého strážce, ochránce a obhájce, samotného všemohoucího Boha. Blaze nám!

*Svatá chloubá
zbožných*

Kapitola XLVIII.

Zbožní mají vždy pokoj

JAK JSEM SI PŘEDTÍM VE SVĚTĚ VŠÍMAL SPOUSTY ZMÍTÁNÍ A LOPOCENÍ, zármutku a starostí, hrůz a strachů všude ve všech stavech, tak zde jsem u všech Bohu oddaných lidí našel hojnost pokojné a dobré mysli. Neděsí se totiž Boha, protože jsou si vědomi jeho laskavého postoje k nim, ani sami u sebe nenachází nic, co by je rmoutilo, když (jak jsem již ukázal) nemají v ničem dobrém nedostatek, ani nezakouší nepohodlí kvůli nepodstatným věcem, neboť na ně nedbají.

*Posměch
světa
nepovažovat
za nic*

Je pravda, že jim zlý svět nedopřává pokoje, a co jim může udělat na odpor či na posměch, to dělá, škube je, trhá, leccos na ně hází, plive na ně, podráždí jim nohy a ještě ledacos horšího, co dokáže vymyslet. A z mnoha příkladů jsem viděl a poznal, že se to děje z nařízení nejvyššího Pána, aby ti, kdo zde chtějí být dobří, museli nosit bláznovský oděv, protože způsob tohoto světa vyžaduje, aby to, co je moudré u Boha, bylo světu pouhým bláznovstvím. Proto jsem spatřil, že mnozí s přeušlechtilými Božími dary byli světu, a často i svým vlastním, jen pro smích a opovržení. Říkám, že se to děje, ale také jsem viděl, že oni se o to vůbec nestarají, ale mají potěšení v tom, že svět si před nimi zacpává nos jako před zápachem, odvrací od nich oči jako od něčeho ošklivého, pohrdá jimi jako blázny a jako zločince je popravuje. Za své heslo, podle kterého poznávají, že jsou Kristovi, si vzali nelíbit se světu, a kdo neumí vesele snášet křivdy, ten ještě nemá plně Kristova Ducha – tak o tom mluvili a tím posilovali jedni druhé. Tvrдили také, že svět stejně neodpouští ani svým vlastním, své vlastní škrábe, šidí, olupuje a trápí, když tedy prý dělá to stejné nám, tak ať si. Nemůžeme-li tomu trýznění uniknout, tu je chceme snášet, aby nám světem způsobené škody byly vynahrazeny Boží štědrá dobrotou, a tak se nám jejich posměch, nenávisť, křivdy a škody obrátí v zisk.

*Pro pravého
křesťana je
vše stejné*

Ba i to jsem tu pochopil, že v tom, čemu svět říká štěstí a neštěstí, bohatství a chudoba, poctivost a potupa, nechtějí praví křesťané o takovém rozdílu jmen ani slyšet a tvrdí, že vše, co přichází z Boží ruky, je dobré, šťastné a prospěšné. Proto se nad ničím nermoutí, v ničem se nerozpakují a nekrouť, ať už je jim poručeno panovat nebo sloužit, rozkazovat nebo poslouchat, jiné učit nebo se od nich dát učit, mít hojnost nebo trpět nouzi, vše je jim jedno, půjdou s toutéž tváří a starají se jen o to, aby se líbili Pánu Bohu. Říkají totiž, že svět není ani tak veliký, aby ho nešlo snést, ani tak vzácný, aby ho nemohli oželeť. Proto se nijak nermoutí ani kvůli touze po něčem, ani tím, když je jim něco odňato. Dá-li jim někdo políček na pravou tvář, nastaví mu radostně i druhou, chce-li se s nimi někdo soudit o plášť, nechají mu i košili, a vše přenechávají Bohu, svědku a soudci, a jsou si jisti, že všechny ty věci budou ve svém čase znovu otevřeny a spravedlivě rozsouzeny.

*I to, co vidí
kolem sebe*

Ani kvůli národům světa se Boží člověk nenechá připravit o pokojnou mysl. Nelíbí se mu sice mnohé věci, ale sám v sobě se pro ně netrápí. Ať si jde křivě to, co nechce

jít přímo, ať si padá, co nechce stát, ať si hyne, co nechce nebo nemůže přetrvat. Proč by se tím trápil křesťan, který má spořádané svědomí a v srdci Boží milost? Pokud se lidé nechtějí přizpůsobit našim obyčejům, přizpůsobíme se my těm jejich, je-li to pro svědomí možné. Je pravda, že svět jde od zlého k horšímu, ale zdaleka to napravíme svým strachováním?

Sváří-li se a hádají mocní světa o koruny a tituly, kvůli čemuž bývá prolévána krev a zpusťována krajina, osvícený křesťan se ani z toho sám v sobě netrápí, myslí si, že málo nebo vůbec nic nezáleží na tom, kdo ve světě vládne. Stejně jako svět, i kdyby jeho žezlo držel sám Satan, církve nezkazí, tak kdyby nad ním seděl nějaký anděl s korunou, nepřestane být světem, a ti, kdo chtějí být skutečně zbožní, musí vždy mít, co by vytrpěli. Zdá se jim tedy jedno, kdo sedí na trůnu světa, snad jen že když je to někdo ze zbožných (a to zjistili ze zkušenosti), přidává se k houfu věrných svatých mnoho pochlebníků a pokrytců a těmi příměsemi chladne i jejich zbožnost, zatímco v čase otevřeného pronásledování slouží Bohu jen lidé zbožní a se skutečnou horlivostí. Zvláště když se říká, že mnozí se v takových poklidných dobách přikrývají závojem obecného dobra, náboženství, poctivosti a svobod, zatímco kdyby se na ně pohledělo tak, jak jsou nazí v kůži, zjistilo by se, že nehledají Krista, ale jen království, výsady a slávu pro sebe. Křesťanský člověk tedy nechává to vše jít tak, jak to jde nebo jít může, sám má dost na Bohu doma v srdci a na jeho milosti.

Ani pokušení obkličující církve neznepokojí jejich nebeskou září osvícenou duši. Jistě totiž vědí, že nakonec bude triumf patřit jim, a ten nemůže nastat bez vítězství, ani vítězství nepřijde bez boje, ani boj bez nepřátel a těžkých střetnutí s nimi. Proto udatně podstupují vše, co je nebo druhé potkává, a jsou si jisti, že vítězství patří Bohu, který věc dovede tam, kam chce, a i kdyby se mu do cesty stavěly skály, hory, pouště, moře i propast, nakonec musí všechno ustoupit. Vědí také, že to bouření nepřátel proti Bohu nakonec jen přispěje k rozmnožení jeho slávy. Kdyby totiž věc započatá ke slávě Boží nečelila žádnému odporu, říkalo by se, že ji začali lidé a dokončena je také lidskou silou, takto však, čím vztekají se svět se všemi ďábly staví na odpor, tím jasněji se ukazuje Boží moc.

Nakonec, kdyby i přišly takové příhody (a viděl jsem i příklady takových), které by jim působily zármutek v srdci, smutek u nich nemůže mít dlouhého trvání a rychle se rozplývá jako obláček na slunci. A to dvojnásob: První je rozpomínání se na radostnou věčnost, která je čeká po všech zdejších potížích. Že to, co se tu děje, je jen dočasné, přijde to a zase odchází, vytrácí se a mizí, a proto se nehodí toužit po takových věcech nebo se kvůli něčemu takovému trápit, protože je to jen záblesk okamžiku. Za druhé, v takových chvílích k nim domů vždy hned zavítá host, se kterým když si pohovoří, mohou od sebe odehnat všechn stesk, byť by byl sebevětší. Tím hostem je Bůh, jejich utěšitel, k němuž se vinou ve svém srdci a důvěrně a otevřeně mu předkládají, co je trápí. Taková je jejich smělá důvěra, že s každou věcí hned běží k Pánu Bohu, každý svůj přečin, každé zanedbání, každý nedostatek, každou slabost, každou bolest i každou touhu vysypou do jeho otcovského klína a vždy se mu se vším svěřují. Protože Pán Bůh nemůže jinak, než mít zalíbení v takové synovské laskavé důvěrnosti k němu, nemůže také než jim udělit své potěšení a dodat jim síly ke snášení těžkostí, takže čím více se jim obnovují a rozmnožují utrpení, tím více se také v jejich srdci obnovuje a rozhojňuje pokoj Boží, který převyšuje veškerý rozum.

*Nedbá na
rvačky světa*

*Ani na útrapy
přicházející
na církve*

*Zármutek
zbožných se
snadno
zahání dvojnásob
způsobem*

Kapitola XLIX.

Zbožní mají v srdci stálou radost

*Čisté
svědomí,
neustálé hody*

A NEJEN ŽE V NICH PŘEBÝVÁ PROSTÝ POKOJ, ale i stálá radost a jásání, které se v jejich srdcích rozmáhá díky přítomnosti a vnímání Boží lásky. Kde je totiž Bůh, tam je nebe, kde je nebe, tam je věčná radost, a kde je věčná radost, tam člověk neví, co víc by měl ještě žádat. Žerty, smích i veškerý jásot světa jsou jen stínem této radosti, takže ani nevím, jakými slovy bych ji měl popsat nebo nastítnit. Viděl jsem, pochopil a poznal, že mít v sobě Boha s jeho nebeskými poklady je cosi mnohem slavnějšího, než aby k tomu mohla být přirovnána všechna sláva světa, jeho záře a lesk, radostnějšího, než aby z toho celý svět mohl něco ubrat či k tomu přidat, většího a vyššího, než aby to celý svět mohl pochopit nebo to obsáhnout.

Jak by také nemělo být sladce a příjemně člověku, který má v sobě takové božské světlo, od Ducha svatého má takové ušlechtilé uspořádání svých věcí, takové osvobození od světa a jeho otroctví, tak jisté a hojné Boží zaopatření, takové zabezpečení před nepřáteli a nehodami, a nakonec i takový pokoj ze všech stran, jaký, jak již bylo ukázáno, v sobě cítí a vidí? To je ta sladkost, jíž svět nerozumí, sladkost, kterou když někdo zakusí, musí za ní jít a dát v sázku vše, sladkost, od níž žádná jiná nemůže nikoho odloučit, ani žádná hořkost odloučit, žádná lahodnost odvábit, žádná těžkost, ani sama smrt odvrátit.

A tu jsem pochopil, co to je, co mnohé z Božích svatých časem pudí, aby od sebe tak ochotně odhazovali čest, lidskou přízeň, statek i jmění, a byli stejně tak hotovi vzdát se celého světa, kdyby jim snad patřil. Jiní aby své tělo radostně vydávali do žalářů, pod bič i na smrt, hotovi podstoupit i tisíc smrtí, kdyby jim to svět mohl učinit, a ve vodě, v ohni i pod mečem si ještě prozpěvovali. Ó Pane Ježíši, jak jsi sladký srdcím, která tě zakusí! Blahoslavený, kdo rozumí tomuto potěšení!

Kapitola L.

Poutník si prohlíží křesťany podle stavů

AŽ DOPOSUD JSEM VYPRÁVĚL PŘÍBĚHY SPOLEČNÉ VŠEM SKUTEČNÝM KŘESŤANŮM, když jsem však viděl, že mezi nimi jsou podobně jako ve světě rozdílná povolání, toužil jsem se také podívat, jak si kdo váží toho svého. A našel jsem tam opět ve všem ušlechtilý řád, až bylo líbezné se na něj i jen dívat, ale o tom už nechci obšírně mluvit, jen se toho krátce dotknu.

Viděl jsem, že jejich manželství se moc neliší od panictví, protože v něm panuje pořádek jak v žádostech, tak v pečování. Místo oněch ocelových pout jsem tu viděl zlaté náramky, místo trhání se od sebe radostné spojení těl i srdcí. A pokud se tomu jejich stavu nevyhnulo nějaké nepohodlí, vynahrazovalo se to rozmnožením Božího království skrze ně.

Jaké je manželství křesťanů

Komu z nich se dostalo té cti sedět nad jinými a nazývat se vrchností, ten se ke svým svěřeným poddaným choval, jako se obvykle chovají rodiče k vlastním dětem, s láskou i péčí, což bylo příjemné i jen pozorovat, a viděl jsem, jak mnozí za takovou vrchnost chválili Boha a pozvedali ruce k nebi. A kdo zase patřil pod moc někoho jiného, ten se snažil, aby byl poddaný nejen slovem, ale i skutkem, a Boha ctil tak, že tomu, koho mu dal za představeného, prokazoval úctu a poslušnost slovy, skutky i myšlením, ať už byl jakékoli povahy.

Jakou mezi sebou mají vrchnost

Když jsem mezi nimi chodil dále, spatřil jsem nemálo učených lidí, kteří však oproti obyčejí světa předcházeli druhé pokorou právě tak dalece jako svým uměním, a byli samá vlídnost a přívětivost. Naskytla se mi příležitost mluvit s jedním, o kterém druzí říkali, že ve všech lidských uměních není nic, co by před ním zůstalo ukryto, on se však choval jako ten nejprostší člověk a vzdychal nad svou hloupostí a neumělostí. Umět cizí jazyky je u nich jen v malé vážnosti, jestliže se k tomu nepřidá umění moudrosti. Jazyky totiž prý moudrost nedodávají, ale jsou jen k tomu, abychom mohli rozmlouvat s dalšími a dalšími obyvateli zemského povrchu, živými nebo mrtvými, a proto, že učený není ten, kdo umí mluvit mnoha jazyky, ale ten, kdo umí říkat užitečné věci. Užitečnými věcmi pak nazývají všechny Boží skutky, k jejichž poznání vědy sice něco napomáhají, ale pravou studnicí jejich známosti jsou svatá Písma a učitel Duch svatý, cílem všeho pak je Kristus, ten ukřižovaný. Proto jsem viděl, že ti všichni svým uměním směřovali ke Kristu jako ke středu všeho, a pokud něco považovali za překážku na cestě za Kristem, opovrhovali tím, ať to bylo sebedůmyslnější. Viděl jsem, že z různých důvodů čtou všelijaké lidské knihy, ale váží si jen některých vybraných a vždy se snaží, aby lidské řečnění považovali skutečně jen za lidské řečnění. Sami také píší knihy, ne však pro rozhlásování svého jména, ale jen když mají naději, že se mohou rozdělit o něco užitečného se svými bližními, napomoci v něčem obecnému dobru či zabránit něčemu zlému.

A jaké učené

Kněží a kazatelů jsem tu viděl jistý počet podle potřeb církve, všechny v prostém oblečení, s mírnými a přívětivými tvářemi jak mezi sebou, tak i uprostřed ostatních. Trávili víc času s Bohem než s lidmi, modlitbami, čtením a rozjímáním, a co jim z času zbylo, to vynakládali na vyučování jiných, buď na společném shromáždění, nebo jednotlivců v soukromí. Tvrdili mi to už jejich posluchači a i sám jsem zakusil, že jejich kázání nikdy nelze vyslechnout bez vnitřního pohnutí srdce a svědomí, protože z jejich úst plyne pronikavá moc Boží výmluvnosti. Když se mluvilo o Božím milosrdenství nebo o lidské nevděčnosti, spatřil jsem u posluchačů i slzy i radost, tak opravdově, živě a vroucně mluví a káží. Také by pokládali za hanbu učit jiné něco, co by předtím sami na sobě neukazovali jako na příkladu, takže i když mlčí, je na nich čemu se naučit. Přišel jsem pak zvláště k jednomu z nich, muži s počestnými šedinami, z jehož tváře hned zářilo cosi božského, a chtěl jsem si s ním promluvit. Když se mnou hovořil, jeho řeč byla plná jakési přívětivé přísnosti a všelijak bylo zřejmé, že je to Boží vyslanec, vůbec nepáchl světem. Když jsem ho chtěl podle našich obyčejů poctit titulem, nechtěl a nazýval to světskými fraškami, jemu prý jako titul a čest stačí to, když jej nazvu Božím služebníkem a bude-li se mi líbit, pak svým otcem. Když mi dával své požehnání, tu vám ani nemohu vypovědět, jaké jsem pocítoval potěšení a v srdci se rozmáhající radost, a vpravdě jsem pochopil, že pravá teologie je cosi mocnějšího a pronikavějšího, než jak se obvykle zakouší. A zastyděl jsem se, když jsem si vzpomněl na nadutost, pýchu, lakotu, společné sváry, nepřízeň a nenávisť, opilství a vůbec tělesnost některých našich kněží, jejichž slova a skutky jsou od sebe tak daleko, že se zdá, jako by o ctnostech a křesťanském životě mluvili jen z žertu. Po pravdě, tihle se mi moc líbili, muži vroucího ducha a mírného těla, milovníci nebeských věcí, kteří nedbali o ty pozemské, pozorní nad stádem a zapomínající na sebe, co se týká vína střízliví, ale opojení Duchem, skromní v řeči a hojní ve skutcích, a každý z nich se snažil být první v práci a poslední v chloubě, zkrátka, skutky, slovy i myšlením se snažili o duchovní vzdělání všech ostatních.

Kapitola LI.

Smrt věrných křesťanů

KDYŽ JSEM SE PAK MEZI TĚMITO KŘEŠŤANY DOST NAPROCHÁZEL a vynadíval se na jejich činy, nakonec jsem spatřil, že i mezi nimi se procházela Smrt, ale již ne tak jako ve světě, jako mrzutá, nahá a škaredá postava, ale pěkně ovinutá Kristovými prostěradly, která zanechal ve svém hrobě. Ta přistupovala k tomu i k onomu a sdělovala jim, že je čas odejít ze světa. Ach, jak se radoval a jak jásal, kdo dostal takovou novinu! Jen aby to mohlo být dřív, podstupovali všemožnou bolest i meč, oheň i kleště a všechno možné. A každý usnul pokojně a tiše.

*Pokojná smrt
křesťanů*

A když se dívám, co se s nimi bude dít dále, spatřil jsem, že andělé podle Božího nařízení každému vyhlédli místo, kde by mělo mít svůj pokojíček a odpočínutí jeho tělo, a když je tam jeho přátelé, nepřátelé nebo samotní andělé vložili, střežili ten hrob, aby byla těla svatých zachována v pokoji před Satanem a aby se z nich neztratila ani hrstka prachu. Jiní andělé mezitím vzali jejich duši a vynesli ji vzhůru v jasu a za předivného jáсотu, a když jsem si přiopravil brýle a pronikl tam za nimi zrakem víry, spatřil jsem nevýslovnou slávu.

*Jejich stav po
smrti*

Kapitola LII.

Poutník spatří Boží slávu

NEBOŤ HLE, NA VÝSOSTECH SEDĚL NA SVÉM TRŮNU PÁN ZÁSTUPŮ, okolo něhož zářilo světlo až do nebeských končin a pod jeho nohama byl jeho trůn jako křišťál, smaragd, safír a jaspis a kolem něho se skvěla nádherná duha. Před ním stály tisíce tisíců a desetkrát tisíckrát sto tisíců andělů a zpívali jedni druhým: „Svatý, svatý, svatý je Hospodin zástupů, plná jsou nebesa i zem jeho slávy!“

Také čtyřiaadvacet starců, kteří padali na tvář před trůnem a kladli své koruny k nohám Toho, který je živ na věky věků, hlasitě zpívalo: „Hoden jsi, Pane, přijmout slávu, čest i moc. Vždyť jsi učinil všechny věci a tvou vůli jsou stvořeny i přetrvávají.“

Spatřím také před trůnem jiný veliký zástup, který nikdo nedokázal sečíst, ze všech národů i pokolení, lidí i jazyků, který díky tomu, že andělé stále přinášeli další Boží svaté zemřelé ve světě, stále rostl a jeho hluk sílil. A volali: „Amen, požehnání a sláva, moudrost a díkůčinění, čest, moc i síla patří Bohu našemu na věky věků. Amen!“

Zkrátka, spatřil jsem světlo, jas, skvělost a nevýslovnou slávu, slyšel jsem zvuk a hluk, jaký vám ani nemohu popsat, vše radostnější a předivnější, než vůbec mohou zachytit naše oči, uši nebo srdce.

A byl jsem tak předěšen hrůzou těch slavných nebeských věcí, že jsem sám padl před trůnem velebnosti, nesmírně jsem se styděl za svou hříšnost, že jsem člověk poskvrněných rtů, a zvolal jsem: „Hospodin, Hospodin, Hospodin, Bůh silný, slitovný a milostivý, dlouhočekající a hojný v milosrdenství a v pravdě, prokazuje milosrdenství tisícům, odpouští nepravost, přestoupení i hřích! Hospodine, smiluj se pro Ježíše Krista i nade mnou hříšným.“

Kapitola LIII.

Poutník přijat do Božího domu

KDYŽ TO DOPOVÍM, ozve se mi zprostřed od trůnu můj Spasitel Pán Ježíš a promluví ke mně těmito vlídnými slovy: „Neboj se, můj milý, já jsem s tebou, já, tvůj Vykupitel i Utěšitel, neboj se. Hle, tvá nepravost je z tebe snata a tvůj hřích je zahlazen. Raduj se a jásej, protože tvé jméno je zde zapsáno, a když mi budeš věrně sloužit, budeš jako jeden z těchto lidí. Cokoli jsi viděl, užij toho k mé bázni a časem uvidíš i větší věci než tyto. Drž se toho, k čemu jsem tě povolal, a jak jsem ti ukázal cestu ke slávě, tak po ní kráčeš. Ve světě, dokud tě tam nechávám, buď poutníkem, nájemníkem, cizincem a hostem, u mne zde pak buď doma, dává se ti nebeské občanství. Proto hled, abys zde také přebýval a měj mysl vždy co nejvýš pozdviženou ke mně a co nejniž skloněnou k bližním. Užívej pozemské věci, dokud jsi ve světě, ale měj zalíbení v nebeských, buď povolný mně, ale stav se na odpor světu i tělu, střež uvnitř sebe moudrost, kterou jsem ti udělil, z vnějšku měj pak ode mne danou prostotu, hlasité srdce a tichý jazyk, buď citlivý k bídám svých bližních a vytrvalý při snášení křivd, duší služ mně samému, tělem komu můžeš nebo musíš, co ti poroučím, to dělej, co ti ukládám, to nes, od světa se drž dál, ale ke mně se vždy viň blíže, ve světě buď tělem, ve mně však srdcem. Když tak budeš činit, jsi blažený a bude se ti dobře dařit. Nyní jdi, můj milý, a stůj ve svém údělu až do smrti, a potěšení, k němuž jsem tě sem přivedl, užívej s radostí.“

Kapitola LIV.

Závěr všeho

VTOM MI TO VIDĚNÍ ZMIZELO Z OČÍ a já si klekl na kolena, pozvedl oči vzhůru a svému Slitovníku jsem těmito slovy poděkoval, jak jsem uměl:

„Požehnaný jsi, Hospodine, můj Bože, hodný věčného velebení a vyvyšování, a požehnané je jméno tvé slávy, důstojné a přeslavné na věky věků. Ať tě oslavují tví andělé a všichni tví svatí vypravují o tvé slávě. Neboť jsi veliký v moci, tvá moudrost je nekonečná a tvé milosrdenství je ve všech tvých skutcích. Budu tě oslavovat, Hospodine, co živ budu, a zpívat tvému jménu, dokud jsem, neboť jsi mne rozveselil svým milosrdenstvím, já sotem jsi naplnil má ústa, vytrhl jsi mne z prudkého proudu, z vírů hlubokých jsi mne vychvátil a mé nohy jsi postavil na bezpečnou zem. Byl jsem od tebe daleko, Bože, sladkosti věčná, ale ty ses nade mnou smiloval a přiblížil se ke mně, hřešil jsem, ale tys mne napomenul, bloudil jsem a nevěděl, kam jít, ale tys mne navedl na správnou cestu, byl bych od tebe odešel a ztratil tebe i sám sebe, ale ty ses objevil a přivedl jsi mne zpět k sobě. Byl bych došel až do hořkosti pekla, ale ty jsi mnou trhnul zpět a dovedl jsi mne až k nebeským radostem.

A proto dobrořeč duše má svému Pánu a celé mé nitro jménu jeho svatosti. Mé srdce je připraveno, Bože, mé srdce je připraveno, budu ti zpívat a tančit. Neboť jsi vyšší než jakákoli výška a hlubší než jakákoli hloubka, předivný, slavný a plný milosrdenství. Běda bláznivým duším, které od tebe odchází a myslí si, že naleznou pokoj, vždyť kromě tebe ho nemá ani nebe, ani země, ani propast, jen v tobě samém je věčné odpočinutí. Nebe i země pochází od tebe, jsou dobré, krásné a milováníhodné, protože jsou od tebe, ale nejsou zdaleka tak dobré, ani tak krásné, ani tak milováníhodné jako ty, jejich Učinitel, a proto nemohou nasytit ani naplnit duši, která hledá potěšení. Ty jsi, Pane, plnost plnosti, naše srdce se neupokojí, dokud nezakotví v tobě.

Pozdě jsem si tě zamiloval, ó krásno věčná, protože jsem tě pozdě poznal. Poznal jsem tě až tehdy, když jsi mi zazářila, ó jasnosti nebeská. Nechť tě nechválí ten, kdo nepoznal tvé slitování, ale ty, mé nitro, se vyznávej Pánu. Ó kdo mi dá, aby mé srdce bylo opojeno tebou, vůně věčná! Abych zapomněl na vše, co nejsi ty, můj Bůh! Neskrývej se již mému srdci, krásno nejkrásnější! Pokud mi tě zastíní pozemské věci, zahynu, já tě však chci stále vidět a již nikdy tě neztratit. Drž mne, Pane, veď mne, nes mne, abych od tebe nezboudil a neklesal, dej, ať tě miluji věčnou láskou a kromě tebe nemiluji nic jiného, leda pro tebe a v tobě, ó lásko neskonálá.

Co mám ještě dodávat, můj Pane? Teď jsem tvůj, tvůj vlastní, věčně tvůj. Odříkám se nebe i země, jen ať mám tebe, jen se mi neodpírej, spokojím se, na věky věků budu stále spokojený, že mám tebe samého. Má duše i tělo chválí tebe, živého Boha, ach, bude to už brzy, kdy se mám ukázat před tvou tvář? Vezmi mne, kdy chceš, Pane Bože můj, zde jsem, jsem připraven, zavolej, kdy chceš, kudy chceš a jak chceš. Půjdu, kam

mi poručíš, budu dělat, co rozkážeš. Jen ať mne učí tvůj Duch a vede mne skrze léčky světa jako po rovné zemi a tvé milosrdenství ať mne provází na všech mých cestách a provede mne skrze tyto, ach, tak tesklivé temnoty světa až k věčnému světlu. Amen a amen.“

*Sláva na výsostech Bohu
a na zemi pokoj lidem dobré vůle.*

Obsah

Čtenáři	5
I. Proč jsem se vydal do světa	7
II. Poutník dostal za průvodce Všudybuda	8
III. Připojilo se k nim Mámení	9
IV. Poutník dostal uzdu a brýle	10
V. Poutník se dívá na svět z výšky	11
VI. Osud rozděluje povolání	13
VII. Poutník si prohlíží náměstí světa	14
VIII. Poutník si prohlíží stav a řád manželský	18
IX. Poutník si prohlíží stav řemeslníků	22
X. Poutník si prohlíží stav učených, nejprve všeobecně	27
XI. Poutník zavítal mezi filozofy	32
XII. Poutník si prohlíží alchymii	38
XIII. Poutník se dívá na rosenkruciány	40
XIV. Poutník si prohlíží medicínu	42
XV. Poutník si prohlíží právní vědu	43
XVI. Poutník se dívá na promoci mistrů a doktorů	44
XVII. Poutník si prohlíží náboženství	45
XVIII. Prohlíží si křesťanské náboženství	47
XIX. Poutník se dívá na stav vrchností	52
XX. Stav vojenský	56
XXI. Stav rytířský	58
XXII. Poutník natrefil na novináře	60
XXIII. Poutník si prohlíží hrad Fortuny; nejprve přístup k němu	62
XXIV. Poutník si prohlíží život boháčů	64
XXV. Život rozkošníků světa	66
XXVI. Život povýšených světa	69
XXVII. Sláva slovatných ve světě	70
XXVIII. Poutník si začíná zoufat a hádá se se svými průvodci	72
XXIX. Poutník si prohlíží hrad Moudrosti, královny světa	74

XXX. Poutník je v paláci Moudrosti obžalován	75
XXXI. Do paláce Moudrosti zavítal Šalomoun a s ním velký zástup	77
XXXII. Poutník se dívá na správu světa a na tajné soudy	78
XXXIII. Šalomoun vyjevuje marnosti a šalby světa	83
XXXIV. Šalomoun je oklamán a sveden	84
XXXV. Šalomounovi společníci jsou rozprášeni, pozatýkáni a strašlivou smrtí sprovedeni ze světa	85
XXXVI. Poutník chce utéct ze světa	86
XXXVII. Poutník přišel domů	87
XXXVIII. Dostal za hosta Krista	88
XXXIX. Jejich společná domluva	89
XL. Poutník je jako proměněný	92
XLI. Poutník je odkázán do neviditelné církve	93
XLII. Světlo vnitřních křesťanů	95
XLIII. Svoboda Bohu oddaných srdcí	97
XLIV. Řád vnitřních křesťanů	98
XLV. Bohu oddaným srdcím je vše lehké a snadné	101
XLVI. Svatí mají všeho hojnost	103
XLVII. Bezpečí Bohu oddaných lidí	104
XLVIII. Zbožní mají vždy pokoj	106
XLIX. Zbožní mají v srdci stálou radost	108
L. Poutník si prohlíží křesťany podle stavů	109
LI. Smrt věrných křesťanů	111
LII. Poutník spatří Boží slávu	112
LIII. Poutník přijat do Božího domu	113
LIV. Závěr všeho	114